

T.C.
GÜMÜŞHANE ÜNİVERSİTESİ
LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ

SİYASET BİLİMİ VE KAMU YÖNETİMİ ANABİLİM DALI

GÜRCİSTAN'DA ETNİK ÇATIŞMALAR: ABHAZYA VE OSETYA ÖRNEĞİ

YÜKSEK LİSANS

Barış KOMAR

MART-2022
GÜMÜŞHANE

**T.C.
GÜMÜŞHANE ÜNİVERSİTESİ
LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ**

SİYASET BİLİMİ VE KAMU YÖNETİMİ ANABİLİM DALI

GÜRCİSTAN'DA ETNİK ÇATIŞMALAR: ABHAZYA VE OSETYA ÖRNEĞİ

**ETHNIC CONFLICTS IN GEORGIA: THE EXAMPLE OF ABKHASIA AND
OSSETIA**

YÜKSEK LİSANS

Barış KOMAR

**MART-2022
GÜMÜŞHANE**

**T.C.
GÜMÜŞHANE ÜNİVERSİTESİ
LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ**

SİYASET BİLİMİ VE KAMU YÖNETİMİ ANABİLİM DALI

GÜRCİSTAN'DA ETNİK ÇATIŞMALAR: ABHAZYA VE OSETYA ÖRNEĞİ

**ETHNIC CONFLICTS IN GEORGIA: THE EXAMPLE OF ABKHASIA AND
OSSETIA**

YÜKSEK LİSANS

Bariş KOMAR

Danışman: Prof. Dr. Nihat YILMAZ

**MART-2022
GÜMÜŞHANE**

BİLİMSEL ETİĞE UYGUNLUK BEYANI

Yüksek Lisans Tezi olarak hazırlamış olduğum, ‘**Gürcistan’da Etnik Çatışmalar: Abhazya ve Osetya Örneği**’ isimli bu tezimin, tamamen kendi çalışmam olduğunu, her alıntıya kaynak gösterdiğimi, alıntı yaptığım tüm çalışmaları kaynakçada belirttiğimi ve Gümüşhane Üniversitesi’nin lisanslı kullanıcısı olduğu intihal yazılım programı ile Lisansüstü Eğitim Enstitüsü’nün belirlediği kıstaslara uygun olarak raporladığımı taahhüt ederim. Tezimin kağıt ve elektronik kopyalarının Gümüşhane Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü arşivinde saklanmasına izin verdiğimi onaylarım.

Lisansüstü Eğitim ve Öğretim Yönetmeliği’nin ilgili maddeleri uyarınca gereğinin yapılmasını arz ederim.

21/03/ 2022

.....
Barış KOMAR

TEŞEKKÜR

Globalleşen dünya ile birlikte uluslar, devletler, toplumlar birbirlerine daha da bağlı ve artan iletişim ağları sonucunda birbirlerinden daha haberdar hale gelmiş ve birbirlerinden etkilenmişlerdir. Soğuk Savaş'ın bitmesi ile birlikte güçlü devletler ve bu devletlerin kurmuş olduğu örgütlerle istikrarlı uluslararası platform ve global barışı hedefleyen müdahaleler gerçekleştirerek, devletler arası anlaşmazlıkları önlemede ve mevcut olan sorunları ortadan kaldırmada etkin roller almıştır.

Global barışı tesis etmek amacıyla devletler arası anlaşmazlıklar merkeze alınmış ve bu konuda başarılar sağlanırken, SSCB'nin dağılması sonrası özgürlüklerine kavuşan ülkeler ve bu ülkeler içinde bulunan etnik yapılar arasında ortaya çıkan etnik çatışmalar üzerinde başarı gösterilememiştir.

Bu çalışma; Coğrafi özellikler, jeopolitik ve jeostratejik konumu yani enerji kaynakları ve enerji koridoru olması sebebiyle büyük güçlerin rekabet sebebi ve çatışmaların merkezi haline gelmiş olan Kafkasya Bölgesinin Gürcistan ülkesi sınırları içerisinde yer alan Abhaz ve Oset Halklarının Gürcistan ile girmiş oldukları bağımsızlık mücadelesine, çıkarları doğrultusunda müdahalede bulunan Rusya Federasyonunun, bu halklar üzerinden Gürcistan ülkesinin bölgesel ve uluslararası almış olduğu kararlara yön vermeye çalıştığını göstermektedir.

Çalışmada öncelikle etnik çatışmaların ortaya çıkış sebepleri incelenerek daha sonra Abhaz ve Oset halklarının Gürcistan ile girmiş oldukları bağımsızlık mücadeleleri, çatışmaları tarihsel süreç şeması içerisinde işlenerek, Rusya Federasyonunun bu olayların merkezinde konumlanarak bu bölgelere ve coğrafya üzerinde gerçekleştirmeye çalıştığı politikalar ele alınmıştır.

Bu çalışmanın sonuçlanmasında, öncelikle almış olduğum her kararda hayatımın her anında yanımda olan ailemin tüm bireylerine, bu çalışma sürecinde bana destek olan danışmanım Sayın Prof. Dr. Nihat YILMAZ' a müteşekkirim.

Barış KOMAR
GÜMÜŞHANE-2022

ÖZET

Etnik çatışmalar, etnisitenin siyasal kalıplar içine girmesi ile ortaya çıkan ürünlerdir. Bu açıdan etnik çatışmalar, etnik katmanlar arasında ve genelinde kurumsallaşmış eşitsizlik sistemlerini değiştirme ya da geliştirme amacıyla etnisiteyi psikolojik ya da kültürel veya toplumsal veri olmaktan çıkarıp siyasî bir manivela gücü haline getirme olarak da ifade edilebilir. Etnik çatışmalar etnik gruplar arasında silahlı çatışmalar şeklinde ortaya çıkabileceği gibi etnik bir unsur ile devlet arasında da yaşanabilir.

Sovyetler Birliği'nin yıkılmasının ardından ve Soğuk Savaş döneminin sonlanması ile birlik üyesi ülkeler bağımsızlıklarını ilan etmeye başlamıştır. Bu süreçte Güney Kafkasya bölgesinde bulunan Gürcistan da bağımsızlığını da ilan ederek uluslararası sisteme bağımsız bir aktör olarak girmiştir. Bu devletlerin bağımsızlıklarını ilan etmesi sonucu SSCB döneminde dondurulmuş sorunlar olarak adlandırılan, bazı ülkelerin sınırları içinde baş gösteren etnik anlaşmazlıklar otorite-güç boşluğu sonucu ile birlikte çatışma alanlarına dönüşmüştür.

Gürcistan coğrafyasında yaşayan Abhaz ve Oset halklarının Gürcistan'dan ayrılma talepleri de Gürcistan-Abhazya ve Gürcistan-Osetya çatışmasına kaynak olmuştur.

Rusya Federasyonu, Türkiye ve İran gibi bölgesel güçler Sovyetler Birliği'nin dağılması sonrasında ortaya çıkan güç boşluğunu doldurabilmek amacıyla bölgesel bir rekabete konu olmuşlardır. Bu kapsamda Bölgesel güçlerin Güney Kafkasya devletleriyle kurdukları karşılıklı diyaloglar ve iş birlikleri etnik temelli çatışmaların yönünü belirlemede etkili olmuştur.

Rusya dış politikasında uygulamış olduğu yakın çevre doktrini kapsamında, donmuş sorunlar olarak adlandırılan etnik ayrılıkçı bölgeleri coğrafyasında bulunduran ülkelerin uluslararası izledikleri politikaları, kendi çıkarları doğrultusunda manipüle edebilmek için bahse konu bölgeleri kullandığı görülmektedir.

Anahtar Kelimeler: Abhazya, Etnik çatışma, Gürcistan, Osetya, Rusya

SUMMARY

Ethnic conflicts are products come out when ethnicity enters into political patterns. From this point of view, Ethnic conflicts are expressed as changing institutionalized systems of inequality in ethnic groups or making ethnicity a political lever, rather than a psychological or cultural or social data for the purpose of development. Ethnic problems may occur between ethnic groups and state as well as coming out in the form of gunfight.

After dissolution of the Soviet Union and ending of the cold war, Soviet Union member states began to declare independence. In this period, Azerbaijan, Armenia, Georgia in South Caucasus entered the system as an independent actor by declaring independence. As a result of declaration of independence ethnic disagreement, named as passivized problems, within the borders of some countries turned into conflict zones with authority-power gap.

The demand of secession of Abkhaz and Ossetian from Georgia is the source of Abkhazia-Georgia and Georgia-Osetia conflicts.

Regional Powers such as Russian Federation, Turkey and Persia caused regional competitiveness to fill the power gap came out after dissolution of the Soviet Union. Within this framework, regional power's established reciprocal dialogues and cooperation between South Caucasus States have an impact on determining way of ethnic-based conflicts.

Within the scope of the close environment doctrine that Russia has implemented in its foreign policy, it is to use the said regions in order to manipulate the international policies followed by the countries that have ethnic separatist regions called frozen problems in their geography in line with their own interests.

Keywords: Abkhazia, Ethnic conflict, Georgia, Ossetia, Russia.

İÇİNDEKİLER

KABUL VE ONAY	III
BİLİMSEL ETİĞE UYGUNLUK BEYANI	IV
TEŞEKKÜR	V
ÖZET	VI
SUMMARY	VII
İÇİNDEKİLER	VIII
ŞEKİLLER LİSTESİ	IX
SİMGELER VE KISALTMALAR DİZİNİ	XI
1.GİRİŞ	1
2.ETNİK ÇATIŞMALAR İLE İLTİSAKLİ KAVRAMLAR	4
2.1.Ethnique/Etnisite Kavramı	4
2.2.Etnik Çatışma Kavramı	6
2.3.Dil Politikası	7
3.GÜRCİSTAN'DA BASKIN ETNİK GRUPLAR VE YAŞANAN ÇATIŞMALAR..	13
3.1.Kısa Gürcistan Tarihi	13
3.2.Gürcistan'daki Etnisiteler ve Bölgeler	15
3.3.Abhazya	15
3.3.1.Etnogenez ve Erken Tarih	15
3.3.2.Abhazya'nın Ekonomik Önemi	25
3.3.3.Mevcut Abhazya-Gürcistan Çatışması	26
3.4.Osetler	29
3.4.1.Etnogenez ve Erken Tarih	29
3.4.2.Mevcut Osetya-Gürcistan Çatışması	33
4.GÜRCİSTAN'DAKİ ETNİK ÇATIŞMALARDA RUSYA'NIN ROLÜ	37
4.1. Sovyet Rusya'nın Kafkasya ve Trans Kafkasya Politikaları	38
4.2.Etnik Çatışmalarda Rusya Federasyonu Etkileri	44
4.3.Rus Egemenliği Altındaki Abhazya	52
4.4.Rus Egemenliği Altındaki Osetya	55
5.SONUÇ VE DEĞERLENDİRME	60
KAYNAKÇA	65
ÖZGEÇMİŞ	70

TABLÖLAR DİZİNİ

Tablo 1. Devlet içi çatışmaların çıkış sebepleri	7
--	---

ŞEKİLLER DİZİNİ

Şekil 1. Kafkasya bölgesini gösteren bir jeopolitik harita (2008).....	38
--	----

SİMGELER VE KISALTMALAR DİZİNİ

ABD	: Amerika Birleşik Devletleri
AGİT	: Avrupa Güvenlik ve İş Birliği Teşkilatı
BDT	: Birleşik Devletler Topluluğu
Bkz.	: Bakınız
CCIRA	: Central Coast Indigenous Resource Alliance
KDHB	: Kafkas Dağlı Halkları Birliği
RF	: Rusya Federasyonu
SSCB	: Sovyet Sosyalist Cumhuriyetle Bildiği
UNOMİC	: United Nations Observer Mission in Georgia
Vb.	: Ve benzeri
Vd.	: Ve diğerleri

1. GİRİŞ

Devlet, uluslararası İlişkilerin ana etkeni ve Uluslararası İlişkiler de Siyaset Biliminin ayrılmaz bir bütünüdür. Uluslararası İlişkiler devletlerin iç ve dış politikalarını, bu politikaların geçmişten gelen ve gelecekte yaşanabilecek sorunsallarını incelerken aynı zamanda sınır politikaları kapsamında diğer devletler ile ilişkilerini de göz önünde bulundurur.

Etnik çatışmaların beslendiği ana kavram ‘etnik kimlik’ olmakla birlikte ortak tarih, yaşam ve anılarda bu kapsam içinde yer alır. Müzmin çatışmaların uzun yıllar sürmesinin ardında ise bireylerin ve toplumların tarihi yaşantılarını, olayların ve olguların imajlarının nesilden nesile aktarılması yatmaktadır. Bu sebeple yaşanan olayları, bireylerin/toplumların nasıl algıladığı ve bunu gelecek nesile hangi şekilde aktardığı önem arz etmektedir.

Bu kavramlar çerçevesinde Gürcistan Ülkesi sınırları içinde yer alan, Kafkasya Bölgesini, bu bölgede yer alan devletleri ilgilendiren Abhazya ve Güney Osetya Halklarının yaşamış oldukları etnik farklılıkları-çatışmaları ve bunun bölge halkı ile devletlere yansımaları ele alınmıştır.

A. Araştırmanın Amacı ve Soruları

Devletler arası ilişkiler de genellikle çıkar amaçları güdülmektedir. Değişen bölge sınırları, gün yüzüne çıkan yeni sorunlar sonucunda oluşan otorite boşlukları güvenlik sorunlarını da ortaya çıkarmaktadır. Bu sorunlar ortaya çıktığı bölgelerde yaşayan güçlü devletlerin dış politika dinamiklerini, bölge üzerinde kurmak istedikleri hegemonya anlayışını ve jeo-stratejik alanlara sahip olma isteklerine şekil veren sorunlardır. Uluslararası sistemde aktör olmak isteyen devletlerin küresel çapta güçlü konuma gelmeleri ve/ya prestijlerinin azalması bu olaylar ile yakından ilişkilidir.

Bu kapsamda Kafkasya Bölgesi, tarihsel süreçte ve günümüzde bölgesel çatışma alanı olmasından dolayı bu bölgeye hakim olmak isteyen büyük ve güçlü devletlerin ilgi odağı haline gelmiştir. Diğer bir yönüyle Kafkasya Bölgesi insanlık tarihinden günümüze stratejik bir öneme sahip bölge olmakla birlikte aynı zamanda güçlü devletlerin de boy gösterdikleri bir arena olmuştur.

Abhazya ve Güney Osetya’da yaşanan sorunlar devletler arası çıkar ilişkileri üzerine temellendirilmiş politikalar ve çatışmalar ile bağlantılı olarak sürekli değişiklik göstermiştir.

Abhazya ve Güney Osetya sorunsalının baş rollerinde Gürcistan ve Rusya aktörleri vardır. Çift kutuplu dünya sisteminin önemli aktörlerinden birisi olan Rusya aynı zamanda Kafkasya bölgesinin de en büyük gücü olduğundan bölge politikalarının çoğunlukla kendi çıkarları ve stratejileri doğrultusunda şekillenmesini sağlamıştır. Rusya karşısında bölgede ve ulusal perspektifte güçsüz bir konumda olan Gürcistan, batı yansıması bir politika benimsemesi ve batılı devletlerin bölgedeki politikalarını yürütmede bir aracı olarak görülmesi sorunun daha da alevlenmesine neden olmuştur.

Kafkasya Bölgesinin karmaşık bir etnik yapıya sahip olması bölgede bulunan bazı devletler için avantaj bazıları için ise dezavantaj olmuştur. Tarihsel süreç boyunca sürekli politika değişikliği ve çatışmaların farklı alalarda yaşanması bunun bir örneği olarak kabul görülebilir. Bu kapsam çerçevesinde şekillenmiş olan bu çalışmanın izleğinde Kafkasya Bölgesindeki Abhazya ve Güney Osetya Sorunsalının kaynağı, bu kaynağın hangi devletler tarafından kullanıldığına yönelik tespitler saptanmaya çalışılmıştır.

B. Araştırmanın Metodolojisi ve Önemi

Bahse konu bu çalışmada; konu üzerine yazılmış makaleler, tezler, bilimsel dergiler, gazete haberleri vb. yazılı kaynaklar kullanılmıştır. Çalışmada taraflar arasında (Abhazya-Gürcistan, Güney Osetya-Gürcistan, Gürcistan Rusya) haklılık üstünlük gibi durumlara bakılmaksızın objektif bir pencereden araştırma yapılmıştır. Bu sebeple tarafların öznel yorumları ve bakış açılarını ortaya koyan çalışmalar araştırmamızın kaynakları arasında yer almamıştır.

Avrupa ve Asya'yı bütünleştiren, dünya pazarlarına çıkan önemli ticaret yollarının sahibi olan ve jeo-stratejik açıdan muazzam bir değere, öneme sahip olan Türkiye'nin dış politikaları arasında Kafkasya Bölgesi'nin olmaması olanaksız gözükmektedir. Türkiye'nin bölgede söz sahibi olması, sınır politikalarında başarılı olması, ulusal ölçekte yerinden söz ettirmesi ve Türkiye'de yaşayan Kafkas Halklarının bu çatışmalardan etkilendiği göz önüne bulundurulduğunda çalışmanın Türkiye açısından önemi kayda değerdir.

Araştırma üç ana bölümden oluşmaktadır. Çalışmanın ilk bölümünde kavramsal terimlerin açıklamalarına, etnik çatışmaların oluşması için gerekli şartlara, bölgede hegemonya kurmak isteyen tarafların önemli stratejilerinden biri olan 'dil politikaları'na, Gürcistan'daki etnisiteler ve bölgelere kısaca değinilmiştir. olup, değinilmiştir.

Çalışmanın ikinci bölümünde ise iki ana aktörden biri olan Gürcistan'ın yakın tarihine, konumuzun esas kaynağı olan Abhazya ve Güney Osetya bölgelerinin genel hatları ile tarihi, bu bölgelerin geçmişten günümüze Gürcistan Devleti ile olan ilişkileri ve bölge politikalarındaki üstlendikleri roller incelenmiştir.

Aktör devletlerin sorunların çözümüne olan yaklaşım tarzları, bölgesel güç konumunda olan devletlerin bölge politikalarını kendi çıkarları doğrultusunda belirlemesindeki avantajları ve jeopolitik dengelerdeki değişimler araştırılmıştır. Değişen politikalar karşısında Abhaz ve Oset Halklarının Gürcistan'a karşı girmiş oldukları bağımsızlık mücadelelerine değinilmiştir.

Çalışmanın son bölümde ise Kafkasya Bölgesinin etkin gücü, iki kutuplu dünya düzeninin baş aktörlerinden olan Rusya Devletinin Gürcistan üzerindeki ve Abhazya ile Güney Osetya bölgeleri merkezli yaşanan etnik çatışmalardaki rolü ve Rusya'nın bölge politikalarına (Kafkasya ve Transkafkasya) değinilmiştir.

Bu bölümde Rusya'nın ulusal ölçekte aynı zamanda Kafkasya Bölgesinde güçlü devlet konumunda olması, bölgedeki etkinliğini ve karar alma mekanizmasındaki aktif rol almasını kolaylaştırdığı gözlemlenmiştir.

C. Araştırmada Karşılaşılan Güçlükler

Yapılan çalışmaya kaynak olan yazılı/yazısız metinlerin sınırlı olması, bu çalışmada elde edilen veriler, bu verilerin analizleri ve gruplandırma süreçlerinin uzamasına sebep olmuştur.

2. ETNİK ÇATIŞMALAR İLE İLTİSAKLI KAVRAMLAR

Bu bölümde etnik çatışmalarla ilgili kavramsal ve kuramsal tartışmalar ile tarihsel gelişiminin örnekleriyle aktarılmasını ve etnik sorunların sebeplerinin incelenmesi amaçlanmaktadır. Bu amaç doğrultusunda etnisite, etnik kimlik ve etnik grup gibi kavramlar bu kapsamda ilk akla gelenler arasındadır.

2.1. Ethnique/Etnisite Kavramı

Etnisite nosyonu, birçok farklı kriter ile tarif edilebilen esnek bir yapı olarak literatürde karşımıza çıkmaktadır. Kültürel özellikleri, dilleri ve töreleri aynı olan boy ve soy bakımından birbirine bağlı toplulukları ifade etmek için kullanılmasının yanı sıra etnik kimliklerin içerik ve anlamları farklılık arz etmektedir. Bu bağlamda ele alındığında ekonomik ve siyasal koşullar, kültürler olarak, aynı zamanda bireyin algılamasına ve davranışlarına göre farklılık göstermektedir. Bunun beraberinde etnik grupların özellikleri hakkında genel kabul görmüş bir tarif söz konusu değildir. Ancak bazı kesimler etnik grupların hususi veya sübjektif özelliklerini ön plana alarak aslolanın ortak bir soy olduğunu vurgulamıştır.¹

Bir grubun etnik grup olarak ifade edilebilmesi için bir adın varlığının olması, ortak soy inancı, mitler vasıtasıyla aktarılan tarihsel anı, ortak kültür, ortak etniklik duygusu ve üzerinde yaşadığı veyahut yaşıyor olmadığı toprak parçasına bağlılığı başlıca ölçütler arasında gösterilmektedir.²

Etnisite, bireylerin kendilerini en alt seviyede düzenli bir etkileşim içerisinde oldukları gruplara ait bireylerden kültürel açıdan farklı kabul eden kişiler arasındaki toplumsal ilişkinin bir unsurudur. Bu kapsam ile, metaforik ya da soyut bir akrabalık ile özele indirgenmiş (diğer bireyler ile karşıtlık içeren) bir sosyal kimlik olarak da tanımlanabilir.³

Siyasi sınır talepleri de etnik grubun ulus olarak ortaya çıkmasında önemli bir etmendir. Etnik bir gruba, tüm yönleriyle siyasi bir istikamet veren ulus inşası olduğu durumu genel geçer sayılan bir durumdur. Bunun yanında etnik grupların siyasallaşması durumu bazı sorunları da beraberinde getirmektedir. Günümüz dünyası

¹ Emerich K. Francis, "The Nature of The Ethnic Group", The American Journal of Sociology, C. 52, S. 5, 1947, s. 393-400.

² Fatma Anıl Öztop, "Devlet İçi Etnik Çatışmaların Çıkış Nedenleri: İspanya'daki Bask Sorunu Üzerine Bir Değerlendirme", PESA International Journal of Social Studie, C. 1, S. 2, 2015, s. 57.

³ Yelvington, Kevin A. "Ethnicity as practice? A comment on Bentley." Comparative studies in society and history 33.1 (1991): 158-168.

düşünüldüğünde, ülkelerin veya devletlerin birden çok etnik grubu bir arada barındırdığı göz önüne alındığında sorunun kapsamı da belirginleşmektedir. Bu bağlamda analiz edildiğinde çok milletli ülke veya devletler için etnik milliyetçilik siyasal anlamda istikrar için ciddi bir tehdit oluşturabilmektedir.⁴

Etnik kimlik temelli yaşanan problemlerden bazıları, göç, yatay ve dikey rekabet ve nüfusun hareketlenmesi azalıp artmasıdır. Bu gibi sorunlar, etnik kimlik gruplarının yaşanılan bölge halkı ev sahipleri ile aralarında meydana gelen kimlik merkezli hususlardır. Örneğin, ev sahibi olan halkın, ülkeye veya devlete yeni gelen diğer etnik grubun kendi topraklarına yerleşmelerini sakıncalı bir durum olarak görmesi, beraberinde ortak coğrafyada yaşayan ulusların birinin diğerinden daha baskın olan dini, kültürel niteliklerinden kaynaklı hayat tarzını değişime uğratmaktan imtina etmesi ve hatta korkması yer almaktadır. Bu çekince ve korkunun ağır basmasıyla ayrılıkçılık ya da entegrasyon projeleri bunalım, savaş, soykırım gibi yollarla gerçekleştirilmeye çalışılması anlaşmazlıkların ana sebebidir. Burada tehditlere maruz kalınan ana unsurun kimlik olduğu görülmektedir.⁵

Her bireyin giderilmesi gereken temel ihtiyaçları vardır. Bireyler bu ihtiyaçları karşılama içgüdüleri ile fiiller/eylemler gerçekleştirir. Bu temel ihtiyaçlar arasında soyut, manevi bazı ihtiyaçlarda söz konusudur. Güvenlik, kimlik ve tanınma gibi bazı kavramlar soyut ihtiyaçlar arasında sayılmaktadır. Bu soyut ve ihtiyaç olan kavramlar için belli birey ve kesimler canını vermeye bile hazır olduklarını ifade etmektedir. Burada ifade edilen ihtiyaçların kişilerin varlıklarından ayrılmaz bir bütün olduğuna dikkat çekilmektedir. Çatışma durumunda bu niteliklerin temel fizyolojik özelliklerle ve ihtiyaçların da önüne geçebildiklerine işaret edilmektedir. Tabi çatışma durumunda temel ihtiyaçların anlaşılması ve meydana çıkması son derece önemli olmaktadır. İfade edilen temel ihtiyaçların giderilmesi veya engellenmesi durumu, çatışmalara sebep olduğu belirtilmektedir. Kimlik gibi ihtiyacın giderilmemesi, Soğuk Savaş sonrası yaşanan ortamın meydana getirdiği güç boşluğunun tetiklediği çatışmanın merkezinde yatan temel sebep olduğu söylenmektedir. Çalışma konusunun da ele aldığı sorun olan Gürcistan'daki ayrılıkçı bölge problemleri ile Kafkasya'da yaşanan çatışmaların merkezinde olan sorunların kimlik ihtiyacının dikkate alınmaması veya yadsınması olduğu şeklinde ifade edilmektedir.⁶

⁴ Kemal Kirişçi ve Gareth M. Winrow, *Kürt sorunu, kökeni ve gelişimi*, çev., Ahmet Fethi, İstanbul: Tarih Vakfı Yurt Yayınları, 1997, s. 11.

⁵ Ole Waever, "Toplumsal güvenliğin değişen gündemi", *Uluslararası İlişkiler Dergisi*, C. 5, S. 18, 2008, s. 158-164.

⁶ Sezai Özçelik, *Uluslararası çatışma analizi ve çözümü*, Ankara: Nobel Yayıncılık, 2020, s. 50-52.

Etnisite nosyonu kapsamında yapılan yaklaşımların neredeyse tamamına yakınında, etnisitenin insanların sınıflara ayrılması ve bu sınıfların karşılıklı etkileşimleri ile alakalı olduğu yönünde görüş birliğinin mevcut olduğu söylenebilir.

2.2. Etnik Çatışma Kavramı

Etnik çatışma nosyonu, çatışmaya taraf olanlardan en az birisinin kendisini etnik manada (köken, dil, din, ırk ve çeşitli kültürel unsurlar gibi) tanımladığı, çatışmanın etnik kimliğe bağlı ayrımlar üzerinden geliştiği çatışma şeklidir.⁷

Günümüz dünyasında meydana gelen siyasi ve etnik çatışmalar mercek altına alındığında genellikle dil ve din, etnikliğin bir ölçütü olarak ön planda bulunmaktadır. Bu durum çatışmayı tetikleyici bir unsur olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu doğrultuda dil ve din farklılığına dayalı olarak farklı kişilik ve etnik kimlik bilinci ortaya çıkar. Maslow'un ihtiyaçlar hiyerarşisinde yer alan sosyal ihtiyaçlardan kabul görülme, aidiyet, değer verilme/saygınlık gibi gereksinimlerinin karşılanmaması etnik kimliği ifade edememek olarak da görülebilir. Bu eksiklikler ise bireylerin yaşamlarında, zihinlerinde negatif duygu ve düşünceler oluşmasına sebep olabilmektedir.⁸

Etnik çatışmalar, genel olarak insan hakları, adalet ve sosyo-ekonomik problemler ile alakalı olsa da, gerekli inceleme ve araştırmaların sonucu bu çatışmaların etnik temelde ortaya çıktığını göstermektedir. Dolayısıyla etnik çatışma, çatışmanın sebeplerini değil, çatışmanın tezahürünü temsil etmektedir.⁹

Etnik çatışmaların temelinde yer alan ve devlet ile etnik gruplar arasında çatışma çıkmasının en etkili sebeplerin başında sadakat sorunu gelmektedir. Bir devlet içindeki etnik grup siyasallaşarak bu duruma yol açabilir. İnsanlar genel olarak ait oldukları etnik veya ulusal gruba ya da topluluğa birincil derecede sadakat ile bağlı olduklarını belirtmektedir. Dolayısıyla etnik anlamda sadakat ulus-devleti oluşturmada, güçlendirmede, zayıflatmada veya yok etmede önemli bir etkidir.¹⁰

Devletlerin bünyesindeki etnik çatışmalar, bir ülke kapsamında, bir ya da birden fazla etnik grup arasında meydana gelen çatışmalardır. Bu çatışma baskın olan etnik grup veya grupların, yönetime karşı açıkça ve geniş ölçekli olarak başkaldırısını ifade etmektedir. Burada bahsi geçen baskın etnik grup, ortak soy, tarihsel geçmiş, ortak dil veya kültür gibi temeller ile bir araya gelen ya da örgütlenen bireyler topluluğudur.

⁷ Stefan Wolff, *Ethnic Conflict: A Global Perspective*, Oxford: Oxford University Press, 2006, s. 2.

⁸ Aydın Usta, "Etnik Şiddet Olgusu Üzerine Sosyo-Psikolojik Bir Değerlendirme", *Polis Bilimleri Dergisi*, C. 11, S. 2, 2009, s. 91.

⁹ David Carment, Patrick James ve Zeynep Taydaş, "The internationalization of ethnic conflict: state, society and synthesis", *International Studies Review*, C. 11, S. 1, 2009, s. 65.

¹⁰ Anıl Öztop, a.g.e., s. 58.

Etnik kimlik veya aidiyetin meydana gelmesinde kan bağı etkin bir rol oynamakla beraber mutlak bir kriter veya faktör değildir. Bunun yanında etnik aidiyet, psikolojik ve hissi bir bağ meselesidir ve bu bağ birey düzeyinde farklı kıstaslar merkezinde sübjektif olarak tarif edilebilir.¹¹

Ertan Efeğil'e göre devlet içi çatışmaların çıkış sebeplerini dört ana başlık altında toplamak mümkündür. Bu sebepler,

1. Yapısal faktörler
2. Siyasi faktörler
3. Ekonomik faktörler
4. Kültürel/algılama faktörler şeklindedir.

Tablo 1. Devlet içi çatışmaların çıkış sebepleri

FAKTÖRLER	ÖRNEKLER
Yapısal	-Devletin yapısının zayıflaması.
Siyasi	-Ayrımcı siyasi kurumlar. -Dışlayıcı Ulusal ideolojiler -Gruplar arası siyaset. -Elitlerin Politikaları.
Ekonomik	-Ekonomik sorunlar. -Ayrımcı ekonomik yapılar. -Ekonomik kalkınma ve modernleşme istikrarsızlık ve çatışma.
Kültürel Algılama	-Azınlıklara karşı kültürel ayrımcılık.
Diğer nedenler	-Etnik milliyetçilik ve din radikalizm. -Etnik gruplar arasında güç dengesinde değişim. -Fırsatçı siyasetçiler, etnik ve milliyetçi duyguları arttırabilir. -Ekonomik ve sosyal sorunlar.

Kaynak:Ertan Efeğil, "Türkiye Kürt Sorununa Çözüm Bulabilir mi? Karar Vericilerin Önerilerinin Karşılaştırılmalı Analizi", Uluslararası Davraz Kongresi, Küresel Diyalog, Süleyman Demirel Üniversitesi, Isparta, 2009, s.3.

2.3. Dil Politikası

Milli bir ulus oluşturma süreçlerinin olmazsa olmaz bir parçası olarak ortak bir dil meydana getirme çalışmaları, dil politikalarının doğmasında asıl sebeptir ve bu sürece de kaynaklık etmektedir. Modern ulus-devletin inşasında bir şekilde, ister iletişimsel isterse siyasal olsun, dil ile ilişkisi dil politikalarının merkezi sayılmaktadır. Belirlenen

¹¹ Muzaffer Ercan Yılmaz, "Soğuk Savaş Sonrası Dönemde Sınır İçi Etnik Çatışmalar", *Uluslararası Hukuk ve Politika*, C. 2, S. 6, 2006, s. 18.

dil politikaları ilk olarak ‘zorunlu’ eğitim üzerinden devletin bütün aygıtlarıyla etkili kılınmaya çalışılmaktadır.¹²

Dil politikalarını ‘bir siyasal birim içinde konuşulan dillere, bunların alan ve bölgelerine, gelişmelerine ve kullanımlarına ilişkin haklara yönelik ilke, karar ve uygulamalar bütünü’ olarak tanımlamak mümkündür.¹³

Dil politikalarını, hükümetler, hükümetlerin destekçisi olduğu yarı resmi kurumlar (ulusal dil akademileri) veya devlet politikasının oluşturulmasında etkin rol oynayan unsur ve şahıslar tarafından meydana getirilebilir. Devletlerin dil politikalarında etkin olan kurum ve kuruluşlar farklılık/çeşitlilik gösterebilir. Ancak temelde devletlerin milli kimlik politikalarından ayrılmayan ve bunların gerçekleşmesine, sağlanmasına yardım etmektedir. Dil politikalarının en belirgin özellikleri planlı ve belli bir kapsam çerçevesinde şuurlu bir şekilde yürütülmeleridir.¹⁴

Dil politikalarının dünyadaki uygulamalarına bakıldığında çok fazla değişiklik ve çeşitlilik gösterdiği ifade edilmektedir. Dolayısıyla dil politikalarını da politikadan ayrı tutmamak gerekmektedir. Bir ülkenin bir devletin dil politikalarını, siyasal iktidarın ideolojik-siyasal tercihleri gibi faktörler etkilemektedir. Dil politikalarının güdülmesinde, bir devletin ülkesel alanı üzerinde yaşayan dil toplulukların demografik yapısı, azınlıkta kalan dil toplulukların genel nüfusa oranı ve etnik/ulusal bilinci ve örgütlülüğü, etnik veya ulusal gerginliğin derecesi, dil topluluklarının devlet iktidarıyla tarihsel ilişkisi gibi birçok özgül faktör etkilidir.¹⁵

Roland Breton, ‘*Dünya Dilleri Atlası*’ isimli eserinde dünyada var olan dilleri haritalar üzerinden inceleyip aktararak neredeyse tüm ülkelerin birden fazla dil varlığına sahip olduğunu ortaya koymuştur. Fakat bununla birlikte sayı olarak daha az ülkenin resmi olarak birden fazla dilli olduğunu vurgulamıştır. Ayrıca Breton, dünyada egemen ülkelerin ve devletlerin bazıları bölgesel bir düzeyde farklı dilleri resmi ya da yarı resmi olarak kabul etmiştir. Bunun yanında da, ulusal düzeyde 160 devletin resmi olarak tek dilli olduğunu, diğerlerinin ise çift veya çok dilli olduğunu belirtmiştir.¹⁶

Her bir ulusun ve devletin kendisine ait bir dil politikası bulunmaktadır. Bu var olan dil politikaları sınıflandırıldığında ise temelde iki ana sınıfa ayrıldıkları görülebilir. Bu iki sınıf tek dillilik ve çok dillilik olarak belirtilir.¹⁷

¹² Salim Orhan, “Dil Politikaları ve Dil Hakları Üzerine Teorik Çerçeve”, *İnönü Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, C. 8, S. 2, 2017, s. 337.

¹³ Christina Bratt Paulston, “Language Policies and Language Rights”, *Annual Review of Anthropology*, C. 26, S. 1, 1997, s. 79.

¹⁴ Orhan, a.g.e., s. 331-362.

¹⁵ Orhan, a.g.e., s. 338.

¹⁶ Roland Breton, *Dünya Dilleri Atlası*, çev., Orçun Türkay, İstanbul: NTV Yayınları, 2007, s. 30-31.

¹⁷ Orhan, a.g.e., s. 340.

Ulus devletlerde en çok var olan dil tasnifi, ‘tek dillilik’ tir. Bu dil genellikle çoğunlukta olan grubunun dilidir politikası resmi dil olarak belirlenmektedir. Diğer geri kalan dillerin ise çoğunlukla azınlık gruplarının dilleri, kademeli bir şekilde kamu hayatından çıkarılması şeklinde göz önüne gelmektedir. Bu politika ile amaç seçilmiş olan resmi dili, tek hâkim ve görünür dil kılmaya ve diğer dil topluluklarına ise bu dili kabul gördürmeye çalışmaktadır. Seçilen ve hâkim kılınmaya çalışılan dilin, kamusal hayatta ve hatta toplumsal hayatta tek dil olarak görünmesi ve yaygınlaşabilmesi için türlü ‘‘asimilasyoncu’’ stratejiler ve taktikler uygulanabilmektedir. Böyle bir amaç ve hedef ile bu dil politikasından yana tercihini kullanan devletlerin, ülkede konuşulan farklı dillere yönelik caydırıcı, yasaklayıcı veya cezalandırıcı stratejiler izledikleri veyahut resmi dili özendirici ve ödüllendirici yöntemler takip ettikleri sıklıkla görülebilmektedir.¹⁸

Tek dillilik politikası, bir milleti bir ulusu inşa etme veya oluşturma süreçleriyle doğrudan alakalıdır. Bu temel bakış devlet işlerinin tek ve resmi olan dille görülmesini esas almaktadır. Birden fazla resmi dile sahip olmanın birliğe ve bölünmezliğe tehdit unsuru olabileceği noktasında birleşik bir düşünce söz konusudur. Bunun aksine tek bir resmi dile sahip olanın ise toplumu, ülkeyi ve devleti bileştireceğine dair kuvvetli bir algı mevcuttur. Toplum tarafından kullanılan fakat bir resmiyet taşımayan dillerin ise kullanımı daha basit bir ölçektir (ev içi ve/ya komşuluk aktiviteleri için serbest bırakılsalar dahi) ve statüleri düşürülmektedir. Sosyal-siyasal statü ve ekonomik başarı açısından bakıldığında resmi dilde akıcılığı zorunlu hale getirdiğinden dolayı, resmi olmayan dil topluluklarına ait üyeler, hayatlarında ve kariyer ilerlemelerinde bir başarı elde edebilmek için kendi dillerinin haricinde resmi dilde akıcı olmaya odaklanmaktadırlar.¹⁹

Tek dillilik politikasının gerekliliğini ve var olması gerektiğini savunanlar pek tabi mevcuttur. Bu politikanın savunulmasının sebepleri arasında modern ekonominin gerekleri yatmaktadır. Dil farklı gayeleri gerçekleştirmenin bir aracı olarak görülmektedir. Modern ekonominin beraberinde gerektirdiği hızlı, eğitilmiş ve kolay iş gücü, ancak müşterek bir dil ile mümkün olabileceği üzerine düşünceler yoğunlaşmaktadır. Ekonomik anlamda bir menfaatin sağlanmasında devlet destekli müşterek ve standart bir dil tatmin edici olmaktadır. Bu nedenle devlet bir dili müşterek ve resmi dil olarak kabul edip, eğitim aracılığıyla destekleyip yaygınlaşmasını

¹⁸ Hüseyin Sadoğlu, *Türkiye’de Ulusçuluk ve Dil Politikaları*, 2. Basım, İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları, 2010, s. 42.

¹⁹ Mustafa Koçak, *Çok-Kültürlülük Açısından Dil Hakları*, Ankara: Liberta Yayınları, 2013, s. 211-213.

sağlamaktadır.²⁰ Fakat ele alınan bu söylemin ispatını sağlayıp gösterecek herhangi bir done bulunmamaktadır. Deneysel veriler, ulusal anlamda dilin tek bir dil olarak belirlenmesiyle ekonomik anlamda kalkınmışlık seviyesi arasında herhangi bir iltisafın bulunmadığını göstermektedir.²¹

Tek dillilik politikasını savunan çevre için bir diğere sebep, yaşanan demokratik gelişme ve süreçlerin beraberinde getirdiğı müzakere ve katılımın, ancak ve ancak ortak bir dil ile var olabileceğı düşüncesidir. Temsili demokrasinin hâkim olduğı devletlerde, yurttaşların birbirleriyle müzakere edebileceğı konuşup iletişime geçebileceğı bir ortam, ortak bir dil olmadan mümkün olmayacağı görölmektedir. John Stuart Mill, birçok dil topluluğunun bulunması durumunun temsili demokrasiye mani olacağını şu sözleriyle ifade etmektedir: “Bir halk arasında dostane duygular yoksa özellikle de farklı bir dilden konuşuyor ve okuyorlarsa; temsili bir hükümet çalışmasına ihtiyaç duyan ortak (birleşik) bir kamuoyu oluşamaz.”²²

Tek dillilik politikalarının bazı düşüncelere veya kesimlere göre olumlu veya olumsuz tarafları söz konusudur. Öyle ki topluluklar arasında hiyerarşik bir yapı tesis ettiğı düşüncesi de hâkimdir. Modern anlamda ulus-devletlerin çok fazla başvurdukları bu politika bireylerin en tabii ve varoluşsal bir hak olan aynı zamanda insan için temel olan dil hakkından mahrum bırakılmasına veya dil haklarının ihlal edilmesine sebep olabilir. Bu durumun ileri boyutta olması hali de dilsel soykırım olarak ifade edilmektedir. Bu durumun yaşanması bazı dillerin yok olmasına da neden olabilmektedir.²³

Tek dil politikasının tam aksine çok dillilik politikası, birden daha fazla dile resmi dil olma imkânı sağlamaktadır. Bu bağlamda resmi statü de vermektedir. Bu imkânın devamı olarak kamu kurum ve kuruluşlarında, devletin çeşitli işlemlerinde ve hizmetlerinde çeşitli dillerle işlem sağlanabilmektedir. Bu politikayı benimsemiş ülke ve devletler, bu farklı dillerin hukuki etkileri, bölgesel ve kurumsal geçerlilik dereceleri gibi bazı hususlar pratikte hayli karmaşık düzenler ve modellerde meydana getirmiştir. Çok dillilik politikasında kamu kurumlarında birden fazla dili tanıyan dünya devletlerine bakıldığında, “kişisellik ilkesi (personality principle)” ve “bölgesellik ilkesi (territoriality principle)” şeklinde iki ayrı yaklaşım ve model göze çarpmaktadır.²⁴

²⁰ Orhan, a.g.e., s. 341.

²¹ Koçak, a.g.e., s. 212.

²² Orhan, a.g.e., s. 341.

²³ Orhan, a.g.e., s. 342.

²⁴ Orhan, a.g.e., s. 356.

Resmi olarak çok dillilik politikasına sahip ülke ve devletlerde, kamu hizmetleri ve devletin çeşitli işlev ve işlemlerini birden fazla dil ile yerine getirilebilmektedir. Çok dillilik politikasını benimsemiş devletlerde, bu dillerin hukuki etkileri, bölgesel ve kurumsal geçerlilik dereceleri gibi bazı durumlar pratikte oldukça karmaşık düzenlemeler ve farklı uygulamalar ortaya çıkarmıştır. Bununla birlikte kamu kurumlarında birden fazla dili tanıyan dünyadaki muhtelif devletlere bakıldığında ‘Kişisellik ilkesi’ genellikle coğrafik olarak ülkenin neresinde olduklarına bakmaksızın vatandaşların aynı dil haklarından faydalanmaları anlamına gelmektedir. Bu ilkenin tersi olarak ‘bölgesellik ilkesi’ ise dil haklarının yerel koşullara göre bölgeden bölgeye farklılık gösterdiğini ifade etmektedir. Bölgesellik ilkesinde, dil hakları ülke bünyesinde coğrafik olarak kişinin kendini içinde bulduğu veya yaşadığı bölgeye yani kişinin yaşamış olduğu coğrafyaya bağlıdır. Bireylere göre belirlenen dil hakları ise kişisellik ilkesinde bulunmaktadır; yani kişiler ülkenin her yerinde eğitime, mahkemelere, kamu kurum ve hizmetlerine ilişkin aynı dilsel haklara sahip olmaktadır. Bölgesellik ilkesi, aynı dili konuşan insanların coğrafik olarak birlikte oldukları ‘bölgesellik’ düşüncesi odağında temellendirilmiştir. Dolayısıyla bu ilkede, var olan dillerin belli bir coğrafya ve bölge üzerine yoğunlaştığı varsayılarak, farklı diller için ülke içinde oldukları bölgelerde dil hakları tanınmakta ve statüsü verilmektedir. Öz olarak bakıldığında bölgesellik ilkesi adeta ülkeyi tek dilli bölgelere ayırarak, çok dilli bir durum oluşturmaktadır. Kişisellik ilkesi ile bölgesellik ilkesi arasında bir karşılaştırma ve değerlendirme yapıldığında bu iki ilkenin kendi koşullarında kolaylıkları ve güçlükleri bulunmaktadır. Benzer şekilde, bu iki ilkenin ve ilkeden hangisinin adaleti ve dil haklarını daha iyi sağlayacağı konusu ise, ülke veya devlet içindeki dil anlamında toplulukların demografik özellikleri ve coğrafik yapılarına göre durum değişmektedir. Esasen tam anlamıyla dil haklarının güvence altına alınması, bu iki yaklaşımın birlikte/karmaşık bir şekilde uygulanması ile mümkün olacağı görülmektedir denilebilir.²⁵

Dil politikaları açısından Kafkasya’da her daim hâkim olmaya çalışan Rusya, baskın bir tutum sergilemiştir. Sovyetler Birliği’nde Rus diline üstün bir konum, statü verilmiş ve insanların kamu hizmetinde üst makamlarda görev alabilmesi için iyi derecede Rusça bilmesi zorunlu bir hale getirilmiştir.²⁶

Rusya’nın uyguladığı asimilasyon politikası, beraberinde yalnızca dil değişimi değil, farklı etnik kimliklere karşı baskıcı ve yok edici değişimleri getirmiştir ve pek

²⁵ Orhan, a.g.e., s. 356-357.

²⁶ Merve Suna Özel, “ Stalin Döneminde Rus Milliyetçiliği ve Politikaları”, *Kırıkkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, C. 4, S. 2, 2014, s.111.

çok etnik grup üyesi kendilerini ‘Rus’ olarak adlandırmaya başlamıştır. Uygulanan sürgün politikalarının yanı sıra uygulanan bu asimilasyon politikasının en bariz örneği Kazaklar üzerinde görülmüştür. Sözcülemi 1926-1939 arasında nüfus yaklaşık 869 bin azalırken Rus etnik grubunun nüfusu ortalama 20 milyonun üzerinde bir artış olmuştur.²⁷

Çarlık ve Bolşevik yönetimlerinin dil politikası hususunda en dikkat çekici özelliği, Laitin ve ortak yazarların ‘devlet rasyonelizasyonu’ olarak adlandırdığı ve ‘merkezdeki yöneticilerin çevredeki halkları, merkezin dilini öğrenmeye zorlaması’ politikasına sıkı sıkıya bağlı olmasıydı.²⁸

Sovyetler Birliği dağılmasının hemen ardından neredeyse tüm dillere yepyeni bir sözcük girdi. Bu sözcük ‘titular’ olarak gündeme geldi. Köken olarak Latince olan bu kelimenin manası ile ‘ülkeye adını veren halkın ülkede esamesinin dahi okunmaması’ şeklinde ifade edilmek isteniyordu. Başka bir deyiş ile tabelada ülkenin asli halkının adı yazması ile birlikte, diğer pek çok özellik Rusya ve Rus kültürüyle yakından ilgiliydi. Prazaukas bu durumu ‘Sovyetler Birliği pek çok bakımdan bir Rus ülkesi gibiydi.’ şeklinde ifade etmiştir. Örneğin Kırgızistan, Kazakistan deniyordu ancak genel olarak kullanılan dil Rusçaydı ve büyük ölçekte Moskova’dan yönetiliyordu, para birimi rubleydi. Sovyetler Birliği dağıldıktan sonra ise Rusya dışındaki tüm diğer birlik üyesi ülkeler bu durumun tam tersini sisteme dahil etmeye başlamış, asıl halkın dil ve kültür yararını gözetken, var olanın tersi sisteme başlanmıştır.²⁹

Çalışma bağlamında ele alınacak olan bölgelerde yani Abhazya ve Osetya’da da durum belli dönemlerde çok farklı değildi. Gürcistan topraklarında bulunan Güney Osetya halkı Gürcüce konuşmaktadır ve halk Gürcü kültür ve geleneklerine hâkimdir. Kuzey Osetya’ da ise bu durum tam tersine olup Rus Dili, yani Rus hegemonyası hâkimdir.³⁰

²⁷ Özel, a.g.e., s. 111.

²⁸ Mehmet Uzman, “ Sovyetler Birliği’nde Dil Politikası”, *Liberal Düşünce Dergisi*, C. 22, S. 88, 2017, s. 44-46.

²⁹ Uzman, a.g.e., s. 54-55.

³⁰ Mustafa Şabanov, “ Rusya Federasyonu’nun Güney Kafkasya Politikası”, Yüksek Lisans Tezi, Ankara Üniversitesi, 2012, s. 156.

3. GÜRCİSTAN'DA BASKIN ETNİK GRUPLAR VE YAŞANAN ÇATIŞMALAR

Bu bölümde ve bu başlık altında Abhazya ve Osetya Bölgelerinin tarihsel süreç şeması içerisinde etnik kimlikleri, Kafkasya Bölgesi kapsamında stratejik konumları, bölgesel ekonomide önem arz eden hususları ve bu bölgelerin Gürcistan ve Rusya Federasyonu ile karşılıklı etkileşimleri, bağımsızlıklarını kazanma yolunda girmiş oldukları mücadeleler anlatılacaktır.

3.1. Kısa Gürcistan Tarihi

Bağımsızlık ilan tarihi 9 Nisan 1991, yönetim şekli Cumhuriyet (Yarı Başkanlık Sistemi), Başkent Tiflis, resmi dil Gürcüce, coğrafi konum: 40'-47' doğu boylamları ve 41'-44' kuzey enlemleri Gürcistan'ın dünyadaki konumu, ülkenin kuruluşu ve yönetim şeklidir. Gürcistan Karadeniz'e kıyısı olan tek Kafkas ülkesidir. 69.700 km² alana sahip olan Gürcistan batıdan Karadeniz, kuzeyden Rusya Federasyonu(Dağıstan, Çeçenistan, Kuzey Osetya, Kabarday-Balkar Özerk Cumhuriyetleri), güney doğudan Azerbaycan, güneyden Türkiye ve Ermenistan ile çevrelenmektedir. Yaklaşık olarak 2000 km uzunluğunda kara sınırlarına sahiptir. Batı ve kuzeybatısında Karadeniz kıyıları yer almaktadır. Gürcüler kendilerine Kartvel-ebi, anayurtlarına da Sa-kartvel-o (Kartveli halkının ülkesi) adını vermektedirler. Bu isimlerin ikisi de kaynağını Gürcü halkının "atası" olan efsaneleşmiş yarı tanrı kral Kartlos'dan almaktadır. Geçmiş tarihten Tiflis'in bulunduğu orta Gürcistan'ın asıl şehrinin ismi Kartli idi. Çoğu etnik terimde olduğu gibi yabancı faktörler Gürcülerin kendi ortak ismi olan Kartveli ile hiç ilişkisi olmayan isimler bulmuşlardır. Ermeniler ve Persler Doğu bölgesindeki Gürcüleri sırasıyla Virk veya Virşn diye adlandırmışlardır. Vir ögesi İberleri veya İveroi ismini güçlendirmek için Romalılar veya Yunanlılarca kullanılmıştır. Vir veya ber kökünün Herodotos döneminde öne çıkan Sasperi ve Tibareni adlı eski Kafkas kabileleri ile ilişkisi olduğu söylenmektedir. Araplar ve İranlılar Gürcüleri "Kure" veya "Gure" diye adlandırmaktadırlar. Batı Avrupalı olarak bilinen devletler bu tarzlardan "Georgians" (Gürcüler) adını çıkarmış ve bunu yanlış biçimde ülkenin sahibi ve koruyucusu olan Aziz Giorgi ile ilişkilendirmişlerdir.³¹

Gürcülerin tarihi 4000 yıl önce Avrupa ve Ön Asya'ya göç eden Kafkas kavimlerine kadar uzanmaktadır. Fakat kaynak olarak Hitit uygarlığı ile ilişkilendirilmişlerdir. Hitit İmparatorluğu'nun yıkılmasından sonraki dönemde Asur'un

³¹ David Marshall Lang, (1997). *Gürcüler*, çev., Neşenur Domaniç, İstanbul: Ceylan Yayıncılık, 1997, s. 15-17.

tarihi kayıtları Gürcülerin öncüleri sayılabilecek egemenler ve aşiretler hakkında somut bilgiler verilmeye başlamıştır. Söz konusu bu halklardan akla ilk gelenlerden biri Gasgas veya Kaşki diye adlandırılan, Karadeniz'in güney kıyılarında hayatlarını sürdüren yarı barbar bir halktır. Bir diğeri ise Alzi ile Purulumzi bölgelerindeki Murat nehri boyunca uzanan yukarı Fırat bölgesinde yerleşmeye çalışan Muşkilerdi. Muşkiler daha sonra bölündüler, bir kol batıya doğru giderek Kızılırmak bölgesine yerleşmiştir. Bir diğerkol ise kuzeydoğu Transkafkasya'ya doğru geri gitmiş ve Güneybatı Gürcistan'a yerleşmiştir. Böylelikle önde gelen Gürcü Kabilesi Meshilerin çekirdeğini oluşturmuştur. Bu grubun başkenti Samtshe'dir. Bir diğerkol önemli faktörde, Asur kaynaklarınca Daiaeni (Daiani) konfederasyonu adı verilen, Urartulularca Diauehi (Diaohi) ve Yunanlılarca Taohoi olarak adlandırılmış halktır.³² Günümüzdeki Gürcü halkının kökenleri bu aşiretlere kadar uzamaktadır.

Gürcistan dördüncü yüzyılın başlarında Hristiyanlık dinini benimsemiş, kabul etmiştir. Böylece Hristiyanlığı kabul eden ikinci ülke olmuştur. Kullandıkları dil bakımından kendilerine has bir alfabeleri vardır. Yeryüzünde mevcut olarak kullanılan en eski dillerden birisi bu ülkeye aittir. Ülkenin başkenti Tiflis çok eski bir tarihi olan ve yaklaşık olarak 1500 yıllık bir kenttir. Ülke toprakları Pers, Roma, Bizans, Arap, Moğol ve Türkler için savaş meydanı olmuştur. Gürcistan bağımsızlık bağlamında en rahat dönemini 11. ve 12. yüzyıllarda krallık döneminde yaşamıştır. Kral David ve Kraliçe Tamara dönemleri ülkenin en parlak dönemi olarak bilinmektedir. 1783 senesinde Kral Kartli, Rusya ile Georgievsk Anlaşmasını imzalamıştır. Bu anlaşma Rusya'nın Gürcistan'ı koruma altına almasını öngören bir anlaşmadır. Bu durum ile 1801-1991 döneminde Gürcistan, St. Petersburg ve Moskova'nın yönetimi altında varlığını sürdürmeye devam etmiştir. 20. yüzyılın sonlarında, 1991 yılında Sovyetler Birliği sisteminden ayrılan ilk ülke de Gürcistan olmuştur. Bu tarihten itibaren Gürcistan ve Rusya Federasyonu arasındaki ilişki sürekli olarak gelgitler ve yaşanan gerginliklerle süregelmiştir. Bağımsızlığın ardından etnik ve sivil karşıtlıklar, gerginlikler ve olaylar sebebiyle tedirginliğin hakim olduğu Gürcistan 1995 yılı sonrasında istikrarı elde etmiştir. Fakat bununla birlikte Abhazya ve Güney Osetya bölgelerinde var olan sorunlar ateşkesin olmasına rağmen bir nizama kavuşamamış, çözüm sağlanamamıştır.³³

Bağımsızlığını kazanmış bir ülke konumundaki Gürcistan, Bağımsız Devletler Topluluğu üyeliğini ilk başlarda reddetmesine rağmen, daha sonra kabul etmek mecburiyetinde kalmıştır. Baltık ülkeleri haricinde, Sovyetler Birliği bünyesindeki tüm

³² Marshall Lang, a.g.e., s. 50-53.

³³ Bayram Güngör, "Kafkasya Bölgesinde Uluslararası Aktörlerin Değişmeyen Mücadele Alanı: Gürcistan", Sosyal Bilimler Dergisi, s. 40.

lkeler bu sistemin içine dahil olmuşlardır. Özellikle ekonomik olarak Sovyetler döneminde oluşturulan suni bağımlılık sistemi bunun sebebi olarak gösterilmektedir. Fakat Rusya Federasyonu’nun 2008 yılında, Abhazya ve Güney Osetya’ya bölgelerine karışmasından sonra Gürcistan, Bağımsız Devletler Topluluğı’ndan ayrıldığını açıklamıştır.³⁴

3.2. Gürcistan’daki Etnisiteler ve Bölgeler

Coğrafi konum olarak Gürcistan birlikte olduğı diğerk Güney Kafkasya ülkelerinden farklı olarak, çeşitli etnik gruplarını barındıran bir ülkedir. Bu sebepten ötürü, Gürcistan birçok kez çatışmaların merkezi olmuştur. Gürcistan’ın bünyesinde barındırdığı iki özerk cumhuriyet Abhazya ve Acaristan, bir de özerk bölge Güney Osetya bölgeleri konumlanmaktadır. Abhazya ve Güney Osetya halkları Gürcistan’a karşı vermiş oldukları bağımsızlık mücadeleleri zafer ile sonuçlanarak ve fiilen bağımsız konuma sahip olmuşlardır.³⁵

Sovyetler Birliğinin dağılması sonrası ülkelerinin bağımsız olma durumları, beraberinde etnik grupların da bağımsızlık girişimlerini gün yüzüne çıkarmıştır. Bu sebeplerden dolayı etnik kazan hükmünde olan Kafkasya birçok çatışmaya sahne olmuştur. SSCB sonrasında, Gürcistan bünyesinde iki özerk cumhuriyet(Abhazya ve Acaristan), bir de özerk bölge (Güney Osetya) yer almaktaydı.³⁶

3.3. Abhazya

Bu başlık altında Abhazların, tarihsel süreç şeması içerisinde yakın tarihlerinden ve Gürcistan lkesi ile geçmişteki ve güncel olan iltisakları anlatılacaktır.

3.3.1. Etnogenez ve Erken Tarih

Kafkasya bölgesi, insanların yaşamış oldukları en eski yerleşim alanlarındanır. Her daim tarihi bir yol üzerinde bulunduğundan ötürü önemini korumayı başarmıştır. Bilfiil kavimler göçünün güzergâhı olmuş bu sebeple de tarih boyunca birçok medeniyete ve kültüre ev sahipliğı yapmıştır. Göçebe toplumların sürekli olarak bir yerden başka yere yer değıştirmesiyle Kafkasya’da farklı grupların, toplumların ve milletlerin ortaya çıkması bölgenin özelliklerini heterojen bir yapıya kavuşturmuştur. Birden fazla grupların var olması feodal aile yapısını ve yerel (local) dillerin de

³⁴ Güngör, a.g.e., s. 40.

³⁵ Badri Shantadze, “ Gürcistan’ın Komşuları İle İlişkileri ve Jeopolitik Etkinin İncelenmesi”, Uludağ Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2006, s. 51.

³⁶ Shantadze, a.g.e., s. 59.

meydana çıkmasını sağlamıştır. Abhazya bu feodal yapılanmalardan birisidir. Bu yapının getirisi olan dil ise tabii bir şekilde Abhazca'dır. Abhazya halkı kendilerini Apsuva, yaşadıkları bölgeyi ise Apsnı olarak tarif etmektedirler. Kaynaklar incelendiğinde Roma ve Bizans'ta ismi geçmekte olan gruplardan Abazgları, komşuları Megreller kendi dillerine uygun olarak Aphazi/Abhazi şeklinde isimlendirilmiştir. Yaşadıkları bölgeye ise, Aphazeti/Abhazeti şeklinde isim verildiği görülmektedir.³⁷

Tarihi geçmişlerinden de anlaşıldığı üzere Abhazlar, Kafkasya bölgesinde bugünkü Gürcistan sınırları içerisinde olup Kuzey Kafkasya'nın yerli halklarından.³⁸ Karadeniz ile Kafkasya arasında yaşayan bu halk, beş boya ayrılmıştır. Bu beş boydan ilk üçü, Karadeniz kıyısı boyunca kuzeyden güneye uzanan Cigetler, Abzıblar, Ahçipsalar olarak bilinmektedir, daha iç kesimlerde ise Zamballar (Hıps ya da Tzaballar) ve Aybgalar bu beş boyun geri kalan kısmını oluşturmaktadır. Bunun yanında 14. ve 15. yüzyıldan itibaren Abhazlardan bölünerek Kafkas dağlarının kuzey tarafına doğru göç etmiş ve kendilerini Aşuva adını vermiş gruplarda mevcuttur. Bu gruplar da kendilerini Abaza yada Abazin olarak tanımlamışlardır.³⁹

Abhazya kültürüne bakıldığında Kuban-Kolkhide kökenli olduğu görülmektedir ve M.Ö. 2000 yıllarına kadar uzanmaktadır. Kuban uygarlığı, Kuzey Kafkasya bölgesine ilk yerleşen topluluktur ve daha sonraki bir dönemde oluşan Kolkhide medeniyeti ile etkileşim içine girmiştir. Sonucunda ise Adige-Abhaz kültürünün karakter özellikleri halini almıştır. Kolkhide kültürü M.Ö. 1200 ile 1100 yılları arasında görünürlük kazanmıştır ve etki alanı da oldukça geniş bir bölgeye yayılmıştır. Kuzey Kafkasya'dan başlayarak Karadeniz sahillerine kadar uzanarak, Svanlar, Lazlar, Migreller ve Gürcüleri etkileşim halinde hayatlarına devam etmişlerdir.⁴⁰

Abhazlar dil bakımından Batı Kafkas dilini (Abhaz-Adige) grup dilini oluşturmaktadır ve yaklaşık 700 bin kişi bu dili hâkim bir şekilde konuşmaktadır. Dil bilimcilerin bakış açısı ile Abhaz-Adige anadilinin meydana gelmesi 3. Bin yılı aşkın bir süre ile ilişkilendirilmektedir. Üç ana dala bölünmesi (Abhaz, Ubıh, Adige) yaklaşık olarak dört bin yıl önce başlamıştır. Yaklaşık elli sene geçmişte N.S. Trubetskoy'un ortaya koyduğu teze göre, Batı Kafkas dilleri Doğu Kafkas dilleri ile aynı kökenden

³⁷ Seyfullah Girişen, "Tarihçe ve İlişkiler Bağlamında 2000-2018 Yılları Arasında Abhazya ve Osetya (Kuzey-Güney) Sorunu", Yüksek Lisans Tezi, Ufuk Üniversitesi, 2019, s. 6.

³⁸ Fulya Güner, "Gürcü-Abhaz Çatışması ve Türkiye'ye Yönelik Yansımaları", Yüksek Lisans Tezi, Balıkesir Üniversitesi, 2010, s. 20.

³⁹ Ufuk Tavkul, *Kafkasya Gerçeği*, İstanbul: Selenge Yayınları, 2002, s. 129-130.

⁴⁰ Güner, a.g.e., s. 20.

meydana gelmekte olup (Çeçen, İnguş, Avar, Lezgi, Lak, Dargi, Tabarasan vs) Kuzey Kafkas dil ailesini oluşturmaktadır.⁴¹

Bazı gruplar Abhazya'dan ayrılarak farklı yerlere de dağılmışlardır. Karadeniz kıyılarında ve dağlık Abhazya'dan 13. ve 14. yüzyılda yola çıkılarak Kafkas Dağlarını aşarak Karaçayların ve Adigelerin yaşadığı Kuban bölgesine yerleşilmiştir. Çeşitli sebeplerde Abhazya'dan ayrılan bu gruplar Karabeylerce Bashağ, Nogaylar ve Karaçaylar tarafından ise Altı Kesek olarak tarif edilmişlerdir. Ancak yazılı literatürde Aşuva ve Tapanta olarak adlandırılmışlardır. Daha sonraki dönemlerde de toplu nüfus devinimi devam etmiştir. 17- 18. yüzyıla gelindiğinde Abhazya bölgesinden bir kesim topluluk, geçmişte soydaşlarının göç ettikleri bölgelere gitmişlerdir. Fakat bu defa farklı olarak dağlık bölgelerde bir hayat kurdukları için Aşkaruva olarak isimlendirilmişlerdir. Abhazların farklı bölgelerde hayat sürdürdükleri ve bu bölgelerde yaşayan halklarca birden çok farklı şekilde isimlendirildikleri anlaşılmaktadır. Abhazya'nın uluslararası platformda veya sistemdeki politik gelişmelerini analiz etme noktasında bu gelişmeleri milattan önce ve milattan sonra olarak sınıflandırmak konuyu anlamak açısından yerinde olacaktır.⁴²

Abhazların geçmişte ilk ataları Henioklar olarak bilinmektedir. Milattan sonra 1-3. yüzyıllar arasındaki dini inançları Hristiyanlık olduğu varsayılmaktadır. Ancak bu bilginin kesin kaynaklara dayanmadığı, efsane ve apostolik verilere dayanmaktadır.⁴³

Kullanılan dil açısından Abhazya tarihi ele alındığında ilk olarak ifade edilmesi gereken şey, Kuzey Kafkas dilleri olarak tanımlanan dil grubu içinde yer almasıdır. M.Ö. 5. yüzyılda nüfus hareketliliklerinin gerçekleşmesiyle birlikte, Abhazya'nın ana gövde dili iki ayrı başlığa ayrılmıştır. Bunlar; Abhaz-Adıge ve Nokhç-Dağıstandır. Bunun yanında Abazince, Ubıxça ve Adigece gibi akraba dilleri de zaman içinde oluşmuştur.⁴⁴

Abhazlar, tarihsel süreç şemasında M.S. 737 yılına kadar feodal halde bulunduklarından ötürü daha güçlü devletlerin gözetim ve koruması altında yaşamışlardır. 738-787 yılları arasında Bizans İmparatorluğu Kafkasya Bölgesinde hâkim konumdaydı. Arapların güçlü ve söz sahibi olduğu bir dönemde, Abhaz Feodal Devleti'ne sığınan Gürcü Prenslüklerini izleme isteği savaşın çıkmasına sebep olmuştur. Bu dönemde hâkim güç olan Bizans'ın yardımlarıyla Abhazlar Araplar ile olan savaşı kazanmıştır. Ayrıca Bizans İmparatorluğu Abhazlar'a bazı imtiyazlar da tanımıştır.

⁴¹ Güner, a.g.e., s. 21.

⁴² Girişen, a.g.e., s. 6-7.

⁴³ Timur Açıgba, Kronolojik Abhazya Tarihi, çev., Oktay Chkotua, İstanbul: Yeni Anadolu Yayıncılık, 2015, s. 9-11.

⁴⁴ Açıgba, a.g.e., s. 10.

Taninan bu imtiyazlar Bizans'ın kendi çıkarları dışında değildir. Hem konumu ve sahip olduğu jeopolitik yolların güzergahı hem de aynı dine mensup olmaları gibi nedenler Bizans İmparatorluğu'nun bazı imtiyazları vermesinde etken olmuştur. Abhazlar Feodal devlet yapısından Krallığa bu dönemde geçiş yapmıştır.⁴⁵

Abhazlar, Krallıkları sürecinde diğer Abhaz gruplar veya topluluklar ile Abhaz Halkları Birliği çatısı altında bir konsolidasyona giderek ortak bir ethnonime (ulus veya kavim) sahip olmuştur. Apsua ismi ile tek çatı altında birleşmişlerdir. Böylelikle tüm topraklar Apsnı, Devlet Apshara, Krala Apsha ve Tanrı'yı ise Ançüa olarak adlandırmışlardır.⁴⁶

11-15. yüzyıllar arasında Kafkasya bölgesinde henüz siyasi sınırların belirlenmemiş olması, Feodal yapının var olması, Krallıklar ve Prenslikler yani o bölgede yaşayan halklar arasında savaflara ve mücadelelere sahne olmuştur. 15. yüzyıl Abhazya Krallığı için önemli bir kırılma dönemidir. Bu yüzyılda Doğu Gürcistan desteği ve yardımlarıyla Megrelya Prensliği tarafından yok edilmeye çalışılmıştır, yıkıma uğramışlardır ancak bu başarıya tam olarak ulaşamamıştır. Abhaz Krallığı Halkının coğrafi konumunun lehlerine olmasının başarılı olunmamasında etkisi oldukça fazladır. Başarısız olunmasının ardındaki gerekçe ise Abhazya Krallığı'nın sarp dağlarla çevrili bir bölgede bulunmasıdır. Bu girişimin ardından Abhazya Krallığı, İmerete ve Guriya Prenslikleri ile birleşerek Megrelya Prensliğini ortadan kaldırmışlardır. Bu gelişme aslında Abhazya Krallığı için bağımsızlığa atılan bir adım olarak 1615 senesinde Krallık bağımsızlık ilan etmiştir. Bu bağımsızlık öncesinde Abhazya Krallığı içerisinde de pek çok olaylar vuku bulmuştur. 1547-1615 yılları arasında iç çalkantılar, taht kavgaları ve feodal bazı mücadeleler verilmiştir. Yine bu yıllar arasında elinde bulundurduğu toprakları kaybetmiş, bazı iç krizler yaşamışlardır. Ancak yine de bu durum uzun sürmemiş belli bir dönem için vuku bulmuş hadiseler olarak kalmıştır. Sonuç olarak 1615 yılında bağımsızlıklarını ilan etmişlerdir.⁴⁷

Tarihsel akış içerisinde Abhazya bölgesi ve Abhazya Krallığının coğrafi konumu ve jeopolitik statüsü etrafındaki diğer devletler için ilgi odağı olmuştur. Bunun yanında bir mücadele alanı olarak da görüldüğü söylenebilir. Mevcut bölge Bizans İmparatorluğu, Selçuklular, Osmanlı İmparatorluğu ve Çarlık Rusya'sı İmparatorluğu gibi devletler için her daim bir mücadele alanı olmuştur. Osmanlı İmparatorluğu 1700'lü yıllarda Kafkasya'da Osmanlı-Safevi mücadelesi durumu söz konusuydu. Safevi'nin yıkılmasıyla birlikte Osmanlı İmparatorluğu özellikle Güney Kafkasya'da bir

⁴⁵ Girişen, a.g.e., s. 8.

⁴⁶ Açugba, a.g.e., s. 21-22.

⁴⁷ Girişen, a.g.e., s. 8.

süre hâkim güç konumuna gelmiştir. Buradaki krallık ve prenslikleri vilayet sistemine dâhil etmiştir.⁴⁸

1800'lü yıllara gelindiğinde ise Çar I. Alexander tüm krallık ve prenslikleri lav edip kendi himayesine almak için bir manifesto yayımlamıştır. Bu süre zarfında Abhazya Krallığı Osmanlı'nın yönetimindeydi ancak Abhaz Prens Keleşbey bir suikasta kurban gidince orada iktidar mücadelesi başlamıştır. Bu suikast olayının peşi sıra benzer hadiseler de yaşanmıştır. Söz gelimi, gerçekleşen suikasttan ilk olarak Keleşbey'den sonra yerine geçecek oğlu Aslanbey sorumlu tutulmuştur.⁴⁹

Daha sonra Aslanbey'in bu hadise ile iltisaklı olmadığı anlaşılmıştır. Bunun ispat edilmesi noktasında Çarlık rejimi yardımcı olduğundan Aslanbey artık Çar himayesine girmiştir. Tabi bu sıralarda Osmanlı İmparatorluğu'nun o bölgedeki hakimiyeti ve etkisi ortadan kalkmıştır. Abhaz Prenslerinden Seferbey, Megreliya Prensliği vasıtasıyla Çarlık rejimi altına girmek için birtakım girişimlerde bulunmuştur. Sonuç olarak Sohum Kalesinin Çar rejimi tarafından alınması ile birlikte Abazya Çarlık Rejimi altına girmiştir. Prenslik statüsüne de Seferbey getirilmiştir ancak bölge daha çok askeri anlamda bir üs olarak nitelik veya önem arz ettiğinden bu statü daha çok sembolik olarak kalmıştır. Bunun yanında belirtmekte fayda mülâhaza edileceği bir nokta vardır. O da Rus ve Osmanlı'nın bu bölgedeki amaç ve politikalarının ortak olması ve Kafkasya'daki etkinlik sahası üzerine yoğunlaşmasıdır. Bu ortak hedefler Osmanlı Rus savaşlarını beraberinde getirmiştir. Abhazlar bu mücadeleleri fırsat bilip yeniden Prenslik kurmuşlar ve Osmanlı-Rus savaşına denge politikası dahilinde herhangi bir taraf olmamışlardır. Bu dönemde iki devlet arasında Edirne ve Hünkâr İskeleyi Anlaşmaları gerçekleşmiştir. Bu anlaşmalar neticesinde Rusya karlı çıkmıştır ve Güney Kafkasya Bölgesinin demografik yani nüfus yapısını değiştirmiştir.⁵⁰

Kafkasya'da demografik yapı, nüfus hareketliliğinin yaşanmasında bir kırılma noktası 1864 yılındaki Çerkez Sürgünü olayıdır. Bu süreçte Abhaz Krallığına, Rus İmparatorluğu yine 1864 yılında son vermiştir. Yerine geçici Askeri Halk Yönetimi uygulanmaya başlanmıştır. Bu uygulama ile Abhazya'nın yeni adı Sohum Askeri Garnizonu–Sohum Askeri Bölgesi olarak yenilenmiştir. İdare anlamında ise Abhazya üç vilayete bölünmüştür. Bunlar, Bzip, Sohum ve Abjuva'dır. Aynı zamanda yönetim Tzabal ve Samırzakan olarak iki adet Komiserlik Merkezi olarak idare edilmiştir.⁵¹

⁴⁸ Girişen, a.g.e., s. 7-10.

⁴⁹ Selçuk Sımsım, *19 ve 20. Yüzyıl Abazaların Politik Tarihi (1770-1993)*, İstanbul: Apra Yayıncılık, 2016, s. 89-91.

⁵⁰ Girişen, a.g.e., s. 11.

⁵¹ Girişen, a.g.e., s. 11-12.

Abhazlar daha sonraki dönemlerde Bolşevik tehlikesine karşı Gürcülerden (Menşeviklerden) yardım talep etmişlerdir. Ancak Gürcüler Abhaları özerk bir cumhuriyet statüsü ile kendilerine bağlamayı planlamışlardır. 9 Şubat 1918'de varılan bir anlaşmayla taraflar karşılıklı olarak birbirlerini tanımışlardır.⁵²

İlerleyen süreçte Gürcistan Menşevikleri 11 Haziran 1918 tarihinde bu anlaşmayı tek taraflı olarak fes etmiştir ve Abhazya'yı ilhak etmişlerdir. İç işlerinde söz sahibi olan Abhazya dış işlerinde Gürcistan'a bağlı hale gelmiştir. Abhazya'nın sürekli olarak farklı devletlerin hegemonyası altına girmesi aslında önemli bir konumu olduğunu göstermektedir. Abhazlar 1921 senesinde ise Gürcü Menşevik hükümetinin yıkılmasıyla birlikte Sovyetler Birliği'ne bağlanmıştır. Ayrıca yine 1921 yılında Abhazya Sosyalist Sovyet Cumhuriyeti oluşturulmuştur. Bu gelişme Abhazya için bağımsızlık deklaresi anlamına gelmektedir. Böylelikle Abhazlar ilk kez kendileri ile iltisaklı tüm kararlarda özgürce karar verme hakkına sahip olmuştur. 1924'te Sovyet Anayasası, Sovyetler Birliği'nin (SSCB) meydana gelmesini meşru, geçerli kılmıştır. Bu birlik içinde yer alan her devlet eşit bir şekilde olmuştur. SSCB'nin oluşumu Abhazya ve 1924 Anayasası ile birlikte meşrulaştırılmıştır. Bu birlik içinde Gürcistan ve Abhazya ayrı iki devlet olarak yer almıştır.⁵³

Stalin dönemine gelindiğinde Abhazya'nın ayrı Cumhuriyet statüsü 'Özerk Cumhuriyet' şeklinde değiştirilmiş ve Gürcistan'a bağlanmıştır. Bu gelişmeyle birlikte Abhazya'nın sosyal, siyasi ve ekonomik yapısında yeni bir düzene gitmiştir ve bu gelişmelere tarihçiler tarafından gerekçe olarak Stalin'in Gürcü kökenli olması gösterilmiştir. Sovyetler Birliği zamanında Abhazya bölgesinde yapılan nüfus sayımındaki resmî tutanaklara göre; Abhazlar 55.900 (%27), Gürcüler 19.900 (% 9.5), Megreller 41.100 (%19.5), Ruslar 20.500 (%9.5), Ermeniler 30.000 (%14.5), Yunanlılar 27.100 (%13), Swanlar 6600 (% 3) ve diğerleri ise 11.000 (%3.5); toplam 212.100 kişinin yaşadığı tespiti yapılmıştır. Bu verilere göre Abhazya ana dilinin yaklaşık olarak 47 bin kişi tarafından konuşulduğu sonucu çıkmaktadır. Ancak Gürcistan Sovyet Sosyalist Cumhuriyeti'ne göre 'Abhazlar ayrı ve bağımsız bir etnik topluluk değildir ve Gürcülerin her daim bir parçası olmuştur.' Gürcülerin bu söylemleri tarih ve arkeoloji çalışmaları neticesinde asılsız olduğu netleşmiştir. Gürcülerden farklı ve ayrı etnik bir topluluk olduğu konusu kesinlik kazanmıştır.⁵⁴

Gürcistan'dan ayrı olarak kendine bir yer edinmek isteyen Abhazya Özerk Cumhuriyeti, Gürcistan'ın Karadeniz sahilinde, kuzeyinde yer almaktadır. 8.700 km

⁵² Simsın, a.g.e. ,s. 254.

⁵³ Girişen, a.g.e., s. 15-16.

⁵⁴ Girişen, a.g.e, s. 16-17.

karelik yüzölçümüne sahiptir. 1997 yılındaki nüfusu 537.000 civarındadır. Başkent Suhumi olup Karadeniz kıyısında konuşlanmış bir liman şehridir.⁵⁵

İfade edilen gelişmelerden de anlaşıldığı üzere Abhazya 11-12. yüzyıldan daha da eskiye dayanan uluslardan birisidir. Buradaki yerli halk konuşma dili olarak Abhazca dilini kullanmaktadır. 19. yüzyıldan itibaren de Rus alfabesini kullanmış ancak günümüzde ise Latin alfabesini kullanmaktadırlar.⁵⁶

Abhazya dini inanç bakımından Katolik Hristiyan'dır. Uzun bir müddet paylaşım anlamında farklı medeniyet ve millet tarafından mücadele konusu olmuştur. Sürekli olarak Arap, Pers, Bizans ile 1555 yılında ise Osmanlı Devleti tarafından egemenlik altına alınmıştır. Sonraki dönemde Çarlık Rusya himayesi altında 1810' a kadar bağlı bulunmuş ve 1864 tarihinden sonra da özerklik durumu ortadan kalkarak tamamen Rusya'nın kontrolü ve egemenliği altına girmiştir.⁵⁷

Karaçay-Çerkez Özerk Bölgesi'ndeki Çerkezler, komşu Kabardino-Balkar Özerk Cumhuriyeti'nde yaşayan Kabartaylar ve Abhazya'nın kuzeyinde yaşayan Adige Özerk Bölgesi'nde yaşayan Adigelerle aynı kökenden gelmekte olan Abhazlara farklı isimlerde söylenmektedir. Türkiye'de büyük çoğunlukta bu halklara Çerkez denilmekte bunun yanı sıra farklı kaynaklarda Ubihler ve Abazalarla birlikte Adigeler veya Abhaz-Adige halkları olarak da adlandırılmaktadır. Sovyet Rusya döneminde halklara uygulanan toplumsal mühendislik projelerinden Kuzeybatı Kafkas halkları olan Çerkezlerin bölünmesi ve farklı birimlerde eritilmesi durumu önemli derecede Abhazya Özerk Cumhuriyeti'nin oluşturulmasında da karşımıza çıkmaktadır. Özerk Cumhuriyetin adı Abhazya olduğu halde nüfusun Sovyetler Birliği'nin dağılma aşamasında %44'ü Gürcüler, %16'sı Ruslar, %15'i Abhazlar ve %15'ini Ermenilerden meydana gelmekteydi. Bu tablodan da açıkça görüldüğü üzere Abhazlar azınlık konumunda olup nüfusun ancak altıda birlik kısmını oluşturmaktaydı.⁵⁸

1860 yıllarındaki Rus politikası ve ilerlemesi nedeniyle Kafkasya'da yaşayan diğer kavimler gibi Abhazlar'da Osmanlı İmparatorluğu topraklarına göç etmeye başlamıştır. Yine bu tarihten itibaren Rusya'nın Kafkasya bölgesinde genel politikayla 'Türki' olarak ifade edilen Abhazların varlıkları ve nüfusları sürekli olarak azalma göstermiştir. Buralara Gürcü, Rus ve Ermeni iskânı teşvik edilmiştir. 1970'li yıllara kadar olan nüfus hareketlenmesi incelendiğinde Abhazların daha çoğunlukta olduğu

⁵⁵ Aleaddin Yalçinkaya, *Kafkasya'da Siyasi Gelişmeler: Etnik Düğümden Küresel Kördüğümüne*, 1. Basım, Ankara: Lalezar Kitabevi, 2006, s. 88.

⁵⁶ Demir, a.g.e., 177.

⁵⁷ Mustafa Şabanov, " Rusya Federasyonu'nun Güney Kafkasya Politikası", Yüksek Lisans Tezi, Ankara Üniversitesi, 2012, s. 144.

⁵⁸ Yalçinkaya, a.g.e., s. 88.

gözlenmiş olan yerlerde zamanla Gürcü ve Rus nüfus artışa geçmiş ve hatta çoğunluğa sahip olmuşlardır.⁵⁹

Çarlık Rusya'nın yıkılma zamanlarında Kafkasya'da bağımsızlık fulyalarıyla beraber Abhazlar Kuzey Kafkas Dağlıları ile birlikte 1917'de Terek-Kale'de toplanan Birinci Kafkas Dağlıları Kurultayı'na katılmıştır. Bu kurultay, Hazar denizinden Karadeniz'e kadar her kavmi kapsamaktaydı. Daha sonraki dönemlerde bu kurultay toplantılarının birinde ulus devlet kurma kararı alınmıştır. 11 Mayıs 1918 tarihinde ise Dağıstan ve Kuzey Kafkasya Birleşik Cumhuriyeti kuruldu. Bu esnada Bolşeviklerin iç savaşı kazanması olayı vuku bulmuştur. Bu gelişmeyle birlikte Abhazya 1919 senesinde Kızıl Ordu'nun hâkimiyetine ve kontrolü altına girmiştir. Devamında Abhazya 1921'de Özerk Sovyet Cumhuriyeti haline gelmiştir. Son gelişme olarak Abhazya Sovyetler Birliği'nin 1936 Anayasası md.25'e göre de Abhazya Özerk Sovyet Sosyalist Cumhuriyeti, Gürcistan Sovyet Sosyalist Cumhuriyeti'ne bağlanmıştır.⁶⁰

Abhazya Özerk SSC, Sovyetler Birliği dönemi boyunca Gürcistan'a bağlılığında da özerk bir cumhuriyet olarak varlığını devam ettirmiştir. Bu anlamda statüsünü korumuştur. Ancak 20. Yüzyılın sonuna doğru 1990 yılında SSCB'den ayrıldığını deklare etmiştir. Bu esnada SSCB henüz dağılmamıştı. 1917 ve 1918 yıllarında Kafkas Dağlı Halkları Birliği (KDHB) kongreleri gerçekleştirildi. Ardından SSCB'nin dağılması ve Bağımsız Devletler Topluluğu'nun (BDT) kurulmasıyla 1-2 Kasım'da Abhazya'nın başkenti olan Suhumi'de Kafkas Dağlı Halkları Birliği (KDHB) 3. Kongresi gerçekleştirildi. Üçüncü kongrede, ortak olarak Konfederasyon oluşturma fikri ve kararı alınmıştır. Peşi sıra da Abhazya Kafkas Halkları Konfederatif Birliği'ne cumhuriyet statüsünde dahil olarak, Gürcistan'dan ayrıldığını ilan etmiştir. Bu karar ile birlikte Gürcistan bölgede olağanüstü hal ilan etmiştir. Bu karışıklıktan sonra 1992-1993 yıllarında pek çok Gürcü Abhazya'yı bırakıp terk etmiştir. 14 Ağustos 1992 tarihinde Gürcistan ve Abhazya arasındaki gerginlik bu iki ülke arasında savaşın başlangıç tarihi olmuştur. Rusya hükümetinin bu gelişmeye karşı olan tavrı yetersiz kalmıştır. Andrei Kozyrev'in yönetimindeki Dışişleri Bakanlığı Birleşmiş Milletler vasıtası ile uluslararası arabuluculuğun çarelerini araştırırken, savunma bakanı silahlar ve uçaklar ile Abhazya'nın destekçisi olmuştur. Ancak 23.08.1992 tarihinde Abhazya bağımsızlığını ilan etmiştir. Birleşmiş Milletlerin bu olaylara karşı tepkisi ve müdahalesi çok yavaş kalmıştır. Öyle ki ilk gözlemcisi savaş bölgesine ulaştığında

⁵⁹ Yalçinkaya, a.g.e., s. 88.

⁶⁰ Server Tanilli, *Anayasalar ve Siyasi Belgeler*, İstanbul: Sulhi Garan Matbaası, 1976, s. 591-592.

savaş sona ermiştir. Gürcistan BDT'ye girmeyi ve bölgesinde Rus birliklerinin konuşlanmasını kabul etmiştir.⁶¹

1993 yılının Eylül ayında ilk olarak başkent Suhumi ardından Oçamçıra Gürcü işgalinden kurtarıldı. Abhazya bölgesindeki Gürcüler ülkeden sınır dışı edildi. Şevardnadze'nin BDT'deki ilişkileri neticesinde Rusya, 1994 Eylül'de Abhazya sınırını pasifize etmiştir. Ekim ayının sonları itibarıyla de Rusya'nın deniz yoluyla oluşturduğu abluka sonucunda Abhazya dünyadan tecrit edilmiş, soyutlanmıştır. Bağımsız Devletler Topluluğu bünyesinde Gürcistan'ın kalıcılığını sağlamak amacı ile Abhazya'nın Gürcü milliyetçiliğine feda edilmesi durumu, tüm Kuzey Kafkasya bölgesinde çok sayıda tedirgin edici düzeyde tepkiye yol açmıştır. Bu gelişmeler sonucu bölgenin batı dünyasında 'Rusya'nın arka bahçesi' olarak adlandırılacağına şüphe yoktur.⁶²

Abhazya ve Gürcistan arasında yaşanan gerginlik ve savaş ile ilgili olarak Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyi birçok karar almıştır. Fakat belirtmek gerekir ki BM çok etkili olamamıştır. Birleşmiş Milletler Abhaz-Gürcü gerilimi kapsamında, 9 Temmuz 1993'de 849 sayılı, 24 Ağustos 1993'de 858 sayılı, 4 Kasım 1993'de 881 sayılı ve 22 Aralık 1993 tarihinde de 892 sayılı kararlar almıştır. Yaşanan sorunların ve gerginliğin artısta olduğu dönemlerde ateşkesin olması ve barışın sağlanması için konsey tarafından alınan kararların yoğunluğu birkaç cümle ile ifade edilmesi gerekmektedir. Şöyle ki alınan kararlarda Abhazya'nın özerk siyasi statüsünün devam etmesi yönünde ve Gürcistan'ın toprak bütünlüğünün korunması üzerindedir. Ayrıca henüz o dönem AGİT olarak teşkilatlanmamış olan Avrupa Güvenlik ve İşbirliği Konferansı ile işbirliği halinde çalışma yürüterek bir çözüm üretilmesi konusu üzerinde durulmuştur. Rusya Federasyonu'nun bu hususta aracı olmasını ve bu bağlamda heyetlerin görevlerini belirlemek üzere kararlar alınmıştır. Bu kararların devamında 12 Mayıs 1995 ve 12 Temmuz 1996 tarihlerinde 1065 numaralı kararlarda da yine aynı nitelikte kararlar ifade edilmiştir. Bu kararlarda topraklardan sürülen dışlanan veya çıkarılan mültecilerin güvenli bir şekilde evlerine dönmesi gerekliliği savunulmuştur.⁶³

Gürcistan ve Rusya Federasyonu arasındaki münasebetler, Gürcistan'ın Bağımsız Devletler Topluluğu üyeliğindeki istikrarsız ve karmaşık durumu nedeniyle bir doğrultuda ilerlememiştir. Bu durumun nedenlerinden biri de Rusya'nın asıl hedefini gizleyerek uygulama çalışmalarıdır. Örneğin Abhazya'nın sürekli olarak bağımsızlık talepleri veya isteklerini Bağımsız Devletler Topluluğu çerçevesinde barışçıl bir yöntemle çözüm arama çabasının ardında asıl olarak, Rusya'nın söz konusu bölgede

⁶¹ Yalçinkaya, a.g.e., s. 89.

⁶² Yalçinkaya, a.g.e., s. 89.

⁶³ Yalçinkaya, a.g.e., s. 89.

hâkimiyet kurma isteği vardır. Bu isteğe Gürcistan'dan her seferinde bir karşı tepki gelmiştir. Ancak etkili olamadığı açıkça görülmektedir. Rusya, Abhazy'a 2002 yılının Nisan'ında asker çıkarmış, Tiflis yani Gürcistan yönetimi bu duruma karşı geri çekilmesi yönünde ısrarcı bir tutum sergilemiştir. Bu asker çıkarma durumuna karşı Rusya Dışişleri Bakanlığı tarafından, “asker sevkiyatının operasyon amacıyla yapılmadığını, daha önce Moskova ile Tiflis yönetimleri arasında yapılan anlaşma gereğince Rus Barış Gücü askerlerinin Abhazy'da konuşlandırıldığı” şeklinde bir açıklama yapılmıştır. Ancak bu anlaşmanın asıl amacı Abhazy'nın Gürcistan'dan ayrılma isteğine karşı Gürcistan'ın Rusya'dan yardım istemesi üzerine gerçekleştirilmişti. Bu kapsamı aşan bu uygulamanın Gürcistan yetkilileri anlaşmanın dışında olduğunu ifade etmişlerdir.⁶⁴

2003 yılında Gürcistan'da Gül Devrimi gerçekleşmiştir. Bu devrimin ardında destekleyici olarak ABD yer almıştır. Kasım 2003 yılında Tiflis'te yaklaşık olarak 50 bin kişinin katılım gösterdiği bir miting olmuştur. Bu miting sonrasında Mihail Saakaşvili tarafından yönetilen çok sayıda karşıt görüşlüler, Eduard Şevarnadze'nin yeni meclisin ilk toplantı konuşması sırasında ellerinde rengârenk güller ile parlamentoyu basmıştır. Bunun üzerine Başbakan parlamentoyu terk etmek durumunda kalmıştır. Bu devrime ismini veren hadise ise Gürcistan'ın ilk başbakanı Gamsakhurdia'nın bir dönemler ifade ettiği “düşmanlarımıza mermi değil gül atacağız” şeklindeki sözlerini hatırlaması üzerine, parlamento binasına rengârenk güller atmıştır. Gürcistan'daki halk bu sebeple hareketine ‘Gül Devrimi’ demiştir. İlk dönemlerde bu devrim Kadife Devrim ismi ile anılmıştır.⁶⁵

Bu devrimin ardından Saakaşvili iktidara gelmiştir. Yönetimi ele almasıyla birlikte Rusya'nın SSCB'den miras kalan Gürcistan'ı kontrol mekanizmaları olan özerk bölge ve cumhuriyetler konusunda, Saakaşvili yönetimi daha cesur adımlar atacağını ifade etmiştir. Bu uğurda gerekirse savaş göze alınacağı da belirtilmiştir. Saakaşvili iktidara gelir gelmez de ilk olarak Rusya ile sınırı olmayan Acarya'da Moskova yanlısı olan yönetimi ortadan kaldırmış ve Temmuz ayının başında basına bir açıklama yapmıştır. Bu açıklamada “ Abhazy'yı geri almak için bugün hazır değiliz, ancak 2-3 yıl içinde buna hazır oluruz.” şeklinde bir açıklama yapmıştır.⁶⁶

İktidarı elinde tutan yeni sahipler Abhazy'a karşı uygulanmakta olan ambargolar konusunda öncekine nazaran daha sert bir duruş benimsemiştir. Bu tavır

⁶⁴ “Rus-Gürcü Gerilimi Tırmanıyor”, *Hürriyet*, 12.04.2002.

⁶⁵ Nilgün Atıcı Köktaş, “Saakaşvili Dönemi Gürcistan: İç ve Dış Politika Üzerine Bir Değerlendirme”, *Ardahan Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, C. 1, S. 2, 2015, s. 97-98.

⁶⁶ Yalçınkaya, a.g.e., s. 90.

bağlamında denizden ülkeye yaklaşan Rus gemilerini vuracaklarını açıklamıştır. Ayrıca Rusya'dan seyahat için gelen turistlerin de bu gerginliklere taraf olamamaları şeklinde ifadeler kullanmışlardır. Gürcistan'ın bu yaklaşımı Rusya ile ikili ilişkileri germeye yönelik bir tutum olduğu belirtilerek Associated Press yorumuna göre, 1990'ların başından beri de facto bağımsız olan Abhazya üzerinde kontrol mekanizması kurmayı amaçlayan Gürcistan'ın son çaresi olduğu değerlendirilmektedir. Fakat bölge, deniz taşımacılığı ile gelen Rus turistler için Karadeniz kıyısında herkesin bildiği konforlu bir tatil kentidir. Washington'da ABD'li yetkililer ile iletişim sağlayan Saakaşvili Abhazya'ya seyahat konusunda Rusları uyardı ve "Abhazya tatil yapılacak bir yer değildir. Orası 300.000 Gürcü'nün kovulduğu bir savaş bölgesidir. Turistlerin orada yapacağı bir şey yoktur" şeklinde bir açıklama yapmıştır. Bu hususta Rus Dışişleri Gürcistan'ı ekonomik anlamda daha çok turizme dayalı Abhaz ekonomisini zora sokmak niyeti ile suçlamıştır. Ayrıca Rusya olarak, seyahate çıkanların güvenliğini temin edeceklerini belirtmiştir.⁶⁷

2004 senesinin Ekim ayında gerçekleşen devlet başkanlığı seçimleriyle Abhazya'nın başına Rusya'nın açıkça desteklediği Rauf Hacimba gelememiştir. Onun yerine Sergey Bagapş seçimi kazanmıştır. Bu seçim beraberinde başlayan süreç değişim ve kimlik isteyen Abhaz milletinin karşısında duran ve yıllarca Gürcistan'a karşı Abhazya'yı destekler görünen Rusya Federasyonu için sonun başlangıcına geldiğini göstermektedir. Bu süreçte Abhaz halkı değişim ve etnik kimlik isteğinde ısrarcı bir tutum sergilemiştir. Buna karşın Rusya Federasyonu artık Abhazya'daki durumu 'koruyucu' olmaktan 'işgalci' olmaya doğru asıl niyeti ile görünmeye başlamıştır. Bu seçimlerle başlayan süreci adlandırmak gerekirse, Gürcistan'da 'Kadife', Ukrayna'da 'Turuncu', Ermenistan'da 'Kardelen' devrimleri gibi Abhazya'da ise 'Sessiz Devrim' şeklinde izah edilebilir.⁶⁸

3.3.2. Abhazya'nın Ekonomik Önemi

Abhazya'nın ve aslında Kafkasya'nın ekonomik öneminin asıl kaynağı sahip olduğu coğrafyadır denilebilir. Aslında pek çok önemli yolun geçtiği ve kesiştiği bir jeopolitik konuma sahiptir. Yer altı ve yerüstünde sahip olduğu zengin kaynaklar bununla birlikte Orta Asya'daki petrol ve doğal gazın batıya doğru ulaşmasında bir geçiş yoludur. Bu durum Kafkasya'nın tümünü jeopolitik ve jeo-stratejik bakımdan

⁶⁷ Yalçinkaya, a.g.e., s. 90.

⁶⁸ Yalçinkaya, a.g.e., s. 91.

dünyada önemli bir sahne haline getirmektedir. Bu sebeple birçok ülke veya devlet tarafından mücadele ve rekabet alanı olarak görüldüğü de bir gerçektir.⁶⁹

Abhazya ekonomisinin başrollerini turizm, tarım ve gıda sanayi sektörleri oluşturmaktadır. Yer altı kaynakları bakımından bölgede, petrol, kömür, torf, barit, dolomit, mineral-termal suları, mermer, kireç ve alçıtaşı gibi madenler bulunmaktadır. Ayrıca bol manganez ocakları, çeşitli maden filizleri ve tabi ki inşaat malzemelerine de sahiptir. Yenilenebilir enerji kaynaklarına da önemli mesai ayrılmaktadır. Nehirlerden elektrik elde edilmesi buna bir örnek teşkil etmektedir. İhraç ettikleri ürünlere bakıldığında, petrol, manganez, bakır, maden kömürü, kükürt gibi madenler başta gelmektedir. Coğrafi özelliğinden kaynaklı çok miktarda maden suyu ve kaplıçalarda bölgede bulunmaktadır. Ekonomiye önemli katkılardan biri de deniz sahil şeridinde ve akarsularda yapılan balıkçılık ve deniz ticareti faaliyetleridir.⁷⁰

Dış ticaret anlamında incelendiğinde Abhazya'da en önemli Pazar olarak yine Rusya göze çarpmaktadır. Örneğin, Abhazya'da üretilen şarap ve narenciye gibi ürünleri Rusya'ya ihraç etmektedir. Abhazya'nın turizm getirisi ise ekonomik pay içinde, Abhazya Devlet Başkanı Aslan Bjaniya'nın ifadesi ile Gayri Safi Milli Hasılda %35'lik bir oranı karşılamaktadır. Abhazya'nın ekonomik ölçeğinin daha da genişlemesi için Abhazya Ticaret Odası (CCIRA) sivil toplum örgütü olarak uluslararasıda çeşit çeşit anlaşma ve protokollere imza atarak veya farklı fuarlara bakarak dış ticaretine katkıda bulunmaktadır. Tabi Abhazya'nın devletler ve beynelmilel anlamda tanınırlığı veya temsiliyet durumunun sorun arz ettiği de söylenmelidir. Bunun yanında Abhazya CCIRA Rusya, Şili, Tacikistan, Ürdün ve Rusya Federasyonu'na bağlı cumhuriyetlerin ticaret odalarıyla ikili antlaşmalar imzalayarak bu durumu görünmez kılma çabası içindedir.⁷¹

3.3.3. Mevcut Abhazya-Gürcistan Çatışması

1800'lü yıllarda Gürcistan'ın Rus Çarlığı egemenliğinin altına alınmasından sonra Abhazya Osmanlı İmparatorluğundan ayrılarak Rus Çarlığı hâkimiyeti altına girmişti. Çarlık dönemi de sona erdiğinde ise Abhazya kendi bağımsızlığını ilan etmiş, Gürcistan'ın etnik bir kolu haline gelmişti. SSCB'nin kurulmasından sonra da 16 Aralık

⁶⁹ Halil Erkek, "Kafkaslar Bölgesinin Etnik ve Demografik Yapısına Göre Uygulanabilecek Psikolojik Harekat Faaliyetlerinin İncelenmesi", Yayınlanmamış Akademi Tezi, İstanbul: Harp Akademileri Yayını, 2001, s. 3-12.

⁷⁰ Bülent Açma ve Kübra Yenişen, "Kafkasya'nın Ekonomik Potansiyeli ve Dönüşümü İçin Politika ve Stratejiler", *Yönetim ve Ekonomi*, C. 20, S. 2, 2013, s. 135.

⁷¹ Özsağlam, a.g.e., s. 15.

1921 tarihinde Abhazya Sovyet Sosyalist Cumhuriyeti kurulmuştur. Bu cumhuriyet 1918 Gürcistan Demokratik Cumhuriyeti tarafından tanınmıştır.⁷²

21 Mayıs 1921 tarihinde Gürcistan Devrim Komitesi Abhazya Sovyet Sosyalist Cumhuriyeti'nin bağımsızlığını tanımış ve bunu belgelendirmek amacıyla da aralarında bir deklarasyon imzalamışlardır. Fakat daha sonra Stalin araya girerek bu deklarasyonu lav etmeye çalışmıştır. Bu deklarasyonla Abhazya'nın bağımsızlığının asla mümkün olmadığını ve kabul edilemez olduğu vurgusunu yaparak yaşanan sürece müdahil olmuştur. Ayrıca yalnız bununla kalmamış Gürcistan lehine bir durum oluşturmak isteyerek elindeki imkânları da seferber etmiştir. Sosyolojik olarak çok etnikli ve çeşitli olan bu coğrafyaya Rusya diledikleri vakit sorun oluşturmaya yarayacak birden fazla koz elde etmiş ve üretmiştir. Bu kozlar bazı kritik veya dönüm noktalarında menfaat gözetken bir amaç ile ortaya çıkarılarak, o bölge halkına verilen zarar göz ardı edilmiştir. Tarihsel süreçte de izah edildiği üzere Kafkasya özellikleri ve konumu itibarıyla çok çekişmeli bir bölgedir. Bu sebeple burada Abhazya-Gürcü uyumsuzluğu ve zaman zaman çatışması da tarihin belli dönemlerinde süregelen bir durum olmuştur. Bu karşıtlık durumu oldukça eski sayılabilecek dönemlere tekabül etmektedir. Bu ihtilaf Sovyetler Birliği döneminde sistem mekanizmasında yapılan bazı değişim, düzenlemelerle ve baskıcı rejimin mevcut durumlarıyla yalnızca ötelenmiştir. Bu ihtilaflara kalıcı bir çözüm üretilmemiştir. Kafkasya'daki hâkim gücün merkezinde ve anahtarın da elinde olduğunu sürekli deklare eden ve dahi ispatlayan Sovyetler Birliği, Gürcistan SSC'ne verdiği kısıtlı yetki ile bölgeyi yeniden stilize etme ve bu değişiklikte Gürcü olmayan milletlerin etnik, sosyal ve kültürel değişim ve dönüşümüne bir anlamda yol açmasını sağlamıştır. Tabi bu durum aslında bir dayatma olarak da değerlendirilebilir. Lavrenti Beria döneminde başlayan Kafkasya'daki göç, sürgün ve iskân politikası Abhazların kendi coğrafyalarında sayı olarak azalmasına sebep olmuştur. 1944 yılına gelindiğinde Abhazya'dan deport edilen, sürgün ettirilen Yunan köylerine Gürcülerin yerleştirilmesi sonucunda 1937-1954 yılları arasında Abhaz bölgesine Gürcülerin göç ettirilmesi sağlanmış oldu. Yürütülen bu politikalar vesilesiyle de 1990'ların başında Abhazya bölgesindeki Abhazlar nüfusun yalnızca %17'sini oluşturmaktaydı. Yine dil politikaları açısından ele alındığında 1950'ye kadar Abhaz dili okul müfredatında yer almadığı görülmektedir. Müfredatta Abhaz dili yerine Gürcü dili kullanılmıştır. Abhaz dili Gürcü grafik temeline dönüştürülmüştür. Bu durum 1954 yılında yeniden stilize edilerek bu sefer de Rus dili temel eğitim dili olarak müfredatta

⁷² Yalçınkaya, a.g.e.,s. 183-184.

yerini almıştır. Stalin okuldaki dil eğitiminin yanı sıra bölgedeki bazı yerlerin isimlerinde de değişiklik yapmıştır.⁷³

Yukarıda bahsi geçen ve tarihsel süreç şeması içinde yaşanan bu sorunların neticesi olarak Gürcistan'daki farklı milletler, etnik gruplar ülkeden ayrılarak tek başlarına bağımsızlık talepleri veyahut da başka devletler ile – ki bu devletler kendi açılarından güçlü gördükleridir- birleşme isteğinin alt metninde yalnızca maddi manevi varlıklarını devam ettirme içgüdülerini bulunmaktadır. Bunun haricinde de Gürcistan yönetimi tarafından sürekli olarak yok sayılma göz ardı edilme durumuna karşı bir tepki ortaya koymaktır. Gürcü hâkimiyetinden kurtulmak ve Abhazya'nın özgür olmasını sağlamak için Abhazlar tarihin belli dönemlerinde isyan etmişlerdir. 1957 yılının Nisan ayında, 1967 yılının Nisan ayında ve en etkili sayılabilecek olan 1987 Mayıs ve Eylül arasını kapsayan süreçte isyan etmişlerdir. Belli aralıklarla yaşanan bu gerginliğin dönüm noktası ve aslında patlak verdiği tarih 18 Mart 1989'dur. Bahse konu tarihte Lıhni'de bir araya gelen 30.000 kadar Abhaz, Abhazya'nın bağımsızlığı ve Gürcü egemenliği altından çıkarılması için talepte bulunmuşlardır. Bu talep kısa bir zaman sonra 15-16 Temmuz 1989 tarihinde bir iç karışıklığa yol açmıştır. Bu iç karışıklıkta Gürcistan-Abhazya arasında kanlı bir mücadele yaşanmıştır. Bu olaylarda da 16 kişi yaşamını yitirmiştir. Müdahale olarak yine Sovyetler olayların sonlanması konusunda rol oynamıştır. Bu karışıklık önlenmeye çalışılmıştır. İktidara gelen Zviad Gamsahurdiya bu durumda Abhazlara belli özerklik ve imtiyazlar vermek durumunda kalmıştır.⁷⁴

Eski Komünist elitlerin yönetimi ele aldığı dönemlerde 1978 tarihinde yapılan yasal düzenlemeler lav edilerek yerine daha eski tarihli yani 1918 senesinde oluşturulan anayasadaki yasalar geri getirilmiştir. Bu durum ülkede bir gerilimin yeniden tırmanmasına sebep olmuştur. Bahse konu bu anayasa Kafkasya'daki etnik grupların Gürcistan'ın üniter yapısıyla birleşmesini ve kaynaşmasını öngörmekteydi. Bu öngöründe Abhazya için zaten belli bir karşılık bulamayan bağımsızlık, tanınırlık ve bazı hakları tamamen yok sayılması ve asimilasyona uğraması anlamı taşımaktaydı. Bunu kabul etmeyen Abhaz Yüksek Sovyeti 25 Ağustos 1990 tarihinde yeni bir egemenlik söyleminde bulunmuştur. Açıkça beklendiği gibi bu söylem Abhaz ve Gürcü siyasileri arasında bir gerginliğe yol açmıştır. Zaten bazı imtiyazlar da verilen bu etnik gruplar devletin aslolan görevlerinden de uzak tutulmuştur. Sovyetler Birliğinden kalma bu uygulama süre gelmiş, etnik gruplar ile devlet arasında bir husumete dönüşmüştür.

⁷³ Abdullah Temizkan ve Elchin Shakirov, “ Rusya'nın Kafkasya Siyaseti Üzerindeki Stalin Gölgesi”, *Tarih ve Coğrafya Araştırmaları Dergisi*, C. 3, S. 2, 2017, s. 150-151.

⁷⁴ Temizkan ve Shakirov, a.g.e., s. 151.

9 Nisan 1991’de Gürcistan Yüksek Meclisi ülke içerisinde Abhazya’nın özerkliğini vermiştir.⁷⁵

1992 Şubat ayında Gamsahurdiya tarafından Abhazya’da isyan çıkarılmıştır. Çıkarılan bu isyanı öne sürerek Gürcistan Milli Muhafızları Abhazya Bölgesine girmiştir. 1992 yılının Mart ayında Abhaz meclisindeki Gürcü milletvekillerinin oturumu terk etmesi ile yaşanan bu karmaşık durum doruk noktasına ulaşmıştır. 23 Temmuz 1992’de Abhazya Yüksek Meclisinin, 1978 yılı anayasasını yürürlükten kaldırarak onun yerine 1927 yılında yapılan anayasayı yürürlüğe koyması ile Abhazya özerklik öncesinde olan statüsüne tekrar geri dönmüştür. Temelde bakıldığında Abhazlar Gürcistan ile eşit bir statü içeren konfederasyon yönetim şeklinde birlik olma yönündeki isteklerini dile getirmişler, ancak Gürcistan tarafı ise federal bir devlet olması noktasında ısrarcı olmuştur. Burada da Abhazlara özerk bir statü kazandırma amacı doğrultusunda hareket ettikleri söylenebilir.⁷⁶

3.4. Osetler

Bu başlık altında Osetlerin, tarihsel süreç şeması içerisinde yakın tarihlerinden ve Gürcistan Ülkesi ile tarihsel ve güncel olan iltisakları anlatılacaktır.

3.4.1. Etnogenez ve Erken Tarih

Güney Osetya Gürcistan’a bağlı olan ve Kafkasya’da yer alan özerk bir bölgedir. Kapladığı alan yüzölçümü bakımından 3.900 km karedir. 1986 yılı verilerine göre de nüfusu ise 99.000’dir. Yönetim, idare merkezi de Tskhinvali’dir. İdari birimin isim kaynağı olan ve nüfusun yarısından fazlasını oluşturan Osetler’in büyük çoğunluğu Rusya Federasyonu’na bağlı özerk cumhuriyet statüsündeki Kuzey Osetya’da hayatlarını sürdürmektedirler.⁷⁷

Osetlerin (Asetinlerin) de tarihi bakımdan Abhazlar gibi eski dönemlere kadar giden bir geçmişe sahiptirler. Bu ifade tarihi ve arkeolojik çalışmalar sonucu ortaya koyulmuştur. Osetya’nın ismi ve milli açıdan kökenine bakıldığında geçmişinde krallıklar ve prenslikler olduğu tespit edilmiştir. Kafkasya kabilelerinden biri de İronlardır. İronlar Kafkasya’nın Kabzek ve Elbruz gibi en yüksek dağlarının yamaçlarında Kuzey ve Güney olarak yerleşim kurmuş, kendilerini de İron olarak tarif etmişlerdir. Tarihsel olarak tanımlanmaları ise “Os” veya “Osetler” ismiyle olmuştur.⁷⁸

⁷⁵ Temizkan ve Shakirov, a.g.e., s. 152.

⁷⁶ Temizkan ve Shakirov, a.g.e., s. 152-154.

⁷⁷ Yalçınkaya, a.g.e., 86-87.

⁷⁸ Girişen, a.g.e., s. 19-20.

Kafkas Dağlarının orta bölümünün Güney yamaçlarında ve bu yamaçların Güneyindeki düzlükte Asetinlerin ataları olan Alanlar, Sarmatlar ve İskitler yaşamıştır. Güney ve Kuzey Osetya Kafkasya'nın yerli kavimlerinden olan Alanlar'ın devamıdır. Asetinlerin bilinen ve en eski ataları olarak tanınan İskitler, bugünkü Güney Osetya topraklarında M.Ö. 7. yüzyıldan itibaren yaşamaya başlamışlardır. Osetya bölgesinde güney tarafa Kudar denilmektedir. Oradaki millete de Kudarlar (Kudaran) ismi verilmiştir. Bu adlandırmanın ana kökeni İskitlerin bir diğer adı olan Kudar'dan geldiği düşünülmektedir. Kullanılmakta olan diller, toplulukların yaşamlarındaki etkileşim ve iletişimleri sonucu Güney Osetya'nın farklı adlar ve çağrışımlar oluşturmaya sebep olmuştur. Bu nedenle Gürcü dilinde Güney Osetya'ya Dvaletiya veya Ovsetiya halkına da Dvaller, Oslar veya Ovslar olarak isimlendirilmiştir. Bahsi geçen bu çeşitli etnik grupların tümü aslında aynı halktır ve Asetinlerin etnik bir dalıdır. Bu bilgiler doğrultusunda Osetlerin, Gürcülerden farklı bir etnik kökene sahip olduğu sonucu çıkartılabilir.⁷⁹

Tarihsel süreç içerisinde özellikle 20. Yüzyılın sonlarında 1989 yılında Güney Osetya Halk Cephesi Gürcistan'dan ayrılmak istemiştir. Bu ayrılığın devamında Kuzey Osetya ile birleşerek SSCB'nin 16. Cumhuriyeti olmayı talep etmiştir. Fakat bu istek Gürcistan tarafından büyük bir tepkiyle karşılanmıştır. Bunun beraberinde de mevcut Gürcü milliyetçiliğinin ivme kazanmasına neden olmuştur. Bu milliyetçi tutum iki taraf arasında çatışma ve mücadele yaşanmasını da beraberinde getirmiştir. 1989 yılının Eylül ayında başlayan çatışmalar, Gürcü ordusunun Güney Osetya'ya girmesiyle 1990 yılının ilk aylarında da devam etmiştir. Yaşanan bu gerginliği sona erdirmek isteyen ve karışıklıkları kontrolüne alan Zviad Gamsahurdia, Güney Osetya'nın özerkliğine son verdiğini açıklamıştır.⁸⁰

Bölünmüş Osetya 'Birleşik Osetya Projesi' adı altında tekrar bir araya gelerek, bir arada yaşamlarını devam ettirmek adına mücadele etmişlerdir. Bu kapsamda bir direniş ortaya koymuşlardır. Güney Osetya Bölgesinde var olan nüfusun %70'ine karşılık gelen Osetler, egemenliklerini kazandıklarını açıklayarak 'Osetya Demokratik Sovyet Cumhuriyetini' ilan etmişlerdir. Ancak bu kararı Gürcistan Cumhurbaşkanı Gamsakhurdia tepki göstererek tanımamıştır. Resmen tanımadığı gibi bölgeye asker çıkarmış ve iki taraf arasında silahlı bir mücadele başlamıştır. 1991 yılı Ocak ayında başlayan bu çatışmalar Boris Yeltsin ve Eduard Shevardnadze'nin arabuluculuk faaliyetleri neticesinde 1992 Haziran'da imza altına alınan bir ateşkes anlaşması

⁷⁹ Girişen, a.g.e., s. 19-20.

⁸⁰ Yalçınkaya, a.g.e., 86-87.

sonucunda daha durgun bir dönem başlamıştır. Yaşanan bu iç çatışma ve mücadele de yaklaşık olarak yüz bin Oset halkı bölgeden ayrılarak Kuzey Osetya'ya taşınmıştır.⁸¹

Dagomis Antlaşmasıyla Gürcü, Rus ve Osetlerden oluşan ortak barış gücü bölgeye konuşlandırılmıştır. Bu barış gücünün yerleştirilmesi silahlı çatışmaların önüne geçmiştir ancak bu duruma politik bir çözüm sağlamamıştır. Yukarıda da belirtildiği gibi Güney Osetler Kuzey Osetler ile birleşip Rus yönetiminin altına girmeyi istemektedir. Buna karşın Gürcistan durumu tam aksi isabette olduğunu savunmaktadır. Yani Rusya'nın keyfi bir uygulama neticesinde bölgeye özerklik tanıdığını vurgulamaktadır. Bununla birlikte Osetler için bu durumun tarihi ve hukuki kaynağının olmadığını da savunmaktadırlar. Bu sebeple de Gürcistan'dan bağımsız bir Osetya'nın olmayacağı düşüncesi hakimdir. Gürcistan yönetimi Osetlerin farklı kültürel özelliklere sahip olması sebebi ile sadece kültürel kapsamda imtiyazlar verilebileceği görüşüne hakim oldukları halde Rus egemenliği altında bulunan Kuzey Osetlere verileden daha kapsamlı bir özerklik teklifinde de bulunmuştur. Bu teklif Osetya tarafından kabul görülmemiştir.⁸²

Güney Osetya probleminin kökenine bakıldığında süre gelen zaman diliminin Sovyetler Birliği dönemine kadar uzadığı görülmektedir. Güney Osetya sorunsalının kaynağını, Gürcistan'a bağlı özerk bir bölge statüsüne sahip olan Güney Osetya'nın Gürcistan ile ilişki ve iltisagina son verip Rusya Federasyonu egemenliği altındaki Kuzey Osetya ile birlik olma isteği oluşturmaktadır. Rusya Federasyonu'nca bölgenin 19. Yüzyılda ilhak edilmesinden hemen sonra Güney Osetya'nın yönetim mekanizması Gürcistan'a verilmiştir. Rusya Federasyonu'na ait olan topraklarda 1918-1920 yıllarını arasında cereyan eden iç savaş zamanlarında Güney Osetya Sovyet Rusya'sını destekleyerek Gürcistan'ın Menşevik hükümetinin karşıtı bir tutum sergilemiştir.⁸³

Rusya'da yaşanan Bolşevik Devrimi'nden sonra Güney Osetya Rusya'dan ayrılmak istememiştir. Bundan dolayı Gürcistan yönetimi ile bir karşıtlık yaşamıştır. Gürcü Menşevik Hükümeti toprak bütünlüğünün tehlikeye girdiği düşüncesi ile 1920 yılının 20 Haziranında Güney Osetya'ya askeri bir saldırı yapmıştır. Daha sonrasında Gürcistan'ın da Sovyetler Birliğine katılmasıyla birlikte Güney Osetya Kuzey Osetya ile olan birleşimine son vermiştir. 1922 senesinde de Gürcistan'a bağlı Güney Osetya

⁸¹ Dilek Elvan Öz, " Kafkasya'da Patlamaya Hazır Etnik Bomba Gürcistan'da Özerklik Sorunları", *ICANAS*, S. 38, s. 1121.

⁸² Öz, a.g.e., s. 1119-1121.

⁸³ Merve İrem Yapıcı, "Kafkasya'nın Sorunlu Bölgesi: Güney Osetya", *Orta Asya ve Kafkasya Araştırmaları*, C. 2, S. 3, 2007, s. 72-73.

Özerk Vilayeti ismini almıştır.⁸⁴ Sovyetlerin dağılma dönemine girmesi ile bölgede özgürlük hareketlerinin ve ayrılıkçı fiillerin cereyan ettiği bir dönem yaşanmaya başlamıştır. Güney Osetya'nın bağımsız bir cumhuriyet olarak Kuzey Osetya ile aynı çatı altında birleşme talebinin olduğu tarih olan 1989 yılı önem atfetmektedir.⁸⁵

1990 da Güney Osetya'nın bu talebi aktif edilmiş ve Güney Osetya Demokratik Sovyet Cumhuriyeti'nin bağımsızlığını ilan etmiştir. Yukarıda da ifade edilen bu süreç, 1991 yılının Ocak ayında Gürcistan'ın Güney Osetya başkenti olan Tskhinvali'ye yapmış olduğu askeri çıkarma taraflar arasında savaşın başlamasına sebep olmuştur. Zorunlu göçleri de beraberinde getiren bu savaş hali 1992 yılında Soçi Anlaşması ile son bulmuştur. Ancak burada belirtilmesi gereken önemli bir husus söz konusudur. Şöyle ki Rusya'nın Güney Osetya'yı desteklemesinin altında var olan asıl sebep bölgesel menfaattir. O menfaatin gereği ise Gürcistan'ın Güney Osetya bölgesinden geri çekilmesinin sağlanmasıdır. Rusya bu doğrultuda bir politika seyretmiştir. Bu amaçla Rusya hem Abhazya hem de Güney Osetya'daki hâkimiyetini ve askeri varlığını kontrol altında tutmak istemiştir. Rusya'nın bu hedeflerini gerçekleştirmek için çabaların yanında bir de AGİT Gürcistan Misyonu oluşturulmuştur. 1992 yılında oluşturulan bu misyon Gürcistan ve Güney Osetya arasındaki gerilim için önleyici bir güç konumundadır.⁸⁶

Bağımsızlık mücadelesi adına Güney Osetya'da 2006 yılında bir referandum yapılmıştır. Referandum sonucunda Gürcistan'dan ayrılma kararı tekrar dillendirilince sağlam ve kalıcı barış sağlama konusu sekteye uğramıştır. 2008 yılı itibariyle de Tiflis yönetimi ile Güney Osetya arasında yaşanan gerginlik tekrar çatışma sahasına dönmüştür. Gürcü askeri birlikler Güney Osetya'da ilerlemeye devam ettiği sırada Rus yönetimi de Güney Osetya'yı askeri anlamla desteklemiştir. Bu kapsamda da beş gün süre ile Rusya Gürcistan topraklarını bombardımana tutmuştur. Bu savaşa Abhazya'da Güney Osetya ve Rus birlikleri tarafında yer alarak dahil olmuştur. Savaş neticesinde Rusya Güney Osetya'nın bağımsızlığını tanıdığını deklare etmiştir. Yaşanan bu savaşla Güney Osetya ve Abhazya bölgelerinde Gürcistan yönetiminin etkisinin azaldığını söylemek mümkündür.⁸⁷

⁸⁴ Kolossov, Vladimir, ve John O'Loughlin, "After The Wars in The South Caucasus State of Georgia: Economic Insecurities and Migration in The" De Facto" States of Abkhazia and South Ossetia", *Eurasian Geography and Economics*, C. 52, S. 5, 2011, S. 635-650.

⁸⁵ Bozkaya ve Eylemler, a.g.e., s. 120.

⁸⁶ Bozkaya ve Eylemler, a.g.e., s. 120-121.

⁸⁷ Bozkaya ve Eylemler, a.g.e., s. 122.

3.4.2. Mevcut Osetya-Gürcistan Çatışması

1989 yılı itibari ile günümüze dek Güney Osetya'nın Kuzey Osetya ile birleşerek bağımsız olma mücadelesi verdiği ifade edilmişti. Bu mücadelelere örnek teşkil olarak Gürcistan'dan bağımsız olma niyeti ile aynı yıl içinde Alan Çoçiev liderliğindeki Ademon Nıhas adlı Güney Osetya Halk Cephesi Örgütü kurulmuştur. Bu örgütün ilk olarak Kuzey Osetya'yla birleşmek ve birlik cumhuriyeti statüsüyle Sovyetler Birliği'nin bir parçası olmak gibi bir önceliği söz konusuydu. Bu amaç doğrultusunda ortak düşman olarak ifade edilen Gürcistan'a karşı Abhazya yönetimine dahi işbirliği telkinlerinde bulunulmuştur.⁸⁸

1990 yılının Haziran ayında Oset Halk Cephesi tarafından, Güney Osetya'nın başkenti olan Tshinvali'de büyük bir gösteri organize edilmiştir. Aynı zamanda Güney Osetya bölgesi yönetimi bağımsız hür bir Sovyet Demokratik Cumhuriyeti olduğu ilan edilmiştir. Devamında da Sovyetler Birliği Yüksek Sovyeti'ne başvuruda bulunulmuştur. Bu ilan edilen idarenin Sovyet Federasyonunun bağımsız bir üyesi olarak kabul edilme talebini dile getirmiştir. Gürcistan Yüksek Sovyeti bu talebin anayasaya aykırı olduğunu ifade etmiştir. Bu gelişmelerin devamında Aralık 1990 tarihinde Gürcistan Parlamentosu bir karar almıştır. Bu karar ile Güney Osetya'nın özerkliğinin kaldırılması hususu oylamaya sunulmuştur. Bu kararın ve oylamanın ardında sebep olarak da Güney Osetya'nın Kuzey Osetya ile birleşme fikri Gürcistan'ın tarihi birliğine gölge düşürücü bir tehdit olarak algılanmıştır. Güney Osetya başkentinde üç Gürcü polisin öldürülmesi olayının vuku bulması bu gerginliği daha da tırmandırmıştır. Bunun üzerine olağanüstü hal ilan edilmesi gibi önlemler alınması tavsiye edilmiştir. Güney Osetya yönetimi Moskova'dan yardım istemiştir. Rusya düzeni sağlamak adına birlikleri bölgeye sevk etmiş ancak bu durum Gürcistan tarafından Osetleri desteklemek olarak algılanmış ve kınanmıştır. Tarih olarak 1990 yılının Aralık ayı sonlarına gelindiğinde bölgedeki gerginliği ortadan kaldırmak için Güney Osetya, Gürcistan ve Moskova'dan yetkili kişilerce bir uzlaştırma komisyonu oluşturulmuştur. Oluşturulan bu uzlaşma komisyonu bölgedeki uzlaşma beklentisini karşılayamamıştır. Gürcülerin Osetler tarafından silahlı saldırıya maruz kaldıkları iddiası gündeme gelmiştir. Gürcüler ve Osetler arasında yaşanan çatışmalar sonucunda 600'den fazla kişi hayatını kaybetmiştir. Çok sayıda Oset ve Gürcü'de çatışma çıkan bölgeden uzaklaşmak ve göç etmek durumunda kalmışlardır.⁸⁹

⁸⁸ Kalkan, a.g.e., s. 117.

⁸⁹ Kalkan, a.g.e., s. 118.

Osetya ve Gürcistan arasındaki anlaşmazlık ve yaşanan gerginlikle 1990'lı yıllarda çatışmalar önemli ölçüde yoğun olmuştur. 1991 yılı Ocak ayında iki taraf arasında (Gürcistan-Güney Osetya) yeniden başlayan çatışmalar sonunda yaklaşık olarak 2000-4000 insan yaşamını yitirmiştir. Bu çatışmalar genellikle düzensiz askeri birlikler ve paramiliter gruplar tarafından gerçekleştirilmiştir. Bununla birlikte on binlerce insan da zorunlu olarak göç etmek durumunda kalmıştır. 1992 yılının Ocak ayında ise Kuzey Osetya ile birleşmek için bir referandum planlanmıştır. Referandum da sonuç %98,2 ile bağımsızlık ve iki Oset bölgenin birleşmesi yönünde çıkmıştır. Kaçınılmaz olarak bu durum Gürcü-Oset arasındaki güncel ilişkileri daha da çıkmaza sokmuştur. Güncel duruma yakın olarak Gürcistan'da Cumhurbaşkanı Gamsahurdiya'nın devrilmesi olayı yaşanmıştır. Onun yerine yönetime Edvard Şevardnadze geçmiştir. Şevardnadze var olan sorunlara daha çözümleyici ve ılımlı bir şekilde yaklaşmak istediğini belirtmiştir. Bunun için de ortak çözümler konusunda görüşmeler yapma kararı aldığını bildirmiştir. Şevardnadze dönemi, aşırı milliyetçi Gamsahurdiya dönemine kıyasla Osetler açısından daha hoşgörülü bir dönem olmuştur. Güney Osetya ve Gürcistan sorunlarının ve savaşlarının bir çıktısı da göçmen problemidir. Müzakere edilen konular arasında yer alan göçmen meselesinde, Güney Osetya'da yaşayan Gürcüler Gürcistan sınırları dahiline, Gürcistan'da yaşayan binlerce Osetin de Güney Osetya'ya göç etmek durumunda kalması yer almıştır.⁹⁰

Gürcü- Osetya arasındaki çekişmede 1994 yılı önem arz etmektedir. 1994 yılı Mart ayında yapılan seçimler Komünist Partinin zaferiyle sonuçlanmıştır. Bu yönetim Kuzey Osetya ile birleşme ve Gürcistan'dan tam bağımsızlık isteklerinin önü kesilmiş ve baskıyla engellenmiştir.⁹¹

1996 yılına gelindiğinde Gürcistan devlet başkanı E. Şevardnadze ile Güney Osetya Yüksek Sovyeti temsilcisi Ludvig Çibirov tarafları olarak bir uzlaşmaya gidilmiştir. 16 Mayıs 1996 tarihinde Moskova'da karşılıklı güvence dayalı bir diplomatik nota imzalanmıştır. Bu imza ile iki tarafta karşılıklı olarak birbirlerine güç kullanmayacakları yönünde güvence vermiştir. Göçmen problemine çözüm olarak herkesin evine dönebileceği kararı ile bir çözüm sağlama niyetiyle görüşmeler yapılmıştır. Bununla birlikte her iki tarafa ait olan yazılı basınlar tarafından karşılıklı görüşmeler ve toplantılar yapılması gibi tavsiyelerde kabul edilmiştir.⁹²

10 Kasım 1996 tarihinde Güney Osetya'da Parlamento ve Cumhurbaşkanlığı seçimleri yapılmıştır. Cumhurbaşkanlığını Gürcistan ile ilişkilerde ılımlı politika yanlısı

⁹⁰ Yapıcı, a.g.e., s. 77-78.

⁹¹ http://www.koksav.org.tr/ebulten/eyl-ek-kas2008/081127_hk_utavkul_gom.html, Erişim Tarihi: 12.11.2021.

⁹² Kalkan, a.g.e., s. 122.

olan eski Yüksek Sovyet Başkanı Ludwig Çibirov seçim sonucu zafer elde etmiştir. Gürcistan tarafı bu seçimi gayri hukuki bularak reddetmiştir.⁹³

Gürcistan ve Güney Osetya arasındaki ilişkilerin takibinde 2005 yılı önemlidir. Bu kapsamda 26 Ocak 2005 tarihinde Gürcistan hükümeti Güney Osetya probleminin çözümü için bir plan açıklamıştır. Bu plana göre:

1. Güney Osetya otonom statüsünü koruyabilir ve kendi yerel yürütme organı ve yasama meclisini seçebilir.
2. Güney Osetya yerel hükümeti yerel ekonomik, kültürel, çevresel konularda ve polis teşkilatı üzerinde yetkili olacaktır.
3. Savunma, dış politika ve insan hakları konularında Gürcistan merkezi yönetimi yetkili olacaktır.
4. Gürcistan Anayasası değiştirilerek Güney Osetya'nın Gürcistan'ın yargı, Anayasa Mahkemesi ve Meclis'inde temsili sağlanacaktır.
5. Güney Osetya dili Gürcistan resmi dillerinden biri olacak ve Oset kültürünü korumak için devlet fonlarından kaynak ayrılacaktır.
6. Geçmişte sivillere yönelik işlenen suçları incelemek için bir araştırma komisyonu kurulacaktır.
7. Rusya sınırında yaşayan Güney Osetyalılar için Rusya ile olan giriş çıkışlarında basitleştirilmiş bir sınır rejimi uygulanmaya konulacaktır.⁹⁴

2006 yılında tekrar bir seçim olmuştur. 12 Kasım 2006 tarihinde gerçekleştirilen bu seçim sonucunda Güney Osetya'da devlet başkanlığını Eduard Kokoeti oyların %98,1'ini alarak zafer elde etmiştir. Bağımsızlık referandumunda ise %98,88 oranında 'evet' oyu kullanılmıştır. 2006'dan 2008 yılına kadar olan süre zarfında Gürcistan ve Güney Osetya arasından sınır bölgelerinde ufak çaplı bazı çatışmalar yaşanmıştır. Çatışmalar sonucu 1-2 Ağustos 2008 tarihinde 6 Oset ölmüş, 15 Oset ise yaralanmıştır. Vuku bulan bu gelişmeler ve çatışmalar bölgede gerilimi oldukça yükseltmiştir. 8 Ağustos 2008 tarihinde Gürcü askeri birlikleri Güney Osetya'nın başkenti Tshinvali'ye kapsamlı bir askeri harekat düzenlenmiş ve Gürcistan'ın bağımsızlığını ilan etmiştir. Rusya lideri Putin o gün, 'saldırgan Gürcistan'ın Güney Osetya'daki eylemlerine Rusya'nın yanıt vereceği' uyarısını yapmıştır. Bunlara ek olarak Rusya Devlet Başkanı Dimitri Medvedev de, Güney Osetya'daki son gelişmeleri değerlendirmesi için Güvenlik Konseyi'nin toplanmasını istediğinin altını çizmiştir.⁹⁵

⁹³ Kalkan, a.g.e., s. 123-124.

⁹⁴ Güner Özkan, *Gürcistan'da Yeni Yönetim, Etnik Ayrılıkçı Bölgeler ve Güvenlik*, M. Turgut Demirtepe (ed), Orta Asya ve Kafkasya'da Güç Politikası, Ankara: Usak Yayınları, 2008, s. 221-222.

⁹⁵ Kalkan, a.g.e., s. 133.

4. GÜRCİSTAN'DAKİ ETNİK ÇATIŞMALARDA RUSYA'NIN ROLÜ

Çalışmanın ikinci kısmında Gürcistan'da var olan etnik grupları ve bu grupların Gürcistan ile olan ilişkileri izah edilmiştir. Bu bölümde ise Gürcistan'da olan etnik gruplara, Rusya'nın bahsi geçen çıkarları doğrultusunda müdahaleleri ifade edilecektir. Gürcistan ile ilişkileri, Abhazya ve Osetya bölgelerinde yaşanan bağımsızlık mücadelelerindeki rolü bu anlamda mercek altına alınacak temel konudur. Bu amaç kapsamında Rusya'nın uyguladığı ve uygulamaya çalıştığı bölgesel politikalar izah edilecektir. Rusya'nın eski zamanlardan itibaren en nihai amacı Karadeniz'de tam bir hâkimiyet kurmak adına politikalarını hayata geçirmektedir. Bu durum Sovyetler Birliği'nden itibaren değişmemiştir Rusya'nın Gürcistan'daki etnik çatışmalara etkisini konu alırken tarihsel sıralı bir şekilde Abhazya ve Güney Osetya'ya müdahalesi izah edilmeye çalışılacaktır.

En az iki veya daha fazla etnik grup arasında çeşitli sebeplerle mücadeleye konu olan bazı sosyal, ekonomik, siyasi gibi pek çok konudan kaynaklı etnik karışıklıklar, etnik çatışmalar doğmaktadır. Bu çatışmalar çeşitli ülkelerde bölgesel alanda olabildiği gibi bir ülkenin sahip olduğu kara sınırları içerisindeki bazı gruplar ile devlet arasında da yaşanabilmektedir. Tarihin neredeyse her döneminde bölgesel ve beynelmilel alanda etnik bazı çatışmalar gündeme gelmiştir. Özellikle Soğuk Savaş döneminden sonra Sovyetler Birliği'nin dağılmasıyla birlikte kurulan yeni ulus devletlerde ve bu devletlerin sınırları içinde daha fazla etnik problemler, ayrılıkçı hareketler yaşanmaya başlamıştır. Bu doğrultuda uluslararası aktörler veya büyük ve güçlü devletler etnik sorunlara müdahalede daha etkin bir rol oynamışlardır. Bu müdahaleler ulus devletler arasında etkisini gösterebilmektedir. Ancak sınır içi yani bir ülkenin içindeki etnik problemlere karşı etkili olduğunu söylemek pek mümkün değildir.

Etnik çatışmaların ortaya çıkmasında pek çok etken söz konusudur. Fransız devriminin başlattığı milliyetçilik duygusu birden fazla etnisiteye sahip olan imparatorlukların çözülmesine sebep olmuştur. Bunlar arasında Sovyetler gibi kolektif yapılar da yer almaktadır. Milliyetçiliğin beslediği bağımsız olma düşüncesi de her ulusun kendi hür olduğu ayrı bir devlet kurma fikrini de beraberinde getirmiştir. Bu düşünce sonucu her ülkenin bağımsız bir devlet statüsü elde etme girişimlerini etki eden faktörler de değişkenlik gösterebilir. Dolayısı ile bahse konu bu çalışmaya kaynaklık eden ülke ve etnik grupları kendilerine münhasır özellikleri ile ele almak gerekmektedir.

Çalışma konusunu oluşturan Gürcistan ve sınırları içerisindeki etnik çatışmaların geçmişi oldukça eskiye uzamaktadır. İlk olarak Gürcistan'ın Sovyetler Birliği döneminde bu birlik içinde yer alan ve tam anlamıyla bağımsız olmayan bir devlet olduğunu belirtmek gerekmektedir. Dolayısıyla Gürcistan'ın Rusya ile arasında ortak tarih, geçmiş ve yaşanmışlıklar kapsamında bir bağ vardır. Dahası Gürcistan'da ortaya çıkan tüm etnik sorun, çatışma ve savaş durumunda Rusya'nın olumlu ve olumsuz manada mecburi bir dahli söz konusudur. Bu açıdan ele alındığında Rusya'dan bağımsız olarak Gürcistan'daki etnik meseleleri ele almak hem gerçek dışı hem de eksik bir değerlendirme olacağı kaçınılmaz bir durumdur. Bu bölümde doğrudan Rusya üzerinden Gürcistan'daki etnik çatışmalar değerlendirilecektir. Bunu yaparken tarihsel süreç olarak bir sıra takip edilmeyerek kronolojik bütünlük yerine Rusya'nın uyguladığı politikalar doğrultusunda bazı tarihsel olaylara yer verilecektir.

4.1. Sovyet Rusya'nın Kafkasya ve Trans Kafkasya Politikaları

Şekil 1. Kafkasya bölgesini gösteren bir jeopolitik harita (2008) (1: Transkafkasya Siyasi Haritası) (URL-1, 2021).

Kafkasya, doğusunda Hazar Denizi, batısında Azak Denizi ve Karadeniz, kuzeyde Kuban ve Kuma nehirleri, güneyde ise Türkiye ve İran ile çevrelenmiş bir bölge konumundadır. Bu bölge, Kırım'ın doğusundaki Taman Yarımadası'ndan Hazar Denizi'nin batısındaki Apşeron Yarımadası'na kadar uzanmaktadır. İki yanında Karadeniz ve Hazar Denizi bulunan Kafkasya bölgesi “kara boğazı” olarak nitelendirilmektedir. Aynı zamanda Kafkasya, Asya, Avrupa ve Afrika kıtalarını buluşturan ortak nokta olan hem coğrafi hem de jeopolitik olarak önemli bir konuma sahiptir.⁹⁶

Kafkasya farklı bir konum olarak, yaklaşık 5000 km. uzunluğundaki Akdeniz, Ege Denizi, Marmara Denizi, Boğazlar, Karadeniz ve Azak Denizi'nin oluşturmuş olduğu su yolunun doğusundadır. Kafkasya, kuzey-güney ve doğu ile batı yollarının kesişim noktasını oluşturmaktadır.⁹⁷

Kafkasya, Rusya için Avrupa ve Orta Asya arasındaki geçişi sağlaması ve bir köprü vazifesi görmesinden ötürü oldukça önemlidir. Bununla birlikte Karadeniz ve Hazar Denizine kıyısının olması Rusya açısından, Boğazlar, Akdeniz ve Süveyş kanalına inmek, bölgesel çıkarlarına bir olanak sağlayacağından kritik öneme sahip stratejik bir bölgedir. Kafkasya sahilindeki Abhazya ve Hazar denizi kıyısındaki Dağıstan önemi artmaktadır. Ayrıca Rusya açısından Kafkasya'daki deniz ticareti ve taşımacılığının önemi giderek artmaktadır. Rusya'nın çıkarları açısından Kafkasya bölgesindeki etnik Rus nüfusun daha fazla olduğu Krasnodar, Rostov ve Stavropol gibi şehirlerde istikrarın sağlanması ve korunması önem arz etmektedir. Rusya'nın çıkarlarının güvence altında kalması durumu, Kafkasya'da ortaya çıkabilecek bir etnik çatışma ile tehlikeye girebilir. Sözelimi olarak Karadeniz, Boğazlar, Akdeniz ve Süveyş kanalı ile sıcak denizlere inme imkânı ve dahi dünya pazarına ürün ihracı noktasında oldukça büyük zarar ortaya çıkacaktır. Kafkasya bölgesinde Rusya'nın Novorossisk ve Tuapse olmak üzere iki limanı bulunmaktadır. Bu limanlarda petrol tesisleri yer almaktadır. Novorossisk limanı, eski Sovyetler Birliği döneminin önemli üç limanından biriydi, ayrıca Bakü ve Kazakistan'dan gelen petrol boru hatlarının Karadeniz'e açılma noktasında yer almaktadır.⁹⁸

Rusya'nın Kafkasya'da bulunan petrol rezervlerinin % 34'ü Stavropol bölgesinde, % 33'ü Çeçenistan ve İnguş Cumhuriyeti'nde, % 27'si Krasnodar bölgesinde, % 5'i Dağıstan'da ve % 1'i Kabardey-Balkarya Cumhuriyeti'nde yer almaktadır. Kafkasya petrol ve doğalgaz rezervleri Rusya için çok fazla öneme sahip olmasa bile, Hazar

⁹⁶ Suat İlhan, *Kafkasya'nın Gelişen Jeopolitiği*, Ankara: Türk Kültürünü Araştırma Enstitüsü, 1999, s. 11.

⁹⁷ Ahmet Sapmaz, *Rusya'nın Transkafkasya Politikası ve Türkiye'ye Etkileri*, Ankara: Ötüken Neşriyat, 2008, s. 19.

⁹⁸ Sapmaz, a.g.e., s. 34- 44.

petrollerinin batı ülkelerine ulaştırılması bağlamında planlanan boru hatlarının geçtiği yer olması nedeniyle Kafkasya Rusya için çok önemli bir değere sahiptir. Aynı zamanda bu bölgede petrol rafinerilerinin ve petrokimya tesislerinin bulunması Rusya için stratejik ve ekonomik önem taşıması anlamına gelir. 1994-1996 ve 1999-2000 senelerini kapsayan günlerde devam eden Çeçen-Rus savaşı sırasında Çeçenlerin nüfusunun büyük çoğunluğunu kaybettiği bilinmektedir. Rusya'nın sahip olduğu doğal kaynaklar ile stratejik bölgelerde konumlanan Kafkas ülkeleri Rusya Federasyonu için vazgeçilmez bir değerde olduğu da vurgulanmaktadır.⁹⁹

Orta Asya ile Ortadoğu'yu, Avrupa Rusya'sı birbirine bağlar. Doğu-batı yönünde denizlere en kısa ve uygun olarak Orta Asya üzerinden bağlanır.¹⁰⁰

Asya ve Avrupa kıtalarını birbirinden ayıran bölgenin yüzölçümü yaklaşık 450.000 km²'dir. Büyük Kafkas dağları bölgenin en değerli yükseltisidir. Bu dağ kuşağı Hazar Denizi sahilindeki Bakü'den, Karadeniz sahilindeki Anapa'ya kadar uzanmaktadır. Bu dağlar aşılması zor olan birer coğrafi engeldirler. Bu dağ kuşağının iki tarafının geçişi düzenleyen başlıca noktalar Hazar Denizi'nin batı kıyı kesiminde bulunan ve Dağıstan ile Azerbaycan arasında bağlantıyı sağlayan Derbend Geçidi ile Kuzey Osetya ile Güney Osetya'yı birbirine bağlayan Büyük Kafkas Dağları, Kafkasya'yı iki kısma ayırır: Bunlar Kuzey Kafkasya ve Transkafkasya (Güney Kafkasya/Mavera-i Kafkasya/Zakafkasya) bölgeleridir. Güneyden Samur Nehri, Kafkas Dağ silsilesi ve İngur nehri, doğudan Hazar Denizi, batıdan Azak Denizi ve Karadeniz, kuzeyden ise Kuma Nehri ve birçok gölün oluşturduğu Maniç Hattı ile çevrelenmiş bölgeye Kuzey Kafkasya denmektedir.¹⁰¹

Bölgesel olarak Kuzey Kafkasya, Rusya Federasyonu'na bağlı yedi otonom cumhuriyetten oluşmaktadır. Bunlar; Adıgey, Kara-çay-Çerkes, Kabardin-Balkar, Kuzey Osetya, Çeçenistan, İnguşetya ve Dağıstan cumhuriyetleridir. Transkafkasya konum olarak, kuzeyinde Büyük Kafkas Dağları, doğusunda Hazar Denizi, güneyinde İran, batıda Türkiye ve Karadeniz arasında kalan bölge olarak tanımlanmaktadır. Transkafkasya bölgesinde Azerbaycan, Ermenistan ve Gürcistan bağımsız devletleri bulunmaktadır. Coğrafi konum olarak Kuzey Kafkasya Avrupa kıtasına, Transkafkasya ise Asya kıtasının içerisinde kalan bölgelerdir. Dil, din ve etnik gruplar bağlamında Azerbaycan, Gürcistan ve Ermenistan farklı yapıya sahip oldukları halde bu üç ülkeyi bir bütün bölge olarak tanımlamada ekonomik bağlar, tarih ve coğrafya gibi kavramlar

⁹⁹ <http://www.cerkes.net/bilgi-deposu/kafkasya-nin-cografi-konumu-ve-stratejik-onemi-t21112.html>, 06.09.2021 adresinden erişildi.

¹⁰⁰ Okan Mert, *Türkiye'nin kafkasya politikası ve Gürcistan*, İstanbul: 2004, s. 16.

¹⁰¹ Sapmaz, a.g.e, s. 20.

yeterli olmuştur. Rusya yıllardır süregelen sıcak denizlere inme arzusunu gerçekleştirmek için Balkanlar ve Türkiye’de bulunan Boğazlar ile birlikte stratejik öneme sahip Transkafkasya’ya da büyük değer atfetmektedir.¹⁰²

Sovyet Sosyalist Cumhuriyetler Birliği’nin dağıtılmasının ardından ciddi anlamda zihni bir bunalım yaşayan, 1990’lı yılların ilk yarılarında “parçalanabileceği” dahi söylenen ve özellikle Çeçenistan’daki bağımsızlık mücadelesi bağlamında bunun gerçekleşebileceğine dair analizler yayınlanan Rusya, o dönemde ve günümüz itibarıyla de saygın bir küresel güç olarak sistemdeki konumunu almış durumdadır.¹⁰³

Rusya Federasyonu, Beyaz Rusya ve Ukrayna olmak üzere üç Slav Cumhuriyeti 8 Aralık 1991 tarihinde bir araya gelerek SSCB’yi (Sovyet Sosyalist Cumhuriyetler Birliği) dağıttıklarını resmen ilan etmişlerdir. Bu siyasi yapının yerine ise Bağımsız Devletler Topluluğu’nu (BDT) kurduklarını açıklamışlardır. 21 Aralık 1991 tarihinde SSCB’nin beynelmilel bir varlık olarak görünürlüğü kalmamıştır. Bu tarihte Baltık Cumhuriyetleri, Azerbaycan ve Gürcistan haricinde bütün SSCB devletleri Almatı şehrinde toplanarak “Almatı Deklarasyonu” olarak da bilinen Bağımsız Devletler Topluluğu (BDT) kuruluş bildirgesini imza altına almışlardır.¹⁰⁴

1991 senesinde SSCB’nin dağılmasıyla birlikte uluslararası ilişkiler anlamında yeni bir düzen yeni bir sistem kurulmuştur. SSCB’nin dağılmasıyla ortaya çıkan mirasın büyük bir kesimini kendisine alan Rusya Federasyonu, uluslararası arenada bir aktör olarak kendine yer edinmiştir. Gorbaçov’un şeffaflık (glasnost) ve ekonomide yediden yapılanma (perestroyka) politikalarının uygulanmasıyla daha da derinleşen buhran, birlik üyesi olan devletler/cumhuriyetler peş peşe bağımsızlıklarını ilan etmiştir. Devamında SSCB’nin yerini alan Rusya Federasyonu yeniden inşa edilen coğrafi sınırları, bu paralelde dış politika, güvenlik algısı ve milli kimlik arayışı ile yeni dünya düzeni içinde ve uluslararası sistem dâhilinde kendi varlığını korumak ve güçlendirmek için mücadele etmeye başlamıştır.¹⁰⁵

Konu başlığına tam anlamı ile giriş yapmadan önce çalışma bağlamında bahsedilen bölgelerden ilk olarak Kafkasya daha sonra ise Transkafkasya kelimelerinin mana ve mehzazlarını ifade etmek yerinden olacaktır. “Kafkas” ya da “Kafkasya” adı tarihte ilk olarak Yunan filozoflardan Aiskhylos’un M.Ö. 490’da yazdığı, “*Zincire vurulmuş Zevk ve Eğlence*” adlı eserinde kullandığı “Kavkasos Dağı” deyimini ile ortaya çıkmıştır. Kafkas kelimesi, Farsça Kâfkah yani Kaf Dağı’ndan türetilmiştir. Bölge eski

¹⁰² Sapmaz, a.g.e., s. 19-23.

¹⁰³ Göktürk Tüysüzoğlu, “Rusya Dış Politikası’nın Etkin Silahı: Donmuş Çatışma Bölgeleri”, *Güvenlik Stratejileri*, C. 13, S. 26, 2017, s. 188.

¹⁰⁴ Shantadze, a.g.e., s. 1.

¹⁰⁵ Rami Şayılman ve Çiğdem Şayılman, *Rusya’nın Avrupa Güvenliğindeki Konumu*, Ankara: Phoenix, 2004, s. 294.

Yunan'dan Romalılar'a kadar "Kavkasus" olarak bilinmekte, Rönesanstan sonra ise Hümanistlerin eserlerinde, 'Caucasu', 'Caucasia', 'Caucasie' gibi isimlerle nitelendirilmiştir.¹⁰⁶

Transkafkasya bölgesine ise Ruslar "Zakavkaz", İngilizler "Transcaucasus", Osmanlı ve Araplar "Mavera-i Kafkasya" şeklinde ifadeler kullanmıştır ve Güney Kafkasya anlamından çok "Kafkas ötesi" anlamının kullanılması tercih edilmiştir.¹⁰⁷

Transkafkasya bölgesi, küresel jeopolitik olarak zengin doğal kaynak rezervlerinin olduğu, önemli ulaştırma hatlarının üzerinde bulunan coğrafyadır. Bu konum özelliği ile Avrasya'nın günümüze ve dahi geleceğe yön verecek kadar önemli bir alan olduğu açıktır. Bölgenin bu nitelikleri hem bölgesel hem de küresel söz sahibi güçlerin ekonomik, askeri, jeopolitik olarak menfaat odağındadır. Bu coğrafyadaki güvenlik ve güç merkezi boşluğu Avrasya'daki istikrara gölge düşürebilir niteliktedir.¹⁰⁸

Transkafkasya dünyanın zengin doğal kaynaklara sahip bölgeleri arasındadır. Petrol ve doğalgaz jeopolitiği o coğrafyadaki başta ekonomik olmak üzere siyasi ve askerî gelişmelere etki eden ve önde gelen faktörlerdendir. SSCB'nin dağılmasıyla beraber Transkafkasya, Orta Asya'da Hazar Denizi bölgesinde yer alan zengin petrol yatakları uluslararası şirketlerin yoğun rağbetine konu olmuş ve ardı ardına milyarlarca dolarlık projeler hayata geçirilmiştir. Bakıldığında güçlü devletler için sahip oldukları doğal kaynaklar, jeopolitik konumları önemli avantajlar sağladığı görülmektedir. Ancak bu durum Transkafkasya bölgesi ve onun olduğu gibi küçük, güçsüz ve geçmişte devlet geleneği olmayan devletler için bu şahsi olarak büyük olumsuz durumlara maruz kalma olayı yaşanabilmektedir. Küresel ve bölgesel güçler menfaatleri dolayısı ile bölgede etkin konumda olup söz sahibi olmaya çalışmaktadırlar. Bunun yanı sıra Transkafkasya, Rusya-Ortadoğu, Rusya-Akdeniz ve Rusya-Afrika arasında bağlantıyı sağlayan tek geçit konumundadır.¹⁰⁹

Rusya Federasyonu; ABD, AB, Türkiye, Pakistan ve Suudi Arabistan gibi dış güçlerin bu bölgede etkisiz olması gayreti içerisinde. Rusya Federasyonu SSCB'nin çökmesiyle eski nüfuz bölgesinde etkinliğini kazanarak canlılığını ve kalıcılığını sağlama hedefindedir. Bu kapsamda güney kuşağını oluşturan Basra Körfezi, Orta Doğu ve Doğu Akdeniz bütünlüğü, Rusya'nın oldukça eski olan ve halen de devam eden

¹⁰⁶ Ali Faik Demir, *Türk Dış Politika Perspektifinden Güney Kafkasya*, İstanbul: Bağlam Yayınları, 2003, s. 59.

¹⁰⁷ Demet Şefika Acar, "Soğuk Savaş Sonrası Dönemde Kafkaslar ve Güvenlik Sorunları", *Stratejik Araştırmalar Dergisi*, S. 5, 2005, s. 164-166.

¹⁰⁸ Alexander Goncharenko, "Caspian-black Sea Security Challenges and Regional Security Structures", *The Quarterly Journal*, C: 3, S. 2, 2004, s. 1-7.

¹⁰⁹ Sapmaz, a.g.e., s. 33-36.

jeopolitik hedeflerinin odağı olmaya devam etmektedir. Transkafkasya ise Rusya'nın bu bölgelere kolayca müdahale olmasını sağlayan bir coğrafyadır.¹¹⁰

Kafkasya bölgesini Rusya, 16. yüzyılın sonlarından itibaren kontrol altına almaya başlamış, fakat bu hedefine tam anlamı ile 1860'larda ulaşabilmiştir. Çarlık Rusya döneminde emperyalizm fikriyle işgal edilen bu bölge, I. Dünya savaşı sırasında Çarlık Rusya'nın yıkılmasıyla bağımsızlığını elde etmiştir. Gürcistan, Azerbaycan ve Ermenistan ise bağımsızlıklarını 1918 yılında ilan etmiş olmalarına rağmen bağımsızlıklar sadece 3 yıl sürebilmiştir. Kızıl Ordu'nun 1921 yılında Kafkasya bölgesine girmesi sonrasında Ruslar, Sovyet sistemi anlayışıyla bölgede egemenlik kurmuşlardır. Sovyetler Birliği ele geçirdiği coğrafyada strateji olarak coğrafyayı otonom cumhuriyetlere ve bölgelere ayırarak yönetme yoluna gitmiştir. 1991 yılında Sovyetler Birliğinin çökmesiyle birlikte Rusya'nın Kafkasya politikasını da yeniden stilize etmeye başlamıştır.¹¹¹

Soğuk Savaşın sona ermesi ile birlikte dış politikada nasıl bir yol takip edeceğini kestiremeyen Rusya Federasyonu, kısa bir zaman sonra "yakın çevre doktrini" ile bölgede etkin olmaya çalışmıştır.¹¹²

Rusya'nın yakın çevre politikasında iki önemli etken söz konusudur. Bu etkenlerden birincisi, Rusya Federasyonu'nun sınırlarında, yakın çevresinde meydana gelen sınır anlaşmazlıkları kaynaklı çatışmalarda arabulucu rolü üstlenme girişimleridir. Bu söz konusu girişimler hem bir siyasi hem de bir stratejik amaç içerir. Böylece Rusya Federasyonu bölgeye kendisinin sağlamış olduğu istikrar sayesinde hâkim olabilecektir. Bunun yanında da ulaşım ve iletişim yollarının kontrolü de amaçlamaktadır. Yakın çevre politikasıyla Rusya Federasyonu'nun gerçekleştirmeye çalıştığı ikinci hedefi ise "yeniden entegrasyon" dur. Bundan kasıt, eski SSCB cumhuriyetleriyle tekrar siyasi, ekonomik ve askeri bir birlikteliğin yeni bir entegrasyonla sağlanmasıdır. SSCB'nin dağılması ile soğuk savaş sonrası dönemde oluşturulan Bağımsız Devletler Topluluğu (BDT) bu amaçla kurulmuştur.¹¹³

Rusya Federasyonu'nun uluslararası ve dünya siyasetinde daha fazla etkin olma talebi 1990'ların sonlarında başa geçen Vladimir Putin döneminde etkili olmaya ve hayata geçmeye başlamıştır. Dolayısıyla bu durum Rusya Federasyonu'nun Kafkasya politikasını da bizzat ve doğrudan etkilemiştir. Bakıldığında Rusya Federasyonu genel

¹¹⁰ Yaşar İ. Hacısalihoglu, *Yeni Dünya Düzeni Arayışı ve Türkiye: Jeopolitik Analiz*, İstanbul: Çantay Kitabevi, 2001, s. 131.

¹¹¹ Paul B. Henze, "Russia and the Caucasus", *Perceptions*, C. 1, S. 2, 1996, s. 53-58.

¹¹² Murat Gül, "Russian and Azerbaijan: Relations After 1989", *Turkish Journal of International Relations*, C. 7, S. 2-3, 2008, s. 46-48.

¹¹³ Jim MacDougall, "Russian Policy in The Transcaucasian 'Near Abroad': The Case of Azerbaijan", *Demokratizatsiya*, C. 5, S. 1, 1997, s. 89-92.

olarak Putin döneminde, nüfuzu altındaki bölgelerde siyasi ve askeri etkinliğini artırmaya, enerji politikalarında söz sahibi olmaya ve bölgesel istikrarın ve istikrarsızlığın kaynağı olduğunu göstermek amacıyla hareket etmektedir.¹¹⁴ Bölgede yaşanabilecek tüm faktörlerdeki hareketliliğin bizzat muhatapları olduğunu göstermeye çalışmıştır.

Rusya'nın çok eski tarihlerden bu yana temel ve asıl hedefi olan "sıcak denizlere" inebilmesi için Güney Kafkasya bölgesi hayati öneme haizdir. Bu önemin asıl temelinde; jeopolitik ve jeostratejik açıdan Rusya'nın güvenliği, ekonomik çıkarları ve siyasi hedefleri yatmaktadır.¹¹⁵

Rusya'nın bu bölgede takip ettiği politikanın ana temasında, Güney Osetya ve Abhazya'da izlediği politika ele alındığında hem bölgedeki sorunları besleyen ve tırmandıran hem de bu sorunlara çözüm bulacak yegane diyaloglardaki işbirliğine dahil olan paradoksal bir yapı karşımıza çıkmaktadır.¹¹⁶

4.2. Etnik Çatışmalarda Rusya Federasyonu Etkileri

Kafkasya bölgesi tarihin her döneminde tartışmasız bir öneme sahip olmuştur. Yüzyıllar boyunca medeniyetlerin geçiş noktası olması, coğrafi özellikleri, önemli yollar üzerinde bulunması, sahip olduğu jeopolitik konum, enerji kaynakları, sıcak denizlere ulaşım anlamında önemli bir kilit noktası olması gibi pek çok faktör Kafkasya'nın ilgi odağı olmasında etkili olmuştur. Bunun yanında zengin dini, sosyal ve kültürel yapısı Kafkasların önemli olmasında etkili olmuştur. Kaçınılmaz olarak tüm bunların yanında bazı olumsuz durum ve gelişmelerde ortaya çıkmıştır. Bu bölgenin bir rekabet sahası olması bölgedeki hakim gücün hangi devlet yada devletler olacağı gibi konular da gündeme gelmiştir.¹¹⁷

Tam bu noktada Rusya bölgedeki sahnede yerini almaktadır. Genel olarak Kafkasya da ancak Kafkasya politikaları kapsamında ise Gürcistan'da Rusya'nın hâkimiyet kurma çabaları her devirde süre gelmiştir. Gürcistan genelinde veya ülke içindeki belli etnik gruplar üzerinden bu ülkeye hakim olma, ülkenin aldığı kararlarda doğrudan veya dolaylı olarak söz sahibi olma gibi bir mücadelesi söz konusu olmuştur ve olmaya da devam etmektedir.

¹¹⁴ Pavel K. Baev, "Russia's Policies in Southern Caucasus and the Caspian Area", *European Security*, C. 10, S. 2, 2001, s. 94-99

¹¹⁵ Duhan Kalkan, " Güney Kafkasya Bölgesi'ndeki Etnik Çatışma Alanları", Yüksek Lisans Tezi, Selçuk Üniversitesi, 2010, s. 138.

¹¹⁶ Özge Bozkaya ve Sedef Eylemler, " Güney Kafkasya'da Ülke İçinde Yerinden Edilmiş Kişiler Sorunu: Avrupa Birliği'nin Yaklaşımı Üzerine Bir Değerlendirme", *Ankara Avrupa Çalışmaları Dergisi*, C. 18, S. 1, 2019, s. 128.

¹¹⁷ Fatih Yoldaş, "Soğuk Savaş Sonrası Rusya' nın Kafkasya Politikası", Yüksek Lisans Tezi, Gebze Yüksek Teknoloji Enstitüsü, 2010, s. 17-18.

Rusya'nın Gürcistan'a ve ülke sınırları içinde kalan her gelişmeye veya çatışmaya müdahil olmasının altında birden fazla sebep vardır. Dünya'da söz sahibi olma yarışı, iki kutuplu dünyada varlığını ve egemenliğini ortaya koyma amacı bunlardan genel olanları arasında sayılabilir. En eski bilinen ve vazgeçilmez değere sahip amaçlardan biri de Rusya Devleti'nin sıcak denizlere inme, Karadeniz'de tam bağımsız olma hayalidir.¹¹⁸ Kafkasya bu noktada önemli bir konumu teşkil etmektedir.

Kafkasya'da etkin olan güçlerden konumuz gereği Rusya ele alınmaktadır. Rusya'nın Kafkasya üzerindeki temel politikalarına yön veren belli başlı hususlar söz konusudur. Rusya'nın Kafkasya'daki etkin olması açısından Gürcistan önemli bir aktördür. Rusya'nın Gürcistan bölgesindeki etkinliğini anlayabilmek için öncelikli olarak Rusya için Kafkasya ve Gürcistan'ın önemini, anlamını bilmekte fayda vardır. Sıcak denizlere inmek, güneyin kontrol altında tutulması, Karadeniz limanlarının anahtarı olması, güvenlik gibi pek çok etken bunlar arasında sıralanabilir. Aynı zamanda Avrupa ve Orta Asya'nın geçiş konumunda bulunması nedeniyle stratejik bir öneme sahiptir. Tüm bu sebepler beraberinde Rusya için Kafkasya'ya hâkim olmak ya da bölgede etkili bir güç olmak hem askeri hem de stratejik anlamda her dönem önem arz etmiştir.¹¹⁹ Rusya bu politikalar doğrultusunda 1801'de Gürcistan'ı ardından 1810 yılında ise Abhazya'yı ele geçirmiştir. Daha sonra Osetya bölgesinde de etkin olarak stratejik yararlılık anlamda adımlar atmıştır.¹²⁰

Çalışmanın ilgili bölümlerinde Rusya'nın Abhazya ve Güney Osetya'yı resmi olarak tanıdığı ifade edildi. Bu müdahalelerin ardında Rusya'nın gerçekleştirmeye çalıştığı belli amaçlar olduğu göz önündedir.

Gürcistan bağımsızlık sonrasında kendi geleceğini tayin planları yaparken aynı zamanda ülkede toprak bütünlüğünü sağlamaya çalışmaktadır. Ancak birden fazla etnik yapıya sahip olduğu için yönetim anlamında bazı sorunlar ile yüzleşmek durumunda kalmıştır. Ülke toprakları içinde yer alan Abhazya ve Güney Osetya kendi etnik, milli değerleriyle ayrı ve bağımsız birer yapı olmak istemektedirler.¹²¹

Rusya için Gürcistan stratejik bir konuma sahip bir ülkedir. Bölgedeki enerji kaynaklarının varlığı ve bunların Avrupa pazarlarına ulaşım yolları, son dönemde batı'nın Kafkasya'ya ve özellikle Gürcistan'a olan ilgisinin artmasına açıkça bir sebep olarak gösterilebilir. Bu kapsamda bölgedeki etnik çatışmalarda bir taraf olmak o

¹¹⁸ Leyla Derviş ve Khalida Dervisheva, "Çarlık Rusyası'nın Akdeniz Politikası'nın Arka Planı", *CEDRUS*, C. 3, 2015, s. 351- 360.

¹¹⁹ Yoldaş, a.g.e., s. 20-23.

¹²⁰ Yoldaş, a.g.e., s. 66.

¹²¹ Güngör, a.g.e., s. 46.

bölgede doğrudan ziyade genellikle dolaylı yönden söz sahibi olmak anlamını taşımaktadır.¹²²

Rusya'nın Gürcistan üzerinden etnik çatışmalara bakış açısı ve yaklaşım tarzı mercek altına alındığında söylenmesi gereken ilk şey bu etnik gruplar üzerinden bölgesel ve uluslararası platformda yerini kuvvetlendirmektir. Etnik çatışmalar bir anlamda Rusya için Gürcistan ve Kafkasya'da söz sahibi olmak adına bir araç konumundadır.¹²³

Özellikle 1990'lı yıllardan sonra Rusya, Güney Kafkasya'daki etnik karışıklıklara daha da yakından müdahale etmeye, ilgi/alaka göstermeye başlamıştır. Bölgede aynı zamanda askeri bir varlık da gösteren Rusya, bu varlığını daimi tutmak için oradaki yönetimlere ve idarelere belli başlıklarda baskı yapma yoluna da gitmiştir. Bununla birlikte etnik gerginlik ve çatışmalarda arabuluculuk vesilesi olmaya çalışarak Kafkasya'da çatışmalar konusu bağlamında da Gürcistan'da etkin bir rol üstlenmeyi amaçlamıştır. Rusya sözde Transkafkasya'da barış ve istikrarın olmasını, ekonomik olarak kalkınmasını, etnik çekişmelerin ve çatışmalı süreçlerin sona ermesini istemektedir. Fakat burada altı çizilmesi gereken bir konu mevcuttur. O da Rusya için en mutlak olanı, ilgili coğrafyada istikrarın olması değil o istikrarı kimin sağladığı veya temin ettiği konusudur. Sovyet Sosyalist Cumhuriyetler Birliği'nin dağılmasından sonra Gürcistan milliyetçi bir yönetim kurarak daha önce bağımsızlıklarını ilan eden etnik grupları birer birer Gürcistan'a bağlama düşüncesi ile harekete geçmiştir. Ancak beklenmedik şekilde Abhazya ve Güney Osetya bu görüşteki Gürcistan'a karşı direniş göstermiştir. Rusya burada desteğini etnik gruplar tarafından kullanmıştır. Bununla da kalmamış doğrudan Gürcistan, Abhazya ve Güney Osetya arasında yaşanan çatışmalara müdahil olmuştur. Bu gibi çatışmalı süreçlerin neticesinde Rusya ateşkes sağlamak için de çaba harcamayı ihmal etmemiştir. Bu çabası Rusya'nın gücünü sergilemesi ve olaylara doğrudan müdahil olması anlamına da gelmektedir. Rusya bu şekilde Abhazya ve Güney Osetya'da esen bağımsızlık rüzgarlarını daha da kuvvetlendirmiştir. Ayrıca bu düşünce için Abhazya ve Güney Osetya liderlerini cesaretlendirmiş, Gürcistan'dan ayrılmaları konusunda teşvik etmiş ve telkinlerde bulunmuştur. Devamında ise Rusya ile birleşmeleri için açık olarak düşüncesini karşı tarafa aksettirmiştir. Başka bir ifade ile asıl olarak Rusya hem askeri hem de siyasi olarak verdiği destek ile etnik çatışmalar

¹²² Fırat Karabayram, "Rusya Federasyonu'nun Güney Kafkasya Politikası", Yüksek Lisans Tezi, Atılım Üniversitesi, 2007, 138.

¹²³ Nazakat Karıмова, "Rusya'nın Kafkasya Politikası ve Azerbaycan İle İlişkileri", Yüksek Lisans Tezi, Sakarya Üniversitesi, 2019, s. 41.

daha da büyümüşür. Bu hareket ile Rusya'nın bilfiil çatışma sahalarına müdahalesi söz konusudur.¹²⁴

Burada Güney Osetya'ya bir parantez açmak yerinde olacaktır. Çünkü Güney Osetya ile ilgili problemlerin kaynağına bakıldığında Gürcistan ve Rusya arasındaki ilişkilere yani 19. yüzyıla kadar gidildiği görülmektedir. Rus-Kafkas savaşları sırasında Rusya bölgeyi daha rahat idare altına almak, Gürcü feodallerini yanına çekme amacı doğrultusunda Osetya'yı bölerek Güney Osetya kısmını Gürcülerin idaresine bırakmışlardır. Böylece Güney Osetya toprakları Gürcistan'ın mülkü sayılmıştır. Bu durum Sovyetler döneminde de devam etmiştir. Rusya burada Osetlerin birleşmesine engel olan bir aktör konumunda olmuştur.¹²⁵

Rusya'nın en önemli Gürcistan politikası, Abhazya ve Güney Osetya'nın Gürcistan'dan ayrılmasını sağlamaktır denilebilir. Bu da ancak etnik çatışmaların körüklenmesi ile gerçekleşecek bir amaç olmuştur.¹²⁶

Bakıldığında Rusya'nın Güney Osetya ile ilgili temel düşüncesi Osetlerin bağımsızlığından ziyade Gürcistan'ın Batı tarafından tanınan toprak bütünlüğünün bozulmasını sağlamak olduğu ifade edilmektedir. Bu doğrultuda Güney Osetya'nın sık sık beyan ettiği Rusya'ya katılma fikri uygun görüştür. Bunun bir diğer ifadesi de Güney Osetya'nın ilhak edilmesidir. Burada Güney Osetya'nın bağımsız olma çabaları ve Rusya'nın da bunu desteklemesi kadar beynelmilel aktörlerin de desteğini almak da önem arz eder. Çünkü Batı tarafından tanınan Gürcistan'ın sınırları için askeri ve diplomatik faaliyetler sonucunda Rusya'nın bu bölgeye nüfuz ettiği ispatlanmış olacaktır. Rusya Gürcistan'daki etnik çatışmalardan kendi menfaatleri ışığında sonuçlar elde etmek için bir taraftan Gürcistan'a askeri birlik sevkiyatı yaparken bir taraftan da savaş bölgesinde gerçekleştirilen savaş suçlarını delilleri ile belgelendirmek maksadı ile ekipler oluşturmuştur. Bu ekiplerin nihai görevi oradaki suçlarla ilgili delil toplamak ve bu delilleri kabul görülebilirlik açısından belgelendirmektir. Rusya'nın buradaki amacı Gürcistan'ın Güney Osetya'da savaş suçu işlediğini ortaya koymak ve Güney Osetya'nın bağımsızlığını meşrulaştırmaktır.¹²⁷

Bu uygulama Rusya'nın Gürcistan'daki etnik çatışmalardaki asıl hedeflerinin alt metni niteliğindedir. Bununla birlikte Rusya yalnızca askeri olarak bölgeye müdahale etmemiştir. Basın ve medya araçlarını da etkin bir şekilde kullanmıştır. Gürcistan'ın

¹²⁴ Reha Yılmaz, "Bağımsızlık Sonrası Dönemde Rus-Gürcü İlişkileri ve Kırılma Noktaları", *Avrasya Etüdleri*, C. 38, S. 2, 2010, s. 26-28.

¹²⁵ Karabayram, a.g.e., s. 148.

¹²⁶ Cenap Çakmak, "Rusya'nın Güney Osetya Politikası, Neo-Self Determinasyon Ve Ucm'nin Rolü", *Bilge Strateji*, C. 1, S. 1, 2009, s. 53.

¹²⁷ Çakmak, a.g.e., s. 54.

bölgede Osetlere karşı savaş suçu işlediğine dair Rus basın yayın organları sürekli duyurularda bulunmuştur. Rus basınının bu haberlerin üzerinde durmasının özellikle bir sebebi vardır. Kosova'nın bağımsız olduğu dönemlerde Rusya Gürcistan'daki etnik çatışmaları daha da yakın merceğe altına almıştır. Amaç özellikle Güney Osetya'yı da Kosova gibi dünya kamuoyunda göstermektir. Böylece batılı ülkelerden ve dünyadan destek almayı sağlamak Rusya'nın politikaları kapsamındadır.¹²⁸

Osetler iki farklı bölgeye ayrılmış bir etnik yapıya sahiptirler. Kuzey Osetler Rusya hâkimiyeti altında hayatlarını sürdürürken Güney Osetler ise Gürcistan hâkimiyeti altında yaşayan etnik millettir. Güney Osetlerin aslolan hedefleri daha öncede belirtildiği gibi 1992 yılında imzalanan Dagomis Antlaşması ile Kuzey Osetler ile beraber 'Birleşik Osetya Projesi'ni hayata geçirmektir. Bu anlaşmada Kuzey Osetya, Güney Osetya, Gürcistan ve Rusya temsilcileri yer almıştır. Rusların bu anlaşma komisyonunda yer alması Gürcistan'daki etnik çatışmalarda etkin bir aktör olduğunun da göstergesidir.¹²⁹

Rusya'nın etnik çatışmaları dış politikada, bölgesel olarak ise Güney Kafkasya'da kendi çıkarları/faydaları ışığında kullandığının en açık örneği olarak Abhazya ve Güney Osetya bölgelerindeki tutumu verilebilir.¹³⁰

Abhazya bölgesi Rusya için ayrı bir önem arz etmektedir. Ekonomik ve stratejik anlamda Gürcistan ve Abhazya Karadeniz'e açılan önemli bir ticaret hacmine sahip bir limandır. Bu hususta Rafet Altunkaya'nın "Rusya, Abhazya aracılığı ile Karadeniz'de daha çok yer kazanmak istiyor." şeklindeki ifadesi Abhazya'nın Rusya için ne anlama geldiğini açıklar niteliktedir. Bunlara ek olarak Abhazya turistik ve tarımsal anlamda oldukça zengin bir coğrafyaya sahiptir. Dolayısıyla Abhazya Rusya için her zaman göz önünde bulundurulması gereken bir bölgedir.¹³¹

Eduard Şevardnadze döneminde Gürcistan Abhazya bölgesinden çekilmek durumunda kalmıştır. Eski Gürcistan cumhurbaşkanının Rusya'ya verdiği tavizlerden birisi de Gürcistan'ın Bağımsız Devletler Topluluğuna (BDT) üye olması denilebilir. Bu üyelik sonrasını Abhaz tarafıyla 1994 yılında bir ateşkes anlaşmasının yapılması izlenmiştir. Yapılan bu anlaşma ile BDT barış gücü adına Rus askerlerinin görev yapma imkanı gündeme gelmiştir.¹³²

¹²⁸ Çakmak, a.g.e. s. 58.

¹²⁹ Girişen, a.g.e, s. 187.

¹³⁰ Tüysüzoğlu, a.g.e., s. 198.

¹³¹ Güner, a.g.e., s. 98.

¹³² Mitat Çelikpala, "Başarısız Devlet- Demokratik Model Ülke Sarmalında Gürcistan'ın 20 Yılı", *Journal of Central Asian & Caucasian Studies*, C. 7, S. 14, 2012, s. 5-6.

Gürcistan Bağımsız Devletler Topluluğu'na ilk etapta katılmamıştır. Rusya uluslararası arenada Kafkasya'nın sisteme dâhil olma eğiliminden dolayı bütün Güney Kafkasya'nın BDT'ye katılması tarafında görüş ve düşüncelere sahip olmuştur. Gürcistan ve Abhazya arasında vuku bulan olaylar Rusya'nın bu isteğine cevap verecek nitelikte bir zemin oluşturmuştur. 1992 yılında Abhazya Gürcistan'dan ayrılmak istediğini dile getirmişti. Bu istek Gürcistan ve Abhazya yönetimini karşı karşıya getirmişti. Tarihi bu süreçler ayrıntılı olarak iltisaklı bölümlerde izah edilmiştir. Bu süreçte Rusya'nın tutumu Abhazya'nın bağımsızlığını onaylar bir nitelikte değildi. Çünkü Abhazya'nın bu bağımsızlık isteği sınırları içindeki Çeçenleri de öncülük ederek ayaklandırmıştı. Bu sebep ile Rusya 26 Kasım 1993 tarihinde Abhazlar'ın bağımsızlık isteğini kınadığını duyurmuştur. Bu konjonktürde Gürcistan-Abhazya arasındaki çatışmaya Batılı ülkelerin ve Birleşmiş Milletlerin etkisi yeterli olmayınca Gürcistan Rusya ile aynı doğrultuda bir politika izlemek durumunda kalmıştır. Bu kapsamda Gürcistan BDT'ye katılma konusunda istekli olmadığı halde dahil olmuştur. Hatta Kasım 1993'te Şevarnadze, 'Abhazya düştükten sonra istemediğim halde BDT'ye katılmak tek seçenektir.' şeklindeki ifadesi ile o gün ki mevcut zorunluluğu dile getirmiştir. Bu cümle aynı zamanda Rusya'nın Gürcistan'daki dengelerde etkin ve yönlendirici bir konumda olduğunu göstermektedir. Ancak burada Gürcistan'ın Abhazya'yı tekrar hakimiyeti altına almak gibi bir düşüncesinin her dönem geçerli olduğunu belirtmek gerekir.¹³³

4 Nisan 1994 tarihinde Gürcistan ve Abhazya meselesinde baş aktör olarak Rusya'nın ev sahipliğinde bir araya gelen bu iki taraf arasında bir deklarasyon imzalanmıştır. Bu deklarasyona Rusya, AGİT ve BM temsilcileri de imza atmıştır. 1994 Mayıs'ında BDT bünyesinde çatışma bölgelerine Rus birliklerinden oluşan barış güçlerinin gönderilmesi kararı alınmıştır. Bu hamle ile aslında Rusya Gürcistan'da ve ülkenin iç işlerindeki etnik meselelerde aktif olmanın yanı sıra bölgede resmi olarak asker bulundurma hakkını da bilfiil elde etmiştir. Ayrıca askeri üs kurmuştur. 1994 yılından sonra ise Rusya Abhazya'yı ekonomik olarak da kontrol etmeye başlamıştır. 1995'de Rusya ve Gürcistan arasında bir başka anlaşma imzalanmıştır. Bu anlaşma her beş yılda bir yeniden uzatılması kaydı ile 25 yıl boyunca Rus askeri üssünün Gürcistan'da konuşlanmasını içermektedir. Bu anlaşmayı iki taraf da kabul etmiş, her iki tarafın meclisinin onayı ile yürürlüğe gireceği belirtilmiştir. Özellikle 1990'lı yıllara ve daha çok 1994-1995 yılları arasındaki gelişmelere bakıldığında Rusya'nın Gürcistan

¹³³ Hayri Çapraz, "Rusya'nın Güney Kafkasya Politikası ve Batılı Devletler (1991-2000)", Fatih Bayram ve Şakir Yılmaz (Der.), *Avrasya Edütleri* içinde (ss. 125-146), Ankara: Türk İş Birliği ve Kalkınma İdaresi Başkanlığı, 2006, s. 129-130.

üzerinde askeri, ekonomik, diplomatik olarak nüfuzu olduğunu söylemek mümkündür.¹³⁴

Rusya dış politikada 1991 yıllarında ve sonrasında bazı halklara vatandaşlık vermiştir. Bu uygulama Rusya'nın nüfuz alanını genişletmek için gerçekleştirilmiş bir adımdır. Uygulama alanlarından ikisi de Abhazya ve Güney Osetya'dır. Bu bağlamda kimlikler üzerinden Rusya'nın Gürcistan'daki etnik çatışmalara haklılık payı ile müdahil olduğu söylenebilir. Ortak geçmişe bakıldığında Bolşevik Devrimi sonrasında Gürcistan (1918-1921) bağımsızlığını korumak istemiştir. Ancak Bolşevikler Gürcistan'ı kontrol altında tutabilmek için Çarlık zamanında Tiflis yönetiminden yani Gürcistan'dan kısmen ayrılmış olan Abhazya ve Güney Osetya'dan alternatif bir basamak olarak faydalanmak istemiştir. 1920'li yıllarda Abhazya bölgesine Sovyet Sosyalist Cumhuriyet, Güney Osetya ise özerk bölge olarak ilan edilmiştir. Gürcistan'ın bu dönemde bu iki bölge ile ilgili sorunu meydana çıkmış ancak çözüm sağlanamadan SSCB dönemine devredilmiştir. 1991 yılından sonra kimlik algısı biraz daha çatışmacı bir nitelik kazanmıştır. Mihail Gorbacev gergin durumda olan Gürcü-Abhazya ilişkilerinin eski yapısına dönmek için referandum teklif etmiştir. Bu referandumda Abhazlar özerk bir statü ile Moskova'ya bağlanmak istediğini belirtmiştir.¹³⁵

Rusya'nın Abhazya ve Güney Osetya'ya vatandaşlık vermesi ile ilgili süreç 1991 yılından sonra gelişme göstermiştir. Bu süreçte, 1991 yılı ve sonrasında Güney Osetya ve Abhazya'da yalnızca SSCB pasaportu bulunmaktaydı. Bu sıralarda Gürcistan pasaportlarının dağıtımını durdurulmuş fakat yerine muadil bir belge verilmemiştir. Güney Osetya'nın evvelden beri gelen Rusya hâkimiyetine girme arzusu 1992 yılında tekrarlanmıştır. O yıl Güney Osetya Rusya'dan kendilerine vatandaşlık verilmesi yönünde talepte bulunmuştur. Ancak bu talep Gürcistan'ın Bağımsız Devletler Topluluğu'nda olmasından kaynaklı kabul görülmeyerek reddedilmiştir. Ancak Rusya yurt dışı seyahatlerinde kolaylık sağlamak adına her iki etnik gruba da pasaport vermiştir. Rusya açısından dünyada aktüel siyasette yaşanan gelişmeler neticesinde 2002 Vatandaşlık Kanunu yürürlüğe koyulmuştur. Bu kanun bağlamında Rusya soydaşlarının hak ve hukuklarının korunması söylemiyle Abhazya ve Güney Osetya'ya vatandaşlık verme süreci başlatmıştır. Bu hamlenin Gürcistan'ın Güney Osetya ve Abhazya'ya olan askeri müdahale ihtimali kapsamında geliştiği söylenebilir. Aynı zamanda Rusya'nın bu bölgelere bir taahhüdü olarak nitelendirilmiştir. İfade edilen verilere göre 2007 yılına kadar Abhazya nüfusunun yaklaşık olarak yüzde seksenine

¹³⁴ Çapraz, a.g.e., s. 130-131.

¹³⁵ F.Didem Ekinci, "İnşacılık, Kimlik, 'Üretilmiş' Vatandaşlar: Rusya'nın Abhazya ve Güney Osetya'da Vatandaşlık Politikaları", *Uluslararası İlişkiler*, C. 16, S. 61, 2019, s. 103.

Rus pasaport verilmiştir. Güney Osetya için ise 2007 yılı sonunda nüfusun yüzde doksan yedisine vatandaşlık verildiği kaydedilmiştir.¹³⁶

Rusya için Kafkasya aynı zamanda bir tampon bölgesi niteliğindedir. Bu coğrafyada her zaman varlığını devam ettirmek istemiştir. Bu sebeple bu coğrafyadaki etnik gruplara karşı göç politikası ve dil açısından asimile etme politikaları yürütülmüştür. Örneğin Abhazlar köken itibariyle 12. yüzyıldan daha eskiye kaynaklık eden tarihi bir yapıya sahiptir. Devlet geleneği anlamında da eski Kafkas halklarına münhasırdırlar. Konuşma dili kapsamında Abhazca dili hakimdir. Ancak 19. Yüzyıl sonlarına doğru Rus hâkimiyeti ile birlikte Rus alfabesini kullanmaya başlamışlardır. Her manada bağımsızlığı savunan Abhazlar dil olarak da Gürcü ve Rus etkisinde kalmış ancak günümüzde Latin alfabesini kullanmaktadırlar.¹³⁷

Rusya için Abhazya sıcak denizlere ulaşmak ve Karadeniz hakimiyeti için önemli bir kapıdır. Bu sebeple bu bölgede sorun yaşamadan uzun süre hakimiyet kurabilmek adına göç ve iskan politikasını etkin kullanmıştır. Abhazya açısından Rusya ele alındığında, Gürcistan'ın saldırgan, sert tavır ve tutumlarına karşın Rusya ile yakın ilişkiler kurmak zorunda kalmışlardır. Fakat kaderlerinin tayinini kendileri tarafından şekillendirilmesi açısından çaba sarf etmişlerdir. Hem Abhazya hem de Osetler Rusya ve Gürcistan'ın uyguladığı iskan ve zorunlu göç politikaları neticesinde kendi coğrafyalarında azınlık durumuna düştüğü görülmektedir.¹³⁸

Güney Kafkasya, tarih boyunca çeşitli medeniyetlerin geçiş güzergahı olan ve sahip olduğu coğrafi ve stratejik konum sebebiyle büyük devletlerin mücadele ve rekabet alanı olmuştur. Tabi aynı zamanda etnik ve dini anlamda da farklı gruplarında yaşadığı bir coğrafya olmuştur. Bu nedenle çatışma ve güç mücadelelerinin sıklıkla yaşandığı bir bölgedir. Sovyetlerin Birliğinin dağılmasının ardından Gürcistan'ın bağımsızlığını deklare ederek kendi sınırları içerisinde hakimiyet kurma girişimleri bazı etnik gruplar ile arasında çekişmeleri beraberinde getirmiştir. Bunların en başında Abhazya ve Güney Osetya gelmektedir. Rusya yeni dünya düzeninde Batı ile girdiği nüfuz mücadelesinde Güney Kafkasya önemli bir yer tutmaktadır. Özellikle Sovyet sonrasında tekrar etkin ve güçlü bir aktör olmak için bölgedeki etnik çatışmaları kendi faydaları, çıkarlarına yönelik olarak ülkeleri baskı altına almak istemektedir. Bu anlamda Abhazya ve Güney Osetya'ya Gürcistan ile olan sorunlarda gerektiğinde askeri olarak yardım etmiştir. Ekonomik olarak kalkınmaları için Rusya kendi bütçesinden para ayırmıştır. Bunun yanında bu etnik gruplara Rusya'da serbest dolaşım, seyahat ve

¹³⁶ Ekinci, a.g.e., s. 104.

¹³⁷ Şabanov, a.g.e., s. 144.

¹³⁸ Şabanov, a.g.e., s. 144-147.

ticaret hakkı tanınmıştır. En kayda değer olanı ise bu etnik gruplara Rus vatandaşlığı verilmesidir. Bu hamle etnik grupların ileriki süreçlerde Gürcistan'dan koparılarak, Rusya'nın hakimiyeti altına getirilmesi bakımından önemli bir yerde durmaktadır.¹³⁹

Çalışmanın tarihsel ve analiz kısımları toparlandığında Abhazya ve Güney Osetya'nın da belli dönemlerde Rusya idaresi altına girmek istediği görülmektedir. Bu durum aslında Rusya'nın Kafkasya'da, Gürcistan'da ve etnik gruplar üzerinde oldukça etkili olduğunu göstermektedir. Gürcistan'ın ise mevcut yapıyı toprak bütünlüğünü korumak ve kontrol altında tutmak için Abhazya ve Güney Osetya'nın bağımsızlık düşüncelerine ve dahi bu yöndeki eylemlerine ılımlı yaklaşmamıştır. Bu zıtlık içeren durum her iki tarafı zaman zaman karşı karşıya getirmiştir. Dönemsel olarak da bölge kanlı çatışmalara sahne olmuştur. Burada Rusya etkin güç göstergesi anlamında bazen arabuluculuk görevini üstlenmiştir bazen de çıkarları doğrultusunda ayrılıkçı bölgeler lehine tavır/tutum sergilemiştir. Ancak Rusya'nın ana hedefi etnik grupların bağımsızlığından ziyade her daim kendi bölgesel faydaları ve çıkarları söz konusu olmuştur. Bu durum Rusya'nın tarihsel süreç şeması içerisinde Gürcistan, Abhazya ve Güney Osetya ile ilgili politika, uygulama ve yaptırımlarını açıkça destekler niteliğe sahiptir.

4.3. Rus Egemenliği Altındaki Abhazya

Tarih boyunca Rusya kendi menfaatlerini ön planda tutmayı hedefleyen ve bu uğurda adımlar atan bir ülke olmuştur. 'Böl ve yönet' politikasını benimsemiş ve uygulamış bir devlet olmuştur. Bu politika Çarlık Rusya ve SSCB döneminde de uygulanmıştır. Tabi Sovyet döneminin ardından da bu politika ile başarı sağlanmaya çalışılmıştır. Birden çok etnik, ulusal, maddi ve manevi varlıklara karşı bu asimilasyon içeren politika dayatılmıştır. Milli ve etnik tüm unsurları bastırarak bir ve tek sınıflı toplum (Sovyet Halkı) oluşturma çabası Lenin döneminde hayata geçmeye başlayan 'Milletler Politikası' bağlamında göç, iskan gibi uygulamalar SSCB sonrasında neticesi ağır olan hadiseler meydana getirmiştir. Etnik çatışmalar Rusya sonrasına taşan en çıkmaz mirastır. Bu anlamda etnik çeşitliliğin en fazla olduğu bölge olan Kafkasya'da SSCB sonrasında en fazla problem yaşayan bölge olmuştur. Birden fazla etnik grubu içinde barındıran Gürcistan'da bu durumdan payına düşeni hiç şüphesiz almıştır.¹⁴⁰

Gorbaçov'un öncülük ettiği Glasnost (açıklık) ve Perestroyk (yeniden yapılanma) sürecinde Gürcistan'da baş gösteren bağımsızlık kapsamında atılan adımlar Abhazya ve

¹³⁹ Yılmaz, a.g.e., s. 21-39.

¹⁴⁰ Shantadze, a.g.e., s. 108-109.

Güney Osetya'da etnik hareketliliğe sebep olmuştur. 1989'dan itibaren başlayan ve Abhazya'dan başlayarak Güney Osetya bölgesini de kapsayan statü ve kimlik sorunlarını meydana çıkarmıştır. Her iki özerk bölge de Gürcistan'dan ayrı olarak, bağımsız cumhuriyet kurmak istemişlerdir. Zviad Gamsahurdia'nın milliyetçi tutumu ve tavrı etnik bölgelerdeki ayrılık hareketlerine hız kazandırmış ve çatışmalar başlamıştır. Başlayan bu çatışmalar Osetya'da 1992'ye, Abhazya'da ise 1994'e kadar süre gelmiştir.¹⁴¹

Meydana gelen bu çatışmalara Rusya arabuluculuk vesilesiyle karışmış, ancak kesin bir çözüm üretilmemiştir. Güney Osetya'da, barış gücü Gürcü, Oset ve Rus askerlerinden, Abhazya'da ise Birleşmiş Milletler Askeri Gözlemci Misyonu ve Bağımsız Devletler Topluluğu Ortak Barış Gücü'nden oluşmaktadır.¹⁴²

Rusya'nın böl, parçala ve yönet politikası burada da görülmektedir. Açıktır ki Gürcistan'ı güç bir durumda bırakan bu kötü hadiseleri Rusya gizliden desteklemiştir. Yapılan bu destekleme hareketini, yani Abhazya'daki gergin çatışmaları Rusya'nın desteklendiğini de bizzat Abhazya yetkilileri açıklamıştır. Burada dikkat çeken kısım ise Rusya'nın bu tehlikeli karışıklıkları kendi menfaatleri doğrultusunda stilize etmesidir. Rusya'nın Abhazya'yı destekleme veya desteklememesinin altında tamamen kendi çıkarlar ve bölgesel politikaları yatmaktadır. Menfaatlerine ulaşıncı Abhazya'dan desteğini çekmesi ve Gürcistan'ı desteklemesi bu duruma bir örnektir. Fakat Abhazya bağımsızlığını ilan edince Rusya buna sessiz kalmış ve Abhazya'yı gizlice desteklemiştir. Çünkü Abhazya, Rusya sınırında yer alan ve Karadeniz bağlantısını sağlayabilecek Shumi limanına sahip bir kenttir. Bu liman aynı zamanda turizm ve tatil bölgesi olarak ilgi görmekte olan turistik bir coğrafyadır. Rusya'nın evveliyatından günümüze en büyük amaçları arasında bulunan sıcak denizlere inme planları bu ölçüde Abhazya'ya ayrıcalıklı bir değer kazandırmaktadır.¹⁴³

Uluslararası arenada Güney Kafkasya, transit pazar yolu üzerinde olduğu için önemi büyüktür. Bu önem sebebi ile Hazar Enerji Rezervlerinin hem siyasi hem de ekonomik anlamda fayda alanı geniştir. Bu fayda alanı Güney Kafkasya açısından Rusya Federasyonu'nun Hazar Bölgesi'ne olan etkisi, ekonomik gibi birçok açıdan faydalı olduğu kadar batı ülkelerinin bu bölgeye ilgi duymasını da tehlike olarak algılayıp endişe uyandıran durumlarda meydana getirebilir.¹⁴⁴

¹⁴¹ Shantadze, a.g.e., s. 109-110.

¹⁴² Shantadze, a.g.e., s. 109.

¹⁴³ Shantadze, a.g.e., s. 109-110.

¹⁴⁴ Alexander Rondeli, 'Pipelines and Security Dynamics in The Caucasus' *Insight Turkey*, C. 4, S. 1, 2002, s.13-14.

26 Ağustos 2008 tarihi Abhazya ve Güney Osetya için önemli bir tarihtir. Rusya Hem Abhazya'nın hem de Güney Osetya'nın bağımsızlığını resmi olarak bu tarihte tanımıştır. Rusya'nın Bu resmi tanıma kararı dış politika açısından radikal bir dönüşümün belirtisi olmuştur. Bununla birlikte Rusya Federasyonu o coğrafyadaki 'Hami Devlet' olarak varlığını da pekiştirmiştir. Özellikle Abhazya'nın tanınma kararının hemen ardından Gürcistan Bağımsız Devletler Topluluğu'ndaki üyeliğine son vermiştir. Çünkü Gürcistan zaten bir taviz olarak bu topluluğa girmişti. Bu zaman diliminde BDT güçleri de Abhazya'dan çekilmiş, 2009 Haziranında da UNOMIG'in Abhazya'daki misyonu sonlandırılmıştır. Ancak bu süreçte UNOMIG misyonunun uzatılmamasında BM Güvenlik Konseyi daimi üyesi olarak Rusya devreye girmiştir. Rusya'nın bu politikasında değişikliğe gitmesinde ve Abhazya'yı desteklemesinde etken olan ilk sıradaki sebeplerinden birisi Gürcistan ile dış politika yönelimlerindeki farklılık ve çelişkilerdir.¹⁴⁵

2008 Ağustos ayında yaşanan savaş Abhazya ve Güney Osetya'nın bağımsızlıklarını kazanması ile sonuç bulurken aynı zamanda Rusya'nın da üstünlüğünün ortaya çıktığı söylenilebilir. Bu netice Gürcistan'ın Batı'ya olan güvenine zarar vermiştir. Türkiye açısından bakıldığında sınırlı imkanlardan dolayı yeterli ve etkin desteği sağlayamamış olması ile bölgedeki olumlu imajının sekteye uğradığı ifade edilmektedir. Henüz yakın sayılabilecek bir geçmişte 2010 yılında Şubat ayında Rusya'nın Abhazya'da askeri üs kurmasına yönelik bir anlaşma imzalanmıştır. Bu anlaşma ile Rusya'nın Karadeniz'deki varoluşunu daha da kuvvetlendirmiş, bölgede hakim bir güç olma yönünde Rusya adına önemli bir adım atılmıştır.¹⁴⁶

Rusya'nın Abhazya'yı tanınması menfaatleri doğrultusunda olduğunu söylemek mümkündür. Abhazya açısından Rusya'nın resmi olarak tanınması, memnuniyet verici olmuştur. Ancak tarihsel geçmiş ve deneyimler bu duruma ihtiyatlı yaklaşmayı da beraberinde getirmiştir. Burada BM Güvenlik Konseyi daimi üyesi olan Rusya'nın Abhazya'yı tanınması da beynelmilel anlamda asimetrik bir güce sahip olduğunu da vurgulamak gerekmektedir.¹⁴⁷

Abhazya ve Güney Osetya Rusya tarafından tanınmış ancak batılı ülkeler tarafından tanınmamıştır. Ayrıca Bağımsız Devletler Topluluğu tarafından da tanınmamıştır. Ekonomik, sosyal, jeopolitik olarak ilişkilerin ve iş birliğinin çok fazla bir şey değiştirmedeği ülkeler Abhazya'yı tanımıştır. Rusya'nın Abhazya'yı

¹⁴⁵ Muhittin Tolga Özsağlam, "Sınırlı Tanınan Abhazya Cumhuriyeti ve Rusya'nın Abhazya'daki Rolü", *Kafkasya Çalışmaları - Sosyal Bilimler Dergisi*, C. 6, S. 11, 2020, s. 12.

¹⁴⁶ Aslıhan P. Turan, "Hazar Havzası'nda Enerji Diplomasisi", *Bilge Strateji*, C. 2, S. 2, 2010, s. 68.

¹⁴⁷ Özsağlam, a.g.e., s. 12.

tanınmasından sonra Rusya ile olumlu bir ilişki bağı bulunan Venezüella, Nikaragua gibi ülkeler Abhazya'yı tanımıştır. Pasifik Okyanusun tam ortasında konumlanmış olan Nauru adası da 2009 yılında Abhazya'yı tanımıştır. 2018 yılında ise Çerkes-Abhaz diasporasının yaşadığı ve Rusya'nın etkin konumda olduğu Suriye de Abhazya'yı tanımıştır.¹⁴⁸

Rusya ve Abhazya arasında 2015 yılının Mart ayında askeri ve güvenlik açısından stratejik önem arz eden bir anlaşma zemini hazırlanmıştır. Üzerinde mutabakata varılan bu anlaşma ile Rusya ve Abhazya arasında bir ittifak sağlanmıştır. Bu ittifak askeri anlamda maddeleri de kapsamaktadır. Hususi olarak beş, altı ve yedinci maddelere bakıldığında Abhazya için Rusya'nın hava, kara ve deniz üzerinden güvenceci bir pozisyon veya bir rol üstlenmek istediğini söylemek mümkündür. Abhazya açısından bu anlaşma aynı zamanda dışarıdan gelebilecek tehlikelere veya Gürcistan üzerinden gelebilecek herhangi baskılara karşı bir güvenlik duvarı olma görevi üstlenme amacı da taşımaktadır. Ancak bunun yanında Rusya açısından bakıldığında Doğu Karadeniz'deki özellikle askeri anlamdaki varlığının ve etkinliğinin artması anlamına gelmektedir. Süreç içerisindeki gelişmeler Rusya'nın Abhazya'daki askeri olarak varlığını ve durumunu korumasına rağmen, hem global hem de ekonomik açıdan yaşanan sorunlar ile 2014 yılından bu yana Kırım meselesiyle meydana gelen ekonomik boyuttaki problemlerden kaynaklı olarak Abhazya'ya ekonomik getiriler bakımından azalma olmuştur.¹⁴⁹

4.4. Rus Egemenliği Altındaki Osetya

Rusya Federasyonu egemenliği altında bulunan Osetya'yı iyi analiz edebilmek için Osetya ve Rusya arasında tarihsel olarak gelişen olayları tüm faktörleri ile ele almak gerekmektedir. Osetya ve Rusya arasındaki tarihi bağa bakıldığında aralarındaki ilişki 18. yüzyıla kadar uzamaktadır. Rusların Kafkasya'da ilerlemeye başlamaları ile birlikte Osetler Rus egemenliği çatısı altına girmeyi pek çok kez denemişlerdir. Bu doğrultuda Osetler 1749-1752 yılları arasında S. Petersburg'da devamlı elçilik bulundurma hakkı elde etmiştir. 1751 yılının Aralık ayında Rus Çariçesi Elizavete Petrovna Osetya'dan gelen elçilik heyetini görüşe kabul etmiştir. Bu kabulden sonra gerçekleştirilen görüşmelerde Osetya heyeti, Çariçe Elizaveta'dan Osetya'nın Rusya toprakları ile birleştirilmesini, Kafkaslar'da bağımsız dolanım hakkı ve Ruslar ile gümrüksüz ticaret yapabilme ayrıcalığı gibi isteklerde bulunmuşlardır. Rus Çariçesi

¹⁴⁸ Özsağlam, a.g.e., s. 13-14.

¹⁴⁹ Özsağlam, a.g.e.,s. 1-20.

taleplerin son iki tanesine ılımlı yaklaşmıştır. Osetya'nın Rusya'ya katılma isteğine karşın ise Osmanlı ve İran ile aralarındaki münasebetlerin bozulabilme ihtimaliyle olumlu değerlendirmemiştir. Ancak bunlara ek olarak Rusya yönetimi, Osetlerin Rusya saflarında olmalarını, inanç bakımından ise Ortodoksluğu yaymaları istenmiştir. Bu duruma emsal olarak 1768 yılında yaşanan Osmanlı Rus savaşı verilebilir. Bu savaşta Osetler Rusya'nın tarafında yer almışlardır. Bu gelişmenin devamında 1770 senesinde Osetler tekrar Rusya ile birleşme talebini yinelemiştir. Bu talebe Rusya, Rus İmparatorluğu Daryal Vadisi'ndeki Oset köyü Tsimi'de ilk karakolunu ve gözetleme istasyonunu kurarak karşılık vermiştir. Rus-Osmanlı savaşında Rusya'nın zafer elde etmesi neticesinde imzalanan Küçük Kaynarca Antlaşmasıyla birlikte de Osetya toprakları Kabardino topraklarıyla birlikte Rusya'nın hakimiyeti altına girmiştir.¹⁵⁰

Küçük Kaynarca Anlaşması'nın imzalanmasıyla Rus egemenliğine geçen Osetlerin belli bir kesimi inanç olarak İslam dinine mensupturlar. Müslüman olan bu halk anlaşma sonrasında 19. yüzyıl içerisinde Osmanlı İmparatorluğu topraklarına göç etmiştir. Genellikle göçmenler Anadolu topraklarında Kars, Muş, Yozgat, Tokat dolaylarındaki köylere yerleştirilmişlerdir.¹⁵¹

Gürcistan ve Güney Osetya'nın beraber yönetilmesi bölgenin Ruslar tarafından işgal edilmesiyle 19. yüzyılın ortalarından sonra olmuştur. Çarlık Rusya bu bölgenin idaresini Gürcü feodallerine bırakmıştır. Böylelikle de Gürcüler Güney Osetya bölgesini kendi toprakları olarak ilan etme hakkına sahip olmuşlardır. Çarlık Rusya'sı bu konuyu deklare etmiştir.¹⁵²

Rusya'nın uyguladığı politikalara bakıldığında etnik gruplar ile samimi bir şekilde ilgilenmediği açıktır. Rusya daha çok coğrafi ve stratejik bölgeler ile ilgilenmektedir. Kafkasya özelinde bu duruma bakıldığında durumun askeri ve jeopolitik-jeostratejik bir yönü bulunduğu apaçık ortadadır. Bu politikanın neticesi olarak da Osetya bölgesi Kuzey ve Güney olarak Kafkas sıradağları boyunca iki bölüme ayrılmıştır. Bu ayrılan iki bölüm; Kuzey Kafkasya'da olan ve Güney Kafkasya'da olan Rus yerel idarelerine bırakılmıştır. Kuzey Osetya'nın bir bölümü 19. yüzyılın ortasında önce Vladikafkas ilçesi olarak sonra da Askeri Oset ya da Oset ilçesi olarak ifade edilen Terek Eyaleti'ne bağlı olan tek bir idari birim içinde toplanmıştır. Güney Osetya bölgesinin çoğu ise Tiflis'e, küçük bir kısmı da Kutais eyaletine bırakılmıştır. 18. yüzyıl içinde Oset feodalleri, Kabardey prenslerine ait toprakları kiralarak Osetlerin köylere doğru hareket etmesini sağlamaya çalışmıştır. Bu strateji sonucu Osetler Mozdok ve

¹⁵⁰ Kalkan, a.g.e, s. 112.

¹⁵¹ Kalkan, a.g.e., s. 112-113.

¹⁵² Kalkan, a.g.e., s. 113.

Vladikafkas etrafındaki düz alanlara yerleşmiştir. Bu süreçlerin sonunda Osetler için 19. yüzyılın ilk yarısında ovaya göçme süreci toplu ve düzenli bir biçimde tamamlanmış oldu.¹⁵³

Güney Osetya bölgesine ve bu bölgede yaşanan sorunlar Sovyetler Birliği döneminde de süregelmiştir. Rusya'da patlak veren iç savaş 1918-1920 yıllarında neredeyse tüm Kafkasya'ya yayılmıştır. Menşevikler ve Kızıl Ordu kuvvetlerinin karşılıklı olarak girmiş oldukları mücadele kısa zamanda Osetya bölgesinde de baş göstermiştir. Rusya Komünist (Bolşevik) Partisi'nin Güney Osetya teşkilat yapılanması 1918 senesinde oluşturulmuş ve etkin hale gelmiştir. Burada Osetler Gürcistan'daki Menşevik hükümetini karşılarına alarak fiili tavırlar sergilemişlerdir. Bu girişilen mücadele isyana dönüşmüş ancak Gürcistan Sosyal Demokratik Hükümeti tarafından kontrol altına alınmıştır. 1918 yılının 26 Mayıs'ında Gürcistan yönetimi toprakları içerisinde yaşayan tüm etnik gruplara karşı ılımlı bir tutum sergileyerek azınlıklara eşit siyasi ve sosyal haklar ile kendilerini bağımsız bir şekilde geliştirme imkanları sağlamıştır. Gürcistan bunlara ek olarak 1919 yılında uyguladığı farklı bir karar ile yerel yönetim mekanizmalarını ortadan kaldırarak Güney Osetleri geleceklerini belirleme noktasında alacakları kararları kendilerinin belirlemesine izin vermemiştir.¹⁵⁴

Bu bağlamda Oset sorununun meydana çıkması 1920'lere dayandığı söylenebilir. Osetya'nın bağımsızlık serüveninde Kızıl Ordu'nun Gürcistan'ı işgali ve nihayetinde Sovyet hakimiyetine girmesiyle tamamlanamamıştır. Sovyet yönetimi Osetya bölgesini önce ikiye ayırmıştır. Güney Osetya bölgesini Güney Osetya Özerk Bölgesi ismiyle 20 Nisan 1922 tarihinde Gürcistan'a bırakmıştır. Kuzey Osetya bölgesini ise 7 Temmuz 1925 tarihinde Rusya Federasyonu'na bırakmıştır. Ancak Kuzey Osetya Özerk Bölgesi 5 Aralık 1936'da Özerk Cumhuriyet statüsü almıştır. SSCB dönemi etnik ve milli ayrılıkların nispeten daha durgun olduğu bir dönem olmuştur. Bu paralelde Kafkasya'da ve tabi Güney Osetya'da da bu tip ayrılıklar açısından sessiz ve yavaş bir dönem olmuştur. Bu durumda etkili olan ana unsur hiç şüphesiz SSCB'nin yaydığı korku ve baskılayıcı politikasıdır. Bakıldığında Güney Osetya Gürcistan'a bağlı bir özerk bölge olsa da nihayetinde SSCB'nin çatısı altında olması dolayısıyla sorunlar tehlike arz edecek boyuta ulaşamamıştır. Ancak SSCB'nin çöküş sürecine girmesiyle bu durum değişiklik göstermiştir.¹⁵⁵

Osetlerin milli bir varlık ortaya koyma çalışmaları tarihin her döneminde az ya da çok kendini göstermiştir. Bunlardan en belirginini 'Birleşik Osetya Projesi'dir. Kuzey ve

¹⁵³ Kalkan, a.g.e., s. 113.

¹⁵⁴ Yapıcı, a.g.e., s. 73-74.

¹⁵⁵ Kalkan, a.g.e., s. 115.

Güney’de yaşayan Osetleri bir araya toplayarak tek çatı altında birleştirme talebi bu projede yoğun olarak görülmektedir.¹⁵⁶

Güney Osetya’nın maddi manevi varlık gösterme taleplerinin karşısı olarak Kasım 1988 yılında Gürcü dilinin Güney Osetya bölgesinde kuvvetlenmesine yönelik olarak kabul edilen kanun Gürcü ve Osetleri tekrar karşı karşıya getirmiştir. 1989 tarihinde iki taraf arasında bir kanun savaşı başlamıştır. 26 Eylül 1989 tarihinde Oset dilini geliştirme programı kabul edilmiştir. Bu programa göre; Gürcü ve Rus dilleri ile birlikte Oset dilinin de bölgenin resmi dili olması talep edilmiştir. Fakat Gürcü basını Cumhuriyetteki tek resmi dilin Gürcüce olması yönünde haberler yapmıştır. Güney Osetya’da ki insanların az bir kısmı Gürcüce bildiğinden aradaki ilişkiler yeniden gergin hale gelmiştir. Güney Osetya bu yayınlara tepki olarak Moskova’ya mektup göndermiş, Gürcistan’ın dil politikasını anti-demokratik temellere kaynak göstererek şikâyetle bulunmuşlardır.¹⁵⁷

Gürcistan’ın Abhazya ve Güney Osetya ile yaşadığı sorunlarda Rusya sürekli olarak müdahil olmuştur. Bu kapsam doğrultusunda Rusya 2 Aralık 2007 tarihinde gerçekleştirilecek olan genel seçimler için Abhazya ve Güney Osetya’ya da sandık kurulacağını ilan etmiştir. Bu ilan Gürcistan tarafından olumsuz bir tepki ile karşılanmıştır. Rusya’yı uluslararası normlara aykırı davrandığı gerekçesiyle protesto etmiştir.¹⁵⁸

2008 senesi Gürcistan ile Güney Osetya arasında oldukça hareketli geçmiştir. O dönem Kosova’nın bağımsızlık sürecinin yaşandığı bir dönemdi. Rusya Dışişleri Bakanı Sergey Lavrov Kosova’nın bağımsızlığını ilan ederse kendisi de Gürcistan topraklarındaki Abhazya ve Güney Osetya ile ilgili politikalarını değiştirmek durumunda kalacaklarını ifade etmiştir. Batılı ülkelere Abhazya ile Güney Osetya’yı tanıyabilecekleri yönünde korkutucu söylemlerde bulunmuştur. 17 Şubat 2008 yılında Kosova Sırbistan’dan ayrılarak bağımsızlığını ilan etmiştir. Bu bağımsızlık birçok devlet tarafından resmen tanınmıştır. Kosova’nın bağımsızlığı Abhazya ve Güney Osetya halkları tarafından büyük bir umut kaynağı olmuştur. Rusya’nın Batı’ya verdiği gözdağı ile bu Abhaz ve Oset halkları ileri gelenleri Rusya ile diyaloglarını artırmışlardır. Moskova’ya gelen Abhazya ve Güney Osetya Devlet Başkanları Sergey Bagapş ve Eduard Kokoeti yakında bağımsızlıklarının tanınması için Rusya Federasyonu, Bağımsız Devletler Topluluğu ve diğer uluslararası örgütlere başvuracaklarını bildirmiştir. Nihai sonuç olarak 26 Ağustos 2008 tarihinde Abhazya ve

¹⁵⁶ Yapıcı, a.g.e., s. 74.

¹⁵⁷ Kalkan, a.g.e., s. 116.

¹⁵⁸ <http://arama.hurriyet.com.tr/arsivnews.aspx?id=7704940>, Erişim tarihi: 12.11.2021.

Güney Osetya halklarının bağımsızlıkları Rusya tarafından tanınmıştır. Çok uzun bir süreden beri bağımsızlık için verilen mücadelede Abhazya ve Güney Osetya en önemli hedeflerine ulaşmışlardır. Bunda Rusya'nın payı da vardır. Rusya böylece Gürcistan ile olan mücadelesindeki amaçlarından birini gerçekleştirmiş oldu. Ancak altını çizmenin fayda mülahaza edeceği konu ise Rusya'nın bu bağımsızlıkları tanıma kararına başta AGİT olmak üzere pek çok ülke tarafından tepki gösterilerek bu tutum eleştirilmiştir.¹⁵⁹

¹⁵⁹ Kalkan, a.g.e., .s. 133-135.

5. SONUÇ VE DEĞERLENDİRME

1991 Yılında Sovyet Sosyalist Cumhuriyetler Birliğinin dağılması sonucunda Kafkasya Bölgesinde bir güç boşluğu ve güvensizlik ortamı oluşmuştur. Eski gücünü, konumunu ve prestijini kaybeden Rusya Federasyonu bölgede ve uluslararası arenada eski etkinliğini geri kazanma arayışları içerisine girer. Bu arayış kapsamında bölgede egemenliğini kazanan, bağımsızlığını ilan eden ve halihazırda bağımsızlık isteyen toplumlar Rusya Federasyonu'nun bölge politikaları arasında yerlerini almışlardır. Rusya Federasyonu'nun Gürcistan'ın iç ve dış sorunlarına müdahil olarak eski etki alanını tesis etmeye yönelik uyguladığı politikalar, bölge ülkelerinin toprak bütünlüğüne ve güvenliğine gölge düşürdüğü apaçık ortadadır.

SSCB'nin dağılmasından sonra Güney Kafkasya Ülkeleri aniden gün yüzüne çıkan bağımsızlık ortamına plansız ve hazırlıksız yakalanmışlardır. Bu bağımsızlık ekseninde Abhaz ve Oset Halkları da egemenliklerini istemişlerdir. Bu istekler söz konusu olduğunda Rusya Gürcistan'ın karşısında yer almıştır. Bu sebeptendir ki Gürcistan batı eksenli politikalar benimseyerek bölge dışı güçler ile etkileşim haline girmek zorunda kalmıştır.

Kafkasya Bölgesinin coğrafi yapısı, jeopolitik konumu, enerji kaynakları ve bu kaynakların pazarlara ulaştırılmasındaki avantajları göz önünde bulundurulduğunda dünya siyasetinde bu bölgenin önemi artmaktadır.

Rusya'nın Kafkasya bölgesindeki önemli hedeflerinden biri, petrol ve doğalgaz gibi enerji kaynaklarına sahip olmaktır. Kafkasya'daki bu enerjiyi de dünya pazarlarına götürebilecek köprü olması açısından Gürcistan kilit noktası konumundadır.

'Yakın Çevre Doktrini' kapsamında Rusya Federasyonu Güney Kafkasya'da özellikle de Gürcistan üzerindeki eski hegemonyasını kurma çabası içerisinde olmuştur. Nitekim bölgede meydana çıkan güvenlik çatışmaları ilgili ülkelerin uluslararası ve bölgesel örgütlere katılımını tetiklemiş ve bu da kutuplaşmalara sebep olmuştur.

Bölgenin güvenli bir ortama dönüştürülmesi, kalkınması ve istikrarının sağlanması için bu sorunların çözülmesi gerekmektedir. Devletler Kafkasya Bölgesinde etkin olma, buradaki bölge devletleri ile ittifak kurarak kendi çıkarları güdümünde politikalar ve stratejiler üretmektedirler. Bu sebepten ötürü Güney Kafkasya bölgesindeki sorunlara ve çatışmalara çözüm arayışları sonuçsuz kalmaktadır.

Gürcistan bu sorunları çözümü odaklı olarak Abhazlara ve Osetlere geniş kapsamlı bir özerklik telifinde bulunmuştur. Bu teklif Rusya'nın hâkimiyeti altında bulunan Kuzey Osetya Cumhuriyetine tanınan haklardan daha ayrıcalıklı bir teklif olmuştur. Ancak Osetler özerklik yerine egemenlikleri için savaşımadan yana tercihlerini kullanmışlardır. Abhazya ise geçmişte Rusya'nın da desteği sayesinde Gürcistan'a karşı başarı ile sonuçlanan savaşların ardından son zamanlarda Rusya'nın desteğini çekmesi üzerine daha ılımlı bir tavır sergilemeye çalışmıştır.

Abhazya, uluslararası antlaşmalarla kurulan ve dış ilişkilerde federe devletlerin birbirinden bağımsız olduğu Konfederasyon yönetim şeklini istemekle beraber, Gürcistan'dan teklif gelmesi halinde anayasa ile kurularak devletlerin birbirine bağlı olduğu Federasyon yönetim şekli içinde masaya oturabilecekleri tarzında söylemlerde bulunmuştur. Ancak Gürcistan yönetimi milliyetçi bir bakış açısı ile Abhazya'dan sürgün edilen 250.000 Gürcü Halkının topraklarına geri dönmesi şartı ile bir anlaşma ortamının sağlanacağını dile getirmiştir.

Sonuç olarak; SSCB'nin dağılmasının ardından bölgedeki etnik gruplar (Abhazya ve Osetya) etnik kimlik ve milliyetçilik duyguları ile daha da istekli bir şekilde haklarını aramaya başlamışlardır. Ancak bu arayış esnasında ne kendileri ne de karşılarındaki muhatapları (Gürcistan) kendilerinden taviz verme yoluna gitmemişlerdir. Bu yaklaşım tarzı bölgedeki etnik çatışmaları daha çok kuvvetlendirerek sorunun yerel aktörler (Abhazya-Gürcistan, Osetya-Gürcistan) arasında çözümlenemeyecek hale getirmiştir.

Bahse konu etnik çatışmalar bölgede mevcut politikaları olan ve bölgede söz sahibi olmak isteyen devletlerin kullandığı bir araç haline gelmiştir. Bu aracı da en etkin şekilde kullanan devlet ise SSCB'nin dağılmasından önce bölgedeki en önemli güç merkezi olan Rusya Federasyonu olduğu anlaşılmaktadır. Rusya'nın Abhazya ve Güney Osetya bölgelerinin bağımsızlık ve egemenlik çabalarını kendi çıkarları ve politikalarını uygulamak için kullanmakta olduğu açıkça söylenebilir. Aslında bu bölgelerin egemenliklerini ilan edip bağımsız olmaları Rusya açısından dezavantajlı bir durumu ortaya çıkarır.

Kısacası; Kafkasya bölgesini yer küre üzerinde anlamlı kılan, jeopolitik ve jeostratejik konumunun yanı sıra zengin enerji kaynaklarına sahip olmasıdır. Dünya üzerinde insan nüfusunun artması ile hem gıda hem de enerji tüketimi doğru orantılı olarak artış göstermektedir. Tükenen enerji kaynakları, bu kaynakların üretim maliyetini ve tüketim bedelini de artırmaktadır. Günümüzde doğalgaz ve petrol gibi enerji kaynakları konusunda bölgesel ve uluslararası yaşanan sorunlar konunun önemini açıkça ortaya çıkarmaktadır. Bu sebeple söz gelimi devletler yeni enerji kaynakları

keşfetmek yerine var olan kaynakların bulunduğu bölgeler üzerinde hakimiyet kurarak enerjiyi daha az maliyetli bir şekilde dünya pazarlarına ulaştırmanın yollarını aramışlardır. Rusya da bu amaç çerçevesinde politikalarını şekillendirmektedir. Bunu gerek Gürcistan gerek Abhazya ve Güney Osetya gibi etnik gruplara olan müdahalelerinden görmek mümkündür.

Gürcistan sınırları içerisindeki, Abhazya ve Osetya'nın konu olduğu etnik kimlik çatışmalarının çözüme ulaşması Rusya Federasyonu'nun aleyhine bir durum olacağı için bu sorunların bölgedeki enerji kaynaklarının tükenme noktasına gelene kadar devam edeceği öngörülmektedir.

Günümüzde Rusya ile Ukrayna arasında savaş eşiğine kadar gelen kriz bu çalışmamızı destekler niteliktedir. Aynı benzerlikte Ukrayna da SSCB'nin dağılmasından sonra özerkliğini kazanmış bir ülke konumundadır. SSCB'nin dağılmasından sonra Ukrayna sınırları içerisinde kalan Kırım'ın Sivastopol kenti bölgenin stratejik öneme sahip alanlarından birisidir. Sivastopol önemli bir liman şehri olmakla birlikte aynı zamanda Karadeniz Donanmasına sahiptir. Sovyetler Birliği'nin dağılmasından sonra Sivastopol'un Ukrayna toprakları içerisinde kalması Rusya ile aralarında birçok kez sorun çıkarmıştır. Karşılıklı yapılan müzakereler sonrası Rusya belli bir yıla kadar bu limanı kullanma hakkını elde etmiştir.

Kırım kara sahası içerisinde zengin petrol ve doğalgaz kaynaklarını bulunduran bir adadır. Adada nüfus çoğunluğunun da Rus olduğu bilinmektedir. Rusya hem kaynak temini hem de bölgedeki eski hâkimiyetini geri kazanması konusunda Kırım Adasını önemli bir toprak parçası olarak görmektedir. Bu sebeplerden ötürü Rusya, Ukrayna'nın ABD ve NATO'ya yakınlaşmasını istememektedir. ABD ise bölgede Ukrayna'yı destekler nitelikte söylemlerde bulunmuştur. Bu durumun Rusya-Ukrayna ilişkilerini daha da çıkmaza yönlendirdiği açıkça görülmektedir. Rusya tarafından yapılan açıklamalar Avrupa'da savaşın istenmediği yönünde olsa da, NATO ve ABD tarafından yapılan açıklamalar ise Rusya'nın Ukrayna'yı işgal etmesinin an meselesi olduğu yönündeydi.

Nisan 2022 tarihlerinde devam etmekte olan Rusya-Ukrayna savaşında bir çok ülke gibi Gürcistan yönetiminin de Ukrayna lehine yapmış olduğu açıklamalar sonucu gündeme gelen Güney Osetya konusu bahse konu bu çalışmayı destekler niteliktedir. Güney Osetya yönetimi, Güney Osetya'nın Rusya Federasyonu'na dahil olması doğrultusunda referandum hazırlıklarının olduğu şeklinde yapmış olduğu açıklamalar haber ve medya kaynaklarında yer almıştır. Bu kapsamdaki açıklamalar Rusya

Federasyonu'nun Güney Kafkasya politikalarında izlemiş olduğu yol ve yöntemlerin güncelliğini koruduğunu açıkça göstermektedir

Rusya Kafkasya Bölgesi'ndeki varlığını korumak daha güçlü bir konuma getirmek ve bölgedeki enerji kaynaklarını/koridorunu özgürce kullanmak için her türlü savaşı göze alacağı konusunda şüpheyeye mahal vermemektedir.

KAYNAKÇA

- Rus-Gürcü Gerilimi Tırmanıyor, *Hürriyet*, 12.04.2002.
- Acar, D. Ş. (2005). Soğuk savaş sonrası dönemde kafkaslar ve güvenlik sorunları. *Stratejik Araştırmalar Dergisi*, 5, 163-182.
- Açma, B. ve Yenişen, B. (2013). Kafkasya'nın ekonomik potansiyeli ve dönüşümü için politika ve stratejiler. *Yönetim ve Ekonomi*, 20 (2), 131-149.
- Açugba, T. (2015). *Kronolojik Abhazya Tarihi*. (C. Oktay, Çev.). İstanbul: Yeni Anadolu Yayıncılık.
- Anıl Öztop, F. (2015). İçi etnik çatışmaların çıkış nedenleri: ıspanya'daki bask sorunu üzerine bir değerlendirme. *PESA International Journal of Social Studie*, 1 (2), 56-75.
- Baev, P. K. (2001). Russia's policies in the southern caucasus and the caspian area. *European Security*, 10 (2), 95-110.
- Bozkaya, Ö. ve Eylemler, S. (2019). Güney kafkasya'da ülke içinde yerinden edilmiş kişiler sorunu: avrupa birliği'nin yaklaşımı üzerine bir değerlendirme. *Ankara Avrupa Çalışmaları Dergisi*, 18 (1), 109-142.
- Breton, R. (2007). *Dünya Dilleri Atlası*. (O. Türkay, Çev.). İstanbul: NTV Yayınları.
- Carment, D., James, P. ve Taydaş, Z. (2009). Etnik çatışmanın uluslararasılaşması: devlet, toplum ve sentez. *Uluslararası Çalışmalar İncelemesi*, 11 (1), 63-86.
- Çakmak, C. (2009). Rusya'nın güney osetya politikası, neo-self determinasyon ve ucm'nin rolü. *Bilge Strateji*, 1 (1), 51-70.
- Çapraz, H. (2006). *Rusya'nın güney kafkasya politikası ve batılı devletler (1991-2000)*, F. Bayram ve Ş. Yılmaz (Der.), Avrasya Edütleri içinde (ss. 125-146). Ankara: Türk İş Birliği ve Kalkınma idaresi Başkanlığı.
- Çelikpala, M. (2010). Başarısız devlet- demokratik model ülke sarmalında gürcistan'ın 20 yılı. *Journal of Central Asian & Caucasian Studies*, 7 (14), 1-35.
- Demir, A. F. (2003). *Türk Dış Politika Perspektifinden Güney Kafkasya*. İstanbul: Bağlam Yayınları.
- Derviş, L. ve Devrisheva, K. (2015). Çarlık rusyası'nın akdeniz politikası'nın arka planı. *Cedrus*, 3, 351-364.
- Efegil, E. (2009). *Türkiye Kürt Sorununa Çözüm Bulabilir Mi? Karar Vericilerin Önerilerinin Karşılaştırılmalı Analizi*, Uluslararası Davraz Kongresi, Isparta: Küresel Diyalog, Süleyman Demirel Üniversitesi.

- Ekinci, F. D. (2019). İnşacılık, kimlik, 'üretilmiş' vatandaşlar: rusya'nın abhazya ve güney osetya'da vatandaşlık politikaları. *Uluslararası İlişkiler Dergisi*, 16 (61), 97-109.
- Emsen, Ö. S. (2011). *Orta Asya ve Kafkasya Ekonomilerine Bir Bakış*. Ankara: Siyasal Kitapevi.
- Erkek, H. (2001). *Kafkaslar bölgesinin etnik ve demografik yapısına göre uygulanabilecek psikolojik hareket faaliyetlerinin incelenmesi*. Yayınlanmamış akademi tezi, Harp Akademileri Yayını, İstanbul.
- Francis, E. K. (1947). The nature of the ethnic group. *The American Journal of Sociology*, 52 (5), 393-400.
- Girişen, S. (2019). *Tarihçe ve ilişkiler bağlamında 2000-2018 yılları arasında abhazya ve osetya (kuzey- güney) sorunu*. Yüksek lisans tezi, Ufuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, YÖK Ulusal Tez Merkezi, (552532).
- Goncharenko, A. (2004). Caspian-black sea security challenges and regional security structures. *The Quarterly Journal*, 3 (2), 1-7.
- Gül. M. (2008). Russian and azerbaijan: relations after 1989. *Alternatives: Turkish Journal of International Relations*, 7 (2-3), 47-66.
- Güner. F. (2010). *Gürcü-abhaz çatışması ve türkiye'ye yönelik yansımaları*. Yüksek lisans tezi, Balıkesir Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, YÖK Ulusal Tez Merkezi, (27302).
- Güngör, B. (2013). Kafkasya bölgesinde uluslararası aktörlerin değişmeyen mücadele alanı: Gürcistan. 37-54.
- Hacısalıhoğlu, Y. (2001). *Yeni Dünya Düzeni Arayışı ve Türkiye: Jeopolitik Analiz*. İstanbul: Çantay Kitabevi.
- Henze. B. P. (1996). Russia and the Caucasus. *Perceptions*, 1 (2), 53-57.
- Hewitt, B. G. (1993). Abkhazia: a problem of identity and ownership. *Central Asian Survey*, 12 (3), 267-323.
- <http://arama.hurriyet.com.tr/arsivnews.aspx?id=7704940>, Erişim tarihi: 12.11.2021
- <http://www.cerkes.net/bilgi-deposu/kafkasya-nin-cografi-konumu-ve-stratejik-onemi-t21112.html>, 06.09.2021 adresinden erişildi.
- http://www.koksav.org.tr/ebulten/eyl-ek-kas2008/081127_hk_utavkul_gom.html, Erişim Tarihi: 12.11.2021.
- International Relations, 7 (2-3), 47-66.
- İlhan, S. (1999). *Kafkasya'nın Gelişen Jeopolitiği*. Ankara: Türk Kültürünü Araştırma Enstitüsü.

- Kalkan, D. (2010), *Güney kafkasya bölgesi'ndeki etnik çatışma alanları*, Yüksek Lisans Tezi, Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, YÖK Ulusal Tez Merkezi, (249916).
- Kanbolat, H. (2005). Abhazya'da sessiz devrim: abhaz halkı değişim ve kimlik istiyor. *Stratejik Analiz*, 5 (57).
- Karabayram, F. (2007). *Rusya federasyonu'nun güney kafkasya politikası*, Yüksek lisans tezi, Atılım Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, YÖK Ulusal Tez Merkezi, (206090).
- Karımova, N. (2019). *Rusya'nın kafkasya politikası ve azerbaycan ile ilişkileri*, Yüksek lisans tezi, Sakarya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, (556622).
- Kirişçi, K. ve Winrow, G. M. (1997). *Kürt sorunu, kökeni ve gelişimi*. (A. Fethi, Çev.). İstanbul: Tarih Vakfı Yurt Yayınları.
- Koçak, M. (2013). *Çok-Kültürlülük Açısından Dil Hakları*. Ankara: Liberta Yayınları.
- Kolossov, V. ve O'Loughlin, J. (2011). After the wars in the south caucasus state of georgia: economic insecurities and migration in the" de facto" states of abkhazia and south ossetia. *Eurasian Geography and Economics*, 52 (5), 631-654.
- Köktaş, N. A. (2015). Saakaşvili dönemi gürcistan: iç ve dış politika üzerine bir değerlendirme. *Ardahan Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 1 (2), 95-110.
- Lang, D. M. (1997). Gürcüler, (N. Domaniç, Çev), İstanbul: Ceylan Yayıncılık.
- Lynch. D. (2010). OSCE early warning in georgia. *Uluslararası İlişkiler Dergisi*, 7 (26), 139-148.
- MacDougall, J. (1997). Russian policy in the transcaucasian 'near abroad': the case of azerbaijan. *Demokratizatsiya*, 5 (1), 90-99.
- Mert, O. (2004). *Türkiye'nin Kafkasya Politikası ve Gürcistan*. İstanbul: IQ Kültür Sanat Yayıncılık.
- Mill, J. S. (1991). *Considerationon Representative Government, in On Liberty and Other Essays*. Oxford: Oxford University Press.
- Orhan, S. (2017). Dil politikaları ve dil hakları üzerine teorik çerçeve. *İnönü Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, 8 (2), 331-362
- Öz, D. E. Kafkasya'da patlamaya hazır etnik bomba: gürcistan'da özerklik sorunları. 38. ICANAS, 1115-1130.
- Özbay, F. (2021). Tarihsel süreç içerisinde güney osetya sorunu, 11. 03. 2021 tarihinde http://www.bilgesam.org/tr/index.php?option=com_content&view=article&id=153 adresinden erişildi.

- Özçelik, S. (2020). *Uluslararası Çatışma Analizi ve Çözümü*. Ankara: Nobel Yayıncılık.
- Özel, M. S. (2014). Stalin dönemi rus mlliyetçiliği ve politikaları. *Kırıkkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 4(2), 99-122.
- Özkan, G. (2008). Gürcistan'da yeni yönetim, etnik ayrılıkçı bölgeler ve güvenlik. M. T. Demirtepe (Der.), *Orta Asya ve Kafkasya'da Güç Politikası*, Ankara: Uşak Yayınları.
- Özsaglam, M. T. (2020). Sınırlı tanınan abhazya cumhuriyeti ve rusya'nın abhazya'daki rolü. The Limited Recognition of the Republic of Abkhazia and Russia's Role in Abkhazia. *Kafkasya Çalışmaları*, 6 (11), 1-22.
- Paulston, C. B. (1997). Language policies and language rights. *Annual Review of Anthropology*, 26 (1), 73-85
- Rondeli, A. (2002). Pipelines and security dynamics in the caucasus. *Insight Turkey*, 4 (1), 13-17.
- Sadoğlu, H. (2010). *Türkiye'de Ulusçuluk ve Dil Politikaları*. İstanbul: Bilgi Üniversitesi Yayınları.
- Saltık, T. (2020). *Tarihsel Mücadele Sürecinde Adıgeler, Abhazlar, Alanlar (Osetinler), Çeçenler*. İstanbul: Bebek Yayınları
- Sapmaz, A. (2008). *Rusya'nın Transkafkasya Politikası ve Türkiye'ye Etkileri* (Vol. 356).Ankara: Ötüken Neşriyat.
- Shantadze, B. (2006). *Gürcistan'nın komşuları ile ilişkileri ve jeopolitik etkinin incelenmesi. Yüksek lisans tezi, Bursa Uludağ Üniversitesi, YÖK Ulusal Tez Merkezi. (187781).*
- Sımsım, S. (2016). *19 ve 20. Yüzyıl Abazaların Politik Tarihi (1770-1993)*. İstanbul: Apra Yayıncılık.
- Şabanov, M. (2012). *Rusya Federasyonu'nun Güney Kafkasya Politikası. Yüksek lisans tezi, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, YÖK Ulusal Tez Merkezi, (330302).*
- Şaylıman, R. ve Şalyıman, Ç. (2004). Rusya'nın avrupa güvenliğindeki konumu. Değişen Dünyada Rusya ve Ukrayna, E. Büyükkıncı (Der.). Ankara: Phoenix.
- Tanilli, S. (1976). *Anayasalar ve Siyasal Belgeler*. İstanbul: Sulhi Garan matbaası.
- Tavkul, U. (2002). *Kafkasya Gerçeği*, İstanbul: Selenge Yayınları.
- Temizkan, A. ve Shakirov, E. (2017). Rusya'nın kafkasya siyaseti üzerindeki stalin gölgesi, *Tarih ve Coğrafya Araştırmaları Dergisi*, 3 (2),139-162.

- Turan, A. P. (2010). Hazar Havzası'nda enerji diplomasisi. *Bilge Strateji*, 2 (2), 43-72.
- Tüysüzöğlu, G. (2017). Rusya dış politikası'nıne etkin silahı: donmuş çatışma bölgeleri. *Güvenlik Stratejileri Dergisi*, 13 (26), 185-220.
- URL-1, www.turkau.com/kafkasya-nedir/. 25 Eylül 2021.
- Usta, A. (2009), Etnik şiddet olgusu üzerine sosyo-psikolojik bir değerlendirme. *Polis Bilimleri Dergisi*, 11 (2), 87-106.
- Uzman, M.(2017). Sovyetler birliği'nde dil politikası. *Liberal Düşünce Dergisi*, (88), 41-56.
- Waever, O. (2008). Toplumsal güvenliğin değişen gündemi. *Uluslararası İlişkiler Dergisi*, 5(18), 151-178.
- Wolff, S. (2006). *Ethnic Conflict: A Global Perspective*. Oxford: Oxford University Press
- Yalçinkaya, A. (2006). *Kafkasya'da Siyasi Gelişmeler*, Ankara: Lalezar kitabevi.
- Yapıcı, M. İ. (2007). Kafkasya'nın sorunlu bölgesi: güney osetya. *Orta Asya ve Kafkasya Araştırmaları Dergisi*, 2 (3), 71-104.
- Yelvington, K. A. (1991). "Ethnicity as practice? A comment on Bentley." *Comparative Studies in Society and History*. 33(1), 158-168.
- Yılmaz, R. (2010). Bağımsızlık sonrası dönemde rus-gürcü ilişkileri ve kırılma noktaları. *Avrasya Etüdleri*, 38 (2), 21-42.
- Yılmaz. M. E. (2006). Soğuk savaş sonrası dönemde sınır içi etnik çatışmalar. *Uluslararası Hukuk ve Politika*, 2 (6), 17-30.
- Yoldaş, F. (2010). *Soğuk Savaş Sonrası Rusya' nın Kafkasya Politikası*. Yüksek Lisans Tezi, Gebze Yüksek Teknoloji Enstitüsü Sosyal Bilimler Enstitüsü, YÖK Ulusal Tez Merkezi, (258224).

ÖZGEÇMİŞ

Lise eğitimimi 2004-2008 yılları arasında Trabzon ilinin Akçaabat ilçesinde Akçaabat Lisesi'nde, üniversite eğitimimi ise 2010-2014 yılları arasında Çankırı Karatekin Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi Bölümü'nde tamamladım.

Üniversite eğitimim boyunca Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi öğrenci bölüm temsilciliği/başkanlığı görevinde bulundum. Bu süre zarfında Siyaset Bilimi ve Kamu yönetimi Bölümü kapsamında yapılan konferans, kongre, kariyer günleri vb. etkinliklerin düzenlenmesinde aktif rol alarak bu etkinliklere katıldım. Sonrasında 2015 yılında mezun olduğum Çankırı Karatekin Üniversitesi'nde Pedagojik Formasyon eğitimi aldım.